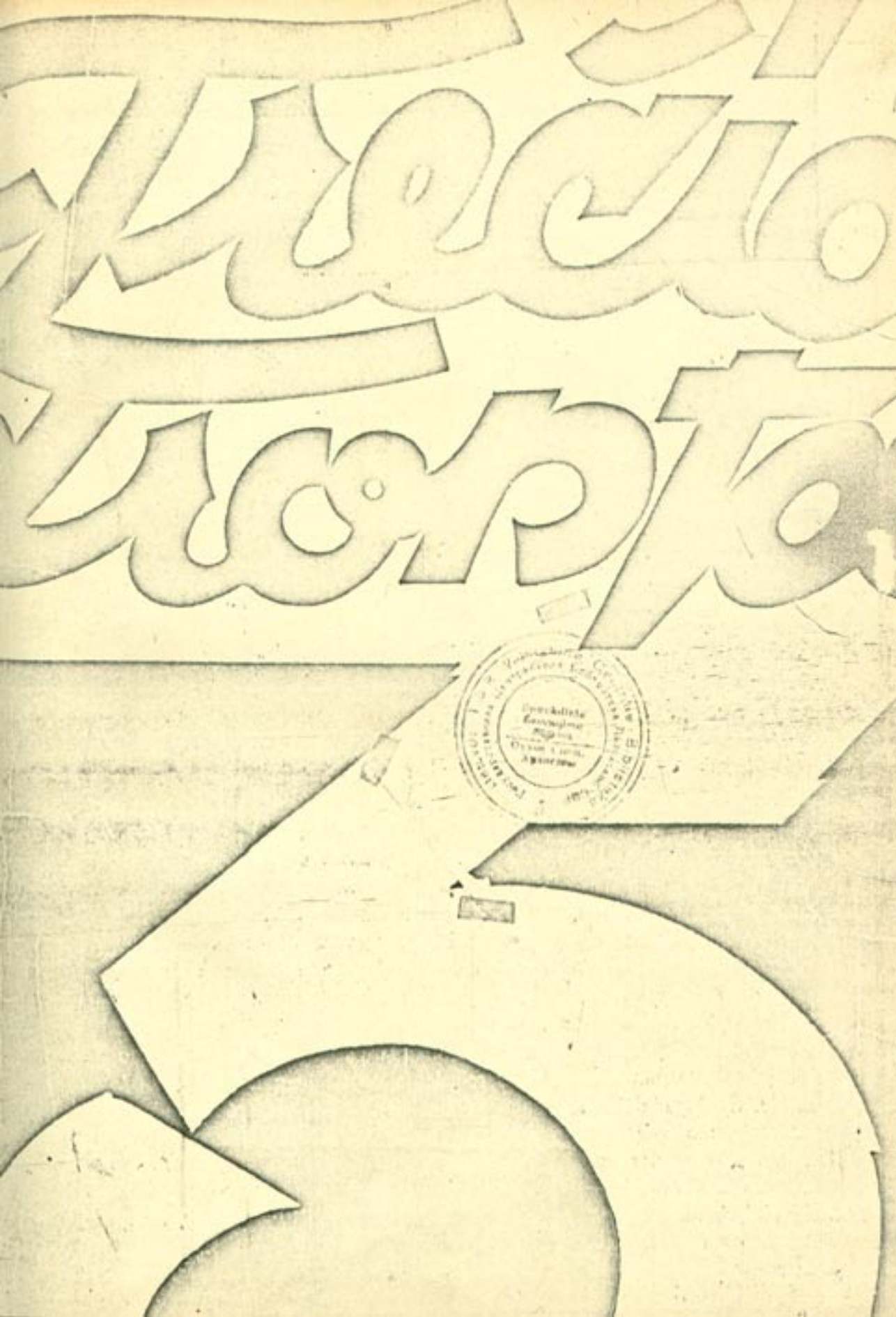

TURINYS

Brasys Raila. Man patinka mūsų planeta. Poema
A. Margeris. Mūsų oda juoda! Novelė

Salomėja Nėris. Poemos:

Matrosni meta inkarą

Žvejai audroje

Skambėk, laisvės vasara!

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm (Vertė A. Venclova)

Petras Cvirka. Gyventi taip malonu. Apysaka

Antanas Venclova. Apie visokius daiktus:

Keista misterija, klaidūs niurnėjimai ir nachaliskas vaikas.

Kiaulėnas su „slaptinga viešnia“ kalbasi apie meilę ir Liudą Girą Galas tragiškai

Apie žinkas, žebatus, gumelastiką ir nuklįtą poeziją

Apie machorką, sopolius ir revoliuciją.

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laiziamas duris

Ką jie atsakė (Ankieta)

Jonas Rudzivilas. Atsakymai į atsakymus

A. Ragaila. Proletarinės literatūros prisiveržimas

V. Dr. Iš lentynos: Sidabraitė — Eskizai, Haček —

Sveikas, Indžiūra — Ant ežerėlio rymojau, Be-

cher — Graus Kolonnen, Lavruchin — Po sle-

dami geroja, Istrati — Confiance.

PASTABOS: *V. Dr.* Ir teatro fronte neramu.

E. Kulvietis. Burgeriai ir babbilai mum pa-

tiekia filmus. Neišaiškinama slapybė

Už Lietuvos sienų:

Iš Latvų žemės: „Kreisa Fronte“ uždarytas

Iš STRS žemės: Naujoji Sovietų literatūra

Iš USA žemės: Amerikos proletarinė literatūra

Juokų skyrius

Atsakymai:

V. Druzdanskas: Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Men gavome

Padėka

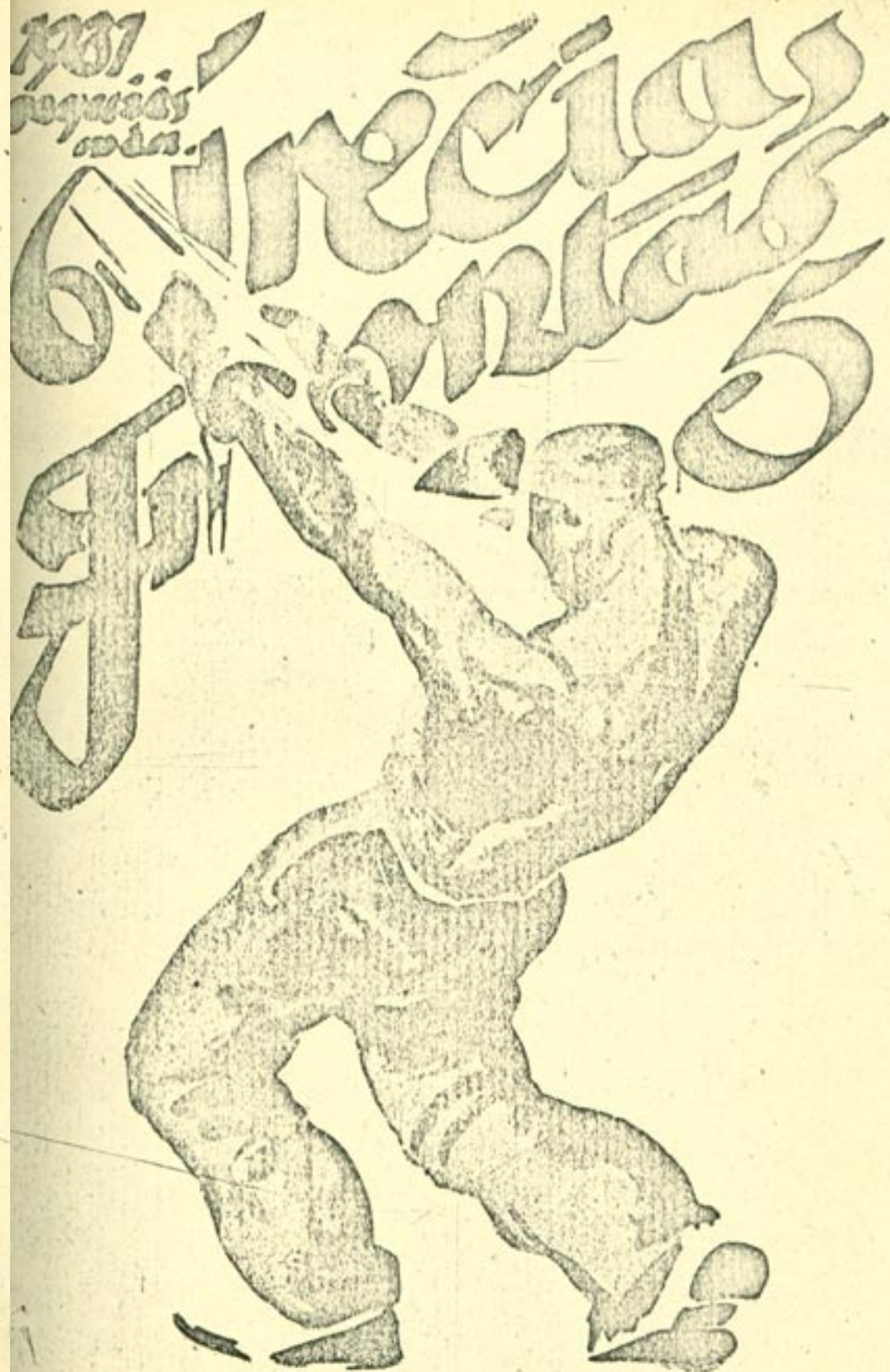
Remkit vienintelį Lietuvoje aktingos literatūros ir kultūros žurnalą

„TREČIAJ FRONTAS“

Išleidome penkis numerius. Darbas reikalavo nemaža atsidėjimo ir lėšų. Bet buvome įvertinti visos progresyviškosios Lietuvos visuomenės ir jausdami reikalą, pareigą ir pritarimą, kad ir sunkiose sąlygose ryžomės nenuleisti rankų. Šį numerį jau išleidome iliustruotą. Žurnalą ir toliau norime gerinti ir plėsti ir, kaip pageidauja daugelis mūsų skaitytojų, leisti jį dažniau. Todėl visus, kuriems rūpi progresyviškosios kultūros ir literatūros organizavimo reikalas, prašome atminti, kad darbas reikalauja ne tik jėgų ir gerų norų, bet ir lėšų. Širdingai dėkodami tiems, kurie kiek išgalėdami parėmė aukom mūsų žurnalą, prašome remti jį toliau, **organizuoti rėmėjų būrellus, platinėti skaitančioj ir dar neskaitančioj visuomenėj ir kiekvienam numeriui aukoti nors ir nedidelę pinigų sumą.** „Trečias Frontas“ turi būti visų žurnalas. Stiprinkime jį vieni raštais ir darbais, kiti pinigais — ir jis augs, nuolat gerėdamas ir nuolat užkariaudamas platesnes skaitytojų mases!

Aukas siųskite:

Kaunas, Prūsų g. 8, b. 4, „Trečio Fronto“ redakcija.

MAN PATINKA MŪSŲ PLANETA BRONYS RAILA

Tu mano auksine planeta,
su grūdais ir pramone!
Žvaigždžių Takas,
Saturnas,
Zodiakas,
Zodiako Arklys
putojančiom kámanom...

Aš nuostabioj tavo agrikultūroj,
tavo miestuos,
dirbtuvėse,
džiunglių šlamėjime ir okeanuos, —
aš laimingas,
kad gimiau tavo piliečiu,
o ne Veneroje koku hipopotamu!

Kur išgirstum tiek kiniečių murmėjimo,
kur tiek daug pergyvenimų,
kai Briandus šneka apie PanEuropą,
kai Morganui sumokama tiek reparacijų,
kai (banališkai kalbant) verkia armonika,
kurgi kitur,
jei ne tavo planetoj,
pramoningoji žeme,
su kasdienine įstabia kronika!

Didelis kūdiki,
tu raudi ir plėšais
stipriau už Japonijos kalnų drebėjimą.
Neliūdėk,
neraudok,
kad ir ryt teks prapulti.
Bet šiandien — graži
paskutinėj,
priešmirtinėj
savo konvulsijojej.

Man patinka
tavo energija
ir tavo valia, vešliai sužėlus
motoruos, lokomotyvuos ir bankuos...
Kas išmatuos
tavo godžius avajones,
dideles pastangas, tartum dangorėžinį!
Kas sunkniėnuos
vilas kurortuos,
kreditų,
sunkias patrankas
ir damas su deimantiniais kunkorėžiais!

Man patinka
javai nunokę
ir grūdai, pelyjanti sandėliuos.
Nes užprūdytos, užtvenktos upės
galingiau ir smurčiau
veržias pavandeniu!
Tegu buožė, —
ne tik proletaras nudryžęs,
pajus,
kad agrarinis krizis!

Čia nebe dempingas,
čia ne prekiviečių stoka, —
čia kapitalo nuomarninkas
uonstepą šoka!

Man patinka
dezorganizuota pramonė
ir 53% sustojusios gamybos.
Kam tiek maisto, avalų ir tekstilės?
Pakanka!
Lai gyvuoja
100% pudros ir odekolonų produkcija!
Lai gyvuoja
nagų šepetukai ir kilyų konservai!
Ir —
lai gyvuoja — nedarbas,
tyliai grūmojantis
revoliucinės armijos rezervas!

Čia nebe dempingas,
čia ne kolonijų stoka, —
čia kapitalo nuomarninkas
uonstepą šoka!

Man patinka
tarptautinė brolybė,
tarptautinė meilė
ir tarptautinė skerdykla!
Akelizai,
trestai,
išvežamieji ir įvežamieji muitai —
žavėtinai žydras
tarptautinis spektras!
Kiekvienos agrarinės konferencijos
fiasko
ir vad. „ekonominės problemos“ —
vertos geriausio pasaulio dainiaus
poemos!

Man patinka
sunkios patrankos,
karo orlaiviai
ir iperitas!
Kiekvienam nusiginklavimo protokolui:
atminimui — šarvuotas kreiseris!
Man patinka
geriausių parlamentų kairieji:
jie pasišalina
balauojant biudžetą kreiserių statymui.
Ach, šioje planetoj man
viskas patinka,
viskas, — net vokiečių socialdemokratija!

Tokia nerami ši epocha,
neramūs spalvotieji broliai.
Urzgia Kinija,
rifkabilai
ir negrai apie Timbuktū.
Kasdien naujo maisto
ilgis
Europos buržujaus išlepintas skrandis.
O lordui drumsčia sapnavimą
skilvio kataras ir —
koks nors Mahatma Gandhi.

Man patinka
tavo reviu su juodosiom šokėjom,
tavo sifilizacija,
moralė,
jėzuitai,
boksieriai,
kekšės
ir artimo meilė!

Man patinka,
kai skelbia — ko nėra, —
kas buvo — ko nėra, —
Vatikano radio
2000 metų krikščioniška era!

Taip,
man patinka
tavo granitinė logika
ir geležiniai socialiniai dėsniai!
Kai žengia asfaltu proletarų rikiuotės, —
raudonyn,
raudonyn,
raudoniau
už Bulgarijos rožių plantacijas
pražysta asfaltas
nuo žinganių,
nuo kulų,
nuo vėliavų, —
arčiau susiglaust, buržuazinės partijos!
Jeigu dar 10 gimdysit diktatorių, —
vadinasi,
tikslingai kosmosą rėdo sutvėrtojas.

Taip, —
bet už viską labiau
man patinka
protesto mitingai,
streikai
ir barikados!
Penkiuos kontinentuos,
lyg Esseno katiluos,
pradeda virt
proletarinė klasinė sąmonė!
Lai gyvuoja
didžiuliai darbo visuomenės žingsniai!
Lai gyvuoja
žygiai — kolosai,
didi, lyg Penkmečio planas!
Jų maršui,
statančiam nauja, senam grūmojančiam —
ir aš,
ir tu,
ir jis —
visi galingai ritman — koją!

Mūsu oda juoda!

A. Margeris

Jo jėgos ilgiau nebetesėjo. Jis sudribo vos tik ligoninės slenkstį teperžengęs.

Naujas ligonis. Tik vienaia marškiniais. Ir tie patys šiurpulingai režia akį betiksliskai iškraipytų formų raudonais lopais... Kraujo lopais...

Gydytojas su dviem slaugytojom nuncė jį į pirmosios pagalbos kambarį ir tarytum rasta užvertė ant stalo.

Storoką arteriją, kuri lyg pamėgdžiodama veikiantį fontaną, smarkiai švirkštė kraują aukštyn, gydytojas vikriai sugnybo žnypliukėm ir užrišo.

— Ar gyvas?! Ar dar tebegyvas?! — trenkė visų ausis spiegiantis moteriškos balsas.

— Ir gyvas ir stiprus, — ramiai atsakė gydytojas.

Lyg iš anglies kalno ištašyta žmogysta atsistojo šalia ligonio, visai prieš daktarą, kuris giliais savo žvilgsniais, tarytum Rentgeno spinduliais, žvelgė jos kūną ir sielą.

Jaunutė moteriškė. Vyraujančios baimės jausmas, tarsi čiulpte iščiulpęs kraują iš jos kūno paviršiaus, tikrai būtų padaręs ją baltą, kaip ilgi kaitrios vasaros vidurdieniai iščiulpia iš rugių stiebo paskutinę sultį, jeigu — ak, jeigu ne taip tirštai juoda jos oda. Dabar, kaip tik priešingai, jos oda darėsi juodesnė. Bet dėlto balti jos dantys, rudos, porcelano indai krautu-vės lunge, akinančios šviesos spindulių paliesti, atrodė kuo balčiausi. Jos akys lyg žarijų prilastytos žaižaravo. O jų liaukos masyviškai gamino ašaras, pumpavo jas viršun ir plovė niekad neišplaujamus iš jos odos lypstelių juodus dažus...

— Policija! — klyktelėjo viena slaugytoja, labai susijaudinusi.

— Provincijos mergaitė, neseniai pradėjus eiti slaugytojos mokslą; padirbės ligoninėje, pagyvens čia, Chicagoje, — surambės, — mąstė daktaras, užsiuvinėdamas žaizdas. Mąstė labai šaltai, slopindamas savyje bet kokį gailėstį. Juk chirurgo etika reikalauja: būti visai bejausmiu mėsininku!

Tikrai. Įsivertė trys policininkai.

— Ar jis gyvas?

— Jeigu nebūtų gyvas, tai aš čia jo nė nelopyčiau, — ciniškai atsakė daktaras, kuris baisiai neapkentė Chicago polici-

jos, savo sąžinės balsą seniai uždusinusios korupcijos grafto dumblių.

Vienas policininkas pradėjo klausinėti atbėgusią moteriškę, įsiutusio baimės jausmo genamą negrę. O antras žodžius klojo į protokolą.

— Kaip viskas atsitiko? Sakykite.

— Mane... mane...

— Ką „mane“? Kalbėkite aiškiau.

— Mane rado su šituo baltu žmogum mano vyras, — iš kažkur susigraibęs drąsos ir atgavus pusiausvirą, atsakė negrė.

— Atrado. Na tai kas?!

— Taip... Bet atrado mudu...

— Atrado tamstos vyras! Ir jis supiaustė šitą baltą žmogų skustuvu...

— Taip. Supiaustė.

— Kodėl?

— „Kodėl“ — impulsyviškai kartojo negrė. — Ar dar neaišku? Atrado loveje... — Ir pradėjo ji pasakoti, lyg būtų Lincolnio dvasios pagauta. Taip atvirai ir drąsiai bėrė žodžius jį, persunktus skausmu, baimė ir neapykanta, kuri krovėsi per ilgus amžius, per ilgus metus, išnaudojant baltajam eksploatatoriui kapitalistui visų jų rasę ir lupant jų juodą odą.

— Mane, — pradėjo ji, — atginė čia labai žiaurūs juodajai rasei pietų vėjai. Pietų — ak! norėjau pasakyti, iš pietinių valstybių, kur negras vis dar ne žmogum laikomas... kur tik jo sielai tas pats dangas težadamas juodo eksploatatorių darbininko, o kūnas stumiamas ir skandinamas baltųjų žmonių gyvenimo atmatų raiste... kur baltųjų išnaudotojų linčas yra laikomas dievo teismu juodajam ir kur juodojo vergija liko ta pati kaip ir prie Lincolnio laikais, Lincolnio, kurį mūsų nesusipratėliai vadina išvaduotoju tuo tarpu, kai jo žmonės mus vėl perka, parduoda, žudo, linčuoja ir niekina.

— Ką? — ėmė nervotis vienas policininkas, kuris savo išpurtusiu veidu, raudona nosim ir idiotiškom veido grimasom rodė, kaip giliai religiskai jis tarnauja didžiausiam dievui nunšainui ir šventajai puritonų prohibicijai, taip pat likdamas visu 100% patriotiškai ištikimas.

Maža kas jo tepaisė. Dar mažiau negrė. Ji kalbėjo toliau:

— Ar neskaitėte mūsų, negrų darbinin-

kų nusiskundimo, kuris buvo Chicago ir kitų miestų baltųjų brolių darbininkų spaudoje? Ar ne gryniausią teisybę pasakyta jame, kad garbiągiausi ant sviesto baltieji piliečiai, spiovy šito krašto konstitucijai ir pasaulio krikščionybės tiesiog įveidą, mindžioja negro, kaip žmogaus ir piliečio, pačias pagrindines teises ir visur ir visai jį išnaudoja? Ar ne tiesa, kad labai turtingi ir aukšti miesto valdininkai laik „negrų gyvenamuose miesto dalyse tūkstančius paleistuvnamių, pripildytų baltųjų vergių? Ar kas nors nuginčijo be galo skaudžią teisybę, kad net greta negrų mokyklų ir bažnyčių yra baltųjų laikomi prostitutijos namai?!

Skausmo ir neapykantos jausmas virto liūto nasrais, plėšė jos galvą, kurią ji spaudė abiem rankom, tarytum, kad nenu-pultų.

— Prieš keletą dienų... — kalbėjo ji toliau, — baisiai žiauriai nulinčavo tris jaunus negrus. Vieną jų užvilko ant menkos mažo miestelio mokyklos medinių namų, pririšo, namus aplaistė benzinu ir — padegė.

Visi tylėjo... Išbudinta sąžinė suparaližavo liežuvius... Gal būtų, atgailos mintim kiekvienas tik sau tekalbėjo... O tos mintys buvo gyvai dramatinizuojamos: — Visi matė, visi girdėjo baisiai užiančias liepsnas, kurių liežuviai be pasigailėjimo godžiai laižė jo juodą odą... Negras blaškėsi... raitėsi... šaukė... spiegė... vaičiojo... Baltoji minia pasiutiškai džiūgavo... Negras sumuko į ugnies žiotis, kurios springdamos ir žniokšdamos spiaudė jo taukus, sproginėjančius ir keliančius liepsnų liežuvius vis aukščiau ir aukščiau.

Tik vienam žmogui galėjo būti pakenčiamas tokia realus inkvizicijos atvaizdavimas. Juodajam žmogui, kuris yra persekiojamas didžiulės demokratijos šaly kaip šuo, šaly, kurios jis, kad kapitalistų kišenes pripildytų, turi dirbti kiekiausias darbą, duotis plakamas, niekinamas ir ujamamas.

— Aš dar kartą sakau, — vėl kalbėjo ji, — mane rado mano vyras. Bet ne ištvirkavimo tikslu pasidaviau šitam baltajam žmogui. Oi, ne! Jei ištvirkavimas būtų vertęs mane tatau daryti, tai būčiau galėjusi susibičiulianti net ir su artimiausiais paties karaliaus dolerio baltaisiais draugais, visai nepaisydama paprastųjų, kaip išganyto armijos agento... elektros, dujų, telefono agentų... policininko, kurį atsiuntė miesto meras, prašydamas, kad aš ir mano vyras balsuotume už demokra-

Linčo teismas

New Masses

tą į senatorius, nors patsai meras yra respublikonas... Jie visi balti vyrai: visi piršosi man kekšystės tikslais... Bet tik šitam vienam baltam vyrui aš tepasidaviau... Pasidaviau, nes per visą savo gyvenimą, visa menka savo gyvybe keikiau ir tūkstančius kartų prakeikiau juodą odą! Juodą odą, dėl kurios mes, negrai, tik karčiausią panieką ir šiurpulingiausią išnaudojimą kenčiame! Ak, niekas, niekas, rudos, nenori pamatyti bei pajusti mūsų kad ir tyriausiu krauju plakančios širdies, kad ir kilniausiais siekiniais tryšančios sielos... Užlenka, kad mūsų oda juoda — ir mes pasmerkti gyvenimo padugnėm... O, kaip neapsakomai aš nekenčiau juodos odos!

Kalbėjo ji atvirai, ir kaltinimai gulė, vis gulė. Ji nekenė melo, kaip nekenė juodos odos. Ji troško teisybės ir visiškos plačios laisvės, kaip trokšta būsimam savo kūdikiui baltesnės odos... Taip! nors ir po drebančiom savo kojom ji triuškinio hipokrezijos karaliaus karūną — psichinę kaukę, kuria šiandieninio gyvenimo galiūnai visi apsimaskavę.

— Mano vyras sutiko, — teisinosi ji. — Daug daug kartų mudu kalbėjome apie baltenės odos kūdikį... Mes galvojome, užaugs kūdikis, išeis gal mokslą šioj tokj, nebus linčuojamas ir išjuokiamas kaip jo

tėvai. Aš manau, kad jis gailisi šitą žiaurų darbą atlikęs: būsimos mūsų kūdikio tėvą supinausęs... Jis nekaltas... Aš kalta, kam nepasislėpiau... Ne, kam aš įsigelžiau baltos odos kūdikio! Pamačius mano su švėtimu vyrų lovoje, jis puolė kaip deganti geležis iš krosnies. Tikrai jis nekaltas! Jis myli mane... Aš myliu jį... Aš visados buvau ir būsiu jam ištikima. Tik šitą vieną kartą pardaviau savo ištikimybę — pardaviau už brangiausią mano gyvenime troškimą: kad mano kūdikio oda būtų baltesnė!...

Ji nutilo. Bet nesukiužo po baisių skriaudų našta. Ne! Ji pakėlė galvą, įrėmė akis į policininkus ir atsakė dar:

— Ne, aš čia nekaltą, aš nė kiek nekaltą.

ta, juk tik norėjau savo kūdikiui geresnio gyvenimo. Gal man kiek dabar gėda, kad aš norėjau išsižadėti juodos odos... Na, o jei mano kūdikis būtų likęs toka pat alkanas ir išnaudojamas, kaip baltų vergų, kurie baltiems ponams savo darbo geriausius vaisius sušeria...

— Geriau aš gimdyčiau juodus vaikus, juodus kaip Brooklyno špižas naktį, duosiu jiems tokį pat gyvenimą, išauklėsiu nepatikintoj prieš baltą skriaudėją, gimdyčiau daug jų ir išmokysiu visur linčiuot baltąjį išnaudotoją.

Tada ji visai nutilo. O gatvė, kažkur lauke vėl pakilo triukšmas minioj. Amerikoniškai 100% savo didžiosios laisvės šaly linčavo negrą.

Salomėja Neris

POEMOS

Visos kalbos apie tai, kad menas yra tik grožis, jog jis nepriklausomas, niekam netaarnauja ir kad jo uždavinys tik žmonių jausmus daryti kilnesnius, — yra tušti žodžiai, o dažnai ir sąmoningas melas.

Ar poezija ir apskritai menas turi tarnauti tik siauram buržuazijos sluoksniui, reikšti tik jo interesus ir migtuoti sąmonę tų, kuriuos per šimtmečius buržuazija ir kapitalistai cugia ir išnaudoja?

Aš manau, kad gyvenimą turi tvarkyti tie, kurie viską padirba, bet didžiausią savo menko uždarbį dalį turi atiduoti savo prispaudžiam ir išnaudotojam.

Nuo šio laiko sąmoningai stoju prieš darbo klasės išnaudotojus ir savo darbą stengsiuosi sujungti su išnaudojamųjų masių veikimu, kad mano ateities poezija būtų jų kovos įrankis ir reikėtų jų norus ir kovos tikslus. Tada paaiškina ir mano į „Trečią Frontą“ įstojimo faktą.

Salomėja Neris

Matrosai meta inkarą

Žeme, kur plauki, keliauji?

Matrosai mes —

matrosai rūstūs prie tavęs.

Sakyk, kada pūslela saują

į krantą inkarą išmes?

Kada, sakyk tikrai,

kada žydės raudonų vėliavų gaisrai?

Mūsų daug, ir mes ne vienas,

mūs milijonai rankų dirbančių,

nebepalauš mūsų geležis nei plienas, našta sunkiausia nepalenks pečių.

Broliai darbo karžygiai,

mes eisena ilga, griežta —

nuo polio ligi polio —

apjuosim laisvą žemę

gradinėmis, neišdrikai,

sugriaudės žingsniai pilkų darbo brolių,

skambės asfalto aikštės, dūmuose aptemę,

pritars jom fabrikai.

Žvejai audroje

Altoriuos degė žiburiai —

altoriam meldėsi būriai.

Balsais įgudusiais, užkimusiais

už pinigus pardavinėjo Kristų.

Paausintam altoriui lenkėsi būrys,

o pas duris

stovėjo Kristus.

Gal jam per daug skaudu,

kad jo vardu

į žemę dulkėtas kaktas surėmę žmonės

tik blizgantiem dievaičiam kloniojas.

Jų balsuose skambėjo auksas, cinkas —

o širdyse ne meilė buvo, bet... kažin kas.

Ir liūdnas Kristus: —

nebeišdrįsta jis

sugriaut bažnyčią tą,

kur vergija nuo amžių įvesta,

ar pastatyti ją ant pamatų naujų,

kurioj neliktų vietos spekuliantų miniai,

kad žemę, išvaduotą prakaitu — krauju,

neterėtų fariziejai šiandieniniai.

Bet nei

Jau nei

Nudegę ir užgrūdinti audrų

pajūry taisė valtį ir tinklus —

tai Jonas su Petru.

Tik Jonas —

nebe tas,

ir Petras nebe tas,

kad eity,

kur jo vardu

pamos koks storas ponas,

kad lenktų jam nužemintai kaktas.

Jų galvoje minčių žarijos,

jų raumenys — kaip rėlsai geležiniai —

ne tam,

kad kaip vergai tarnautų,

bet tam,

kad ruoštų į didžios kovos grumtynes.

Ne jūra artinas,

ne Kristus,

o tik kovos kolonos — užianti minia

su laisvės degančia žinia,

kaip visa ryjanti, naikinanti ugnis

artėja vis.

Skambėk, laisvės vasara!

Darbas, dargi juodas — toks prozniškas,

[grubus,

silkinėm ponių rankom jis juokingai

[svetimas.

Tik tavo nepakeičiamiausias atributas,

Vargo moterie! Su prakaitu tau juoda

[duona kvepianti.

Neduoda nieko tau šventų bažnyčių

[dievas —

Skubi nuo ryto ligi vakaro,

Kad kūdikis badu nemirtų (jis be tėvo!).

O, jis išaugs! Bus darbininkas laisvės

[vasarai!

Išaugs ir tavo skausmas didelis kaip žemė,

Ir sielvarte baisiam tu laužysi rankas.

Bus pasmerktas sūnus. Ir sutrypta,

[pažeminta

Be ašarų svyruosi kaip džiūstanti šaka.

O darbo moterie! Neduok sumindžiot savo

[širdį,

Kaip kadais.

Tikėk, ateis diena, ne ašarom ir ne

[skausmu pagirdyta —

Pasaulis išvaduotas skambės naujais

[vardais.

Duonos!

Käthe Kollwitz

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm

V. Majakovskis

D. Durtinko pieš.

Kovoį šlovinu milijonus,
matau milijonus,
mliljonus dainuoju.

И песня, и стих —
о бомба и знамя,
и голос певца
поднимает класс,
и тот,
кто сегодня
поет не с нами, —
тот
против нас!

Mūs planeta
dėl linksmybės
mažai sutvarkyta.

Džiaugsmą
reik išplešt
iš žengiančių dienų!

Reik
gyvenimą
iš pradžių perdirbt,
o paskui tik
jį apdainuot.

Meskit!
Užmirškite,
spiaukit
ir ant rimų,
ir ant arijų,
ant rožių krūmų ir kitokių gėlių, —
ant visokių melechliundijų
iš meno arsenalo!
Kam tai įdomu,
jeigu: — „Ach, vargšelis,
kaip jis mylėjo
ir koks
jis buvo nelaimingas!“

Meisteriai, o ne ilgaplaukiai pamókli-
[ninkai
mum šiandien reikalingi.

Nuspiauti man
| bronzos daugelį pėdų,
nuspiauti man
| marmoro sutrast
Savi juk esam žmonės, —
pasidalysime
garbės atomais!
Paminklas bendras mum tebus —
socializmas,
kovose statomas.

Mano cilėraštis
pralauš
laikų kalnynus
ir stosis prieš akis
ryškus,
grubus,
sunkus,
nelyginant vandentiekis,
statytas vergų Rymo,
jėgų į mūsų laikus.
Vertė A. Venclova

PETRAS CVIRKA

GYVENTI TAIP MALONU

„Gražu, gražu mūsų Lietuvoj.“
Pr. Vaišaitis

— Mergos pynė zakristijoj tuos vaini-
kus visą nedėlią, pažiūrėk, kaip bažnyčioj!

— Na, matai, o galėjo aplink Saldžiau-
siojo Jėzaus altorių apdėti...

— Taigi, taigi, mūsų visus kvietkas
glėbiais iš darželio išnešė. Ugi aš saviškai,
mūs Zabelei ir sakau, — juk ne vyskupa
atvažiuoja, kam čia prireikė, ne mojavos,
o ji, kad tu mergele, girdėtum, — mama,
sako, kad nesuprantai, nežinok, Sako, mes
dėl Lietuvos... Taigi, taigi, Agnieškelė, ro-
kuokim, dabar mūsų žmonės viską parė-
kavoja, ne svetimi, juk ir geriau, aš, ro-
kuokim, ar aš, cukrus, gasas, ar kitas
daiktas vis nėra taip pigus. Ir pinigais
kažkaip ne tas. Atsimenu už rublį, tai ką
čia ir šnekėt, ir nusipirkt, ir pabaliavot
galėdavai... Mat, ponų daugiau, mergele,
daugiau apsieina... Pirma, atsimenu, būda-
vo miestely vienas pisorius, stražnikas,
pašto načalnikas, staršina dar kaime, ir
viskas, o dabar visokių visokių, kur
tik eisi, tiligentas, vis mokyt, prastą ka-
mandyt tik, pasišydit iš prasto... O iš ko
duoną valgo, ar ne iš to prasto?

— Ką čia šnekat, turtlingiem kaip buvo
gera gyvent, taip ir tebėr... O biednam ar
prie to, ar prie to...

Miestelio aikštėj nuo įvažiuojamų var-
tų iki valsčiaus priegonkio ir nuo vals-
čiaus iki Frankelio traktyriaus svarūs pu-
šų šakų ir pinavijų vainikai. Vėliavos nu-
leistos ant kotų karo nejudėdamos. Žydas
atidaro duris ir išleidžia du blaivius, kurie
susikabinę gargaliuoja kažką iš kasdi-
niško repertuaro: „Už Malburgo daug kry-
žiuočių rengias mus terioti...“ Trys gand-
rai, pavasario aviatoriai, iš aukšto apžiū-
ri iškilmių nuotaikoj pasinėrusį miestelį.

Polieninkas beldžiasi į kurpiaus Apakaus-
ko langą:

— Vėliavą, vėliavą buvo sakyt! Ką ten
miegate visą dieną. Žiūrėkit, kad trečią
kartą man netektų grįžti.

Apakauskui dingtelėjo pro miegus:
— Ką? Arėštas? — jis šoka iš lovos. —
Ne, nereikalinga baimė! Netrukus jis iš-
vynios ir ant stogo iškels mūsų tri-
spalvę. Kurpius nėra toks blogas žmo-
nus, nors ir kalbama apie jį, kad
eretikas, kad aršiai einąs už bur-
žuazaus sunaikinimą. Apakauskas vis dėlto
myli savo vėliavą, juk vieną kartą netikė-
tai išgelbėjo jį jo kailį, kada darė kratą
pas jo draugus. Paskutinę valandą išgirdo,
kad pavojus artinasi, ir greitai gali būti
čia. Atsimena, pačiupo pundą nemalonių
laikraščių, ir kur juos dės. Bėga šon, ten.
Pavojus artinasi. Užbėgo ant aukšto, kiša
po kaziu, ne, matyt, krito akys į vėliavą.
Apsuko laikraščius aplink jos kotą, pas-
kum apvyniojo juos, suveržė raiščiu ir
drėbė į kamą. Visą namą krėtė, šiaudo
sveiko nepalikto, o vėliava liko nepaliesta.

Dabar Apakauskas atpalaiduoja vėliavą
ir įtvirtina ją. Pro stogo langą mato jis
mažų ir didelių vėliavų demonstraciją.
Klebonijos, valsčiaus, fabrikanto Dum-
čiaus ir dvarininko Kriaušinio vėliavos
didelės ir šilku siūtos. Vėjas lyg ir bijo
prisiliest, taip ramiai glosto, o darbininkų,
trobelninkų ir kampininkų vėliavos
skrumnai atrodo, išblukusios.

Vėliavos lipa į kalną, iš kalno pakalnėn,
leidžiasi į slėnį ir vaikščioja po visą mies-
telį.

Vidury aikštės apglėbtas drobulių ir
vainikų aureole apvainikuotas stovi Vy-
tautas Didysis, anots vieno poeto žodžių:
„Ten Vytautas Didis garsiai viešpatavo“...

Garlaivis tiesiasi žemyn Nemunu, žalias, su raudonais liuktais, guldydamas paliai vandenį tirštus dūmus. Karo orkestras važiuoja taip pat. Būrelis svečių, pakviestų į paminklo atidarymo iškilmes, susispietę pirmosios klasės padubėje, kalbasi apie mūsų šalies vargus, nelaimes ir jos tolygų klestėjimą. Būrelis svečių (jų keletas su cilindrais) grožisi lyriška Nemuno gamta, giriam. O iš kuyryų sprendžiant, ten turėtų būt ir pulinkės prie žemės artojas, kurio kuinas lipa į kalną, artojas, kuris guldo į vagas lietuvišką žemę. Ten sesutė lietuvaitė vaikšto po lankas, skina kvietkas ir, žinoma, vainikėlį pindama dūmėles dūmoja apie bernužėlį. Žinoma, ji dainuoja gal „Ten, kur Nemunas banguoja...“, bet būrelis svečių negirdi dainos pro garlaivio keliamą triukšmą. Bet jei tik ji lietuvaitė, ji tikrai dainuoja.

Pakrypus lūnelė prie upės kranto, toliau pavieškelė kryžius, piemenukas varinėja karvę... Ir ne vienam iš būrelio svečių, važiuojančių į paminklo atidarymo iškilmes, išspaudžia karčias ašarėles.

— Štai, kur tikroji mūsų tėvų žemė, mūsų krašto širdis, — sako vienas, sprausdamas monoklį, — štai, čia jie mielai kenčia už savo žemę, už savo šalies gerovę, pasiryžę atiduoti paskutinį kraujo lašą. Žiūrėkit, kad ir anas artojas, jis apskuręs, menkai gal maitinasi, sūnus ten jo, matyt, varinėja vieną paršėlį, vieną karvę ir gal porą hektarų teturi žemės, bet pažvelkite, kiek širdies, kiek nekalto džiaugsmo teikia jam gamta!... Ir kaip mes turime mylėt savo artojus, pievas ir laukus. (Čia ponas su cilindriu pakėlė akis, giliai atsiduso, monoklis išpuolė iš akių, ir radosi aplink visiška tyla).

Garlaivio pirmąją, nuo kurio išsitiesia plyna vandens lanka, kaimai su šilais bei kalvomis atbėga, atsispindi jo dugne ir pasilieka rymodami. Prie garlaivio krosnio pridėjusi rankas šildosi moteriškė. Greta jos kašutė žemuogių. „Mūsų Rytojum“ pridengtą.

— Neapsimoka, dūšele, ne... žiūrėk, pakils, nubėgsi į girią nuo ryto rinksi, rinksi, priklopusi iki tamsos, atveši po trijų dienų į miestą, o kiek čia gausi? Sako, kad Paslavičius užveisė viso savo dvaro šimtą decincinų tom uogom, skina būrys merginų, paskum veža į miestą ir parduoja ponam kiligramais, kašėm tiesiog, tai ką čia su kašute nusivežus...

Juodi matrosai, krosniakurys stovi pašini apačioje ir varva prakaito srovėm prieš pragariškai kaitrų krosnį. Pakaitom,

jie išlipa, pasiremia ant turėklių ir vėsinasi atsegę marškinius. Vienas jų dabar klausosi bobų šnekom, sukdamas bankrutką.

— Sakau, tuščia jų ir uogas..., o duktė taip užsimanė pagal madą, ar madarnišką, ar kaip..., o pinigų taip prie dūšios nėr ir nėr, — sakau, seniau, atsimenu, geriau žmonės gyvendavo.

— Vis seniau ir seniau. Kai tik buvo, tai vis jom seniau. Tfu! — matrosas piktai spiaudosi, žiūrėdamas į bobas, dideliais gurkėniais paleisdamas tabako dūmus, lyg antras garlaivio kaminas.

Žydas iš lėgavos gražina kastantinka „Padispaną“, o jo maža duktė muša į plieninę trapeciją. Brangiais kailiais moteriškė sėdi ir seka vandens tekėjimo nešamas apelsino žievelės, kurias ji meta nulupusi. Prie jos prieina kaimietis, pasigirdęs survetkom ir varveliu, ir pasidėjęs po suoleliu kašutę, sėdasi greta. Moteriškė atgręžia grakščią galvą truputį į kitą šoną ir veidą pridengia brangia kailine apikakle. Žydas baigė šokį, ir duktė, tėvo kepurę atkišus, renka pinigus. Ponia su akiniais išima iš rėdikulių monetą, paduoda ją savo mažai, puošniai dukrai ir liepia įmesti žydelkaitėi, kai ši prisiartina. Viena stovi basa, kita su lakiruotais bačiukais. Abi jos vienodo didumo. Kai kurį laiką patempusi lūpas ji lydi atsitolinančią. Paskum glausdamos prie motinos, ji sako:

— Mama, man ji negraži. Ji dargi rėdikuliuko neturi.

Ties nežinoma stotimi garlaivys kaukia tris kartus, tai reiškia — turtingas Dalmanskis grįžta iš Kauno, ir iš dvaro turi paduoti karietą su dviem risokais.

Kapitonas pro ilgą triūbą sako „alt“, ir garlaivis pradeda knopti lėčiau. Valtininkas prisitiria ir spėja pakabinti į sparnų padangas. Vienos moteriškos neleidžia į krantą, nors ji visokiais būdais aiškinasi, kad čia pat gyvenanti. Kasininkas atranda, kad ji viena stotimi pravažiavusi ir reikią truputį primokėti. Mergina plūstasi, svyra su kašėm, šaukiasi pagalbon dievą, paskum pasiunčia parą, visaip įrodinėja. Pagaliau garlaivis judinasi. Tada ji gražiuoju prašosi, ji neturėjusi pilnam bilietui, ji grįžtanti iš ligininės. Kasininkas sako:

— Gerai, dabar veliui pavėžinsim tiek pat, o iš Jurbarko galėsi pėsčia pareit!

Kažkas juokiasi iki ašarų. Būrelis svečių, pakviestų į iškilmes, svarsto mūsų tėvynės opiuosius klausimus, labai susirūpinę jos klestėjimu ir tos gerosios opin-

jos išsaugojimu, kuri susidarė pastaruoju laikų užsieniui apie mūsų šalį kaip apie ekonomiškai ir politiškai tvirtą vienetą. Apie naują Eldorado prie Baltijos.

Moterys su tautiškais rūbais išeina išsirikiavusios iš bažnyčios. Šauliai žygiuoja su šautuvais. Aikštėj pasipila sviestas, įvairiaspalvis, plačiavilnis ir klegantis. Dainuoja: „Marš, marš, kareivėli, į priešą pirmyn...“

Bažnyčioj kodylo smilkalų dūmai riečiasi aplink klebono galvą, ir jis baigia atsikratyti mišparais. Lotyniški žodžiai, vargonai, giesmė ir viskas susisuka į tą melsvajį kodylo dūmą, kuris vertikališkai keliai be vizos nuo aukuro į dievą. Tai Abelio auka viešpačiui.

Dūmas, kyląs iš klebono garinės pieninės, taip pat auka jos viešpačiui. Pieninė nežino darbo pabaigos, ji švilpia šokiadieniais, kaip ir šventadieniais. Bidonai prie bidonų, šviežia grietinė, gelsvos išrūgos, raudonas dažas sūrių kevalui. Pieninė klebonui ne mažiau pelninga kaip ir bažnyčia. Bažnyčia juk — tarnavimas dievui ir paklydusių avių vedimas į tiesųj kelią, pieninė — kėlinius savo krašto ūkio kultūros ir pakrypusio ūkio vedimas į gražesnę ateitį. Ir ne veliui klebonas įskaitomas į sąrašą mūsų jaunojo ūkio pionierių, kurie savo triūsą ir pasišventimą, didelę meilę savo kraštui ir žmonėm įstengia išlaikyti penkiolika olandiškų karvių, du žalmargius bulius, dvidešimt marinasų avių, pirmąją pieninę, ir ruošiasi auginti cukrinių runkelių, pripirkęs prie savo penkiasdešimta ha dar dvidešimta. Juk tai labai ir labai didelis darbas, reikalaujantis tiek energijos, sumanumo, pasišventimo ir tikrai mylinčio mūsų šalį žmogaus.

Jei ir yra pasakyta šv. Rašte „šventą dieną švėsk!“, tai nėra pasakyta „šventą dieną uždarykite pieninę“. Todėl pieninės dūmas taip pat vertikališkai keliauja į dangų per pačias mišias ant garbės viešpačiui.

Pieninės darbininkas Orintas išrūgose suskirdusiais pirštais, alyvuotais rūbais, nežinas poilsio, niekad neturįs šventų dienų, išgirdęs dainuojant, išeina į pieninės priegonę. Šauliai žygiuoja pro šalį. Uniformuoti, su diržais, lampašais, aukštom kepurėm ir šautuvais. Paskutinėse eilėse jis pamato Valciekauską, notaro sūnų, mandriai atmetusį galvą, parietusį nosį, rodo, paduok, — jis vienas Vilnių atva-duos! — tiek jame puikybės ir išdidumo.

— Tu žiūrėk, — sako Orintas, pasirai-vęs pečiais ir įsikišdamas rankas į kelnų kišenes, — oho, Valciekauskiuks irgi pakelia šautuvą... Na, per menkos dar kelnės su lenku tau muštis!

Boba su rausva, dryža kutosine skepeta priduria:

— Ale ir mūsų Pranuks toks. Tai išdykimas sviesto! Aną dieną parsineša, žiūrin, ir brakliu kamaraitėj muškielį. Užteko, sakau, vieną jau sūnus smertį gavo nuo kulkos, o tu ko čia... Mesk lauk, sakau! Na, juokias sau, ir nieko negali padaryti. Sako, lenkus eisiu visus iškasavot ant žemės, mama... Še, kad nori!

Nuo Nemuno atitrūksta garlaivio kauk-smas ir nušliaužia kalnų skardžiais. Bobos ir vyrai šoka į kalną. Skarutėm, kepurėm aplimpa kalnas.

— Ce, klausykite, mergelės, vaiskauna muzika. Tik tu klausyk, rodos, širdį pusiau veria.

Senukas prie žemės, su vyšnios cibuku ir veidu kaip suvytęs burokas irgi išguldo savo nusistebėjimą:

— Ausys neklauso manęs, neprigirdžiu, bet atsimenu prie karaliaus Aleksandro...

Iš tolo negirdėt, ką kalba. Tik matyti: žmogus nusiėmęs nuo galvos žvilgantį kailį, išsižiojęs skėtrioja rankom, rodo į uždengtą paminklą. Spūstis didžiausia. Iš pakraščių, paskutinių eilių stengiasi visi pasiekti vidurį, kur kalba, nori išgirsti, ką jis kalba, pamatyti tuos, anot Rubikausko Jono, kurie mūsų šalį dabar parėtkavoja. Čia ir nelaimė, kažką supaundžia, keikiasi, giminę visą ant liežuvio tampo. Tik protarpiais oratoriaus žodžius atneša vėjas. Skrumna moteriškė žūt būt spraudžiasi pro visus, bet garbės patrulių sargyba ją sulauko:

— Toliau negalima.

— Še... tfu, kaip negalima... pasižiūrėt negalima. Visą nedėlią su tėvu žvyry vėžim, palikę namuos viską, o dabar negalima.

— Ir aš, ir aš... — sako kita, — kinušinius pardaviau ir daviau. Sako tėvas, pamiatniką pastatys. O kai norėjom arčiau, girdi, negalima. Sako, kas tamsta tokia? Ugi, sakau, Juzė Pašušvytė... ar neatsimenat, daviau juk.

Tik tie, kurie arti, ir tie, kurie stambiau aukojo, su paminklo statymo komisija priešaky, labai aiškiai girdi, ką šneka oratorius iš Kauno. O jis šneka maždaug taip:

„Brangūs piliečiai ir pilietės, kaip sakiau, man tenka ši garbė dalyvauti jūsų didelėje šventėje, mūsų didžiojo kunigaikščio paminklo atidarymo iškilmėse. Ir turiu pabrėžti, kad ne paskutinį kartą aš dalyvauju tokiose puikiose iškilmėse. Jau daugiau kaip porą šimtų panašių paminklų turėjau garbės patis asmeniškai atidaryti ir pasakyti po keletą žodžių mielem sūnui ir dukterim Lietuvai. Bet ypatingai aš skaitau sau už garbę dalyvauti jūsų, pamėnūniečiai, džiaugsmo puotoje, nes kunigaikštis ypatingai yra jums brangus ir gerbtinas. Jis ne kartą medžiavo šiose giriose, ne kartą patis asmeniškai čia atumbra nudobė, ir ne kartą...“

Toliau, pakrašty, dvi neaiškios asmenybės kalbasi:

— Sako, kad Vytautas lietuviškai nekalbėjęs savo dvare, o tik gudiškai.

— Ech, cocialistų išmislas... Glupstva.

— Betgi knygos rašo, kad jis žemaičius kryžiuokui pardavė...

— Glupstva, tik vieniems motam parandavojo.

Kalbėtojas baigė prakalbą. Minia rėkia:

— Valio, valio! — Vienas senukas, matyt, apykurtis, nors jau ir aptilo, dar vis nesiliauna, vis šaukia: „arlio! arlio!“.

Kažkas jam sako:

— Dėde, sakykit „valio“, o ne „arlio“.

— Vistiek. Arlio! Valio! Ar...

Paskum svečias iš Kauno, padedamas kelių vietos inteligentų, nutraukia nuo paminklo užuolaidas. Kapelmeisteris mostelėja lazdule, minia sujunda, sėdintieji atsistoja, vyrai nutraukia nuo galvų kepurės. Ilgi instrumentai, panašūs į fanfarius, užveda giesmę. Laikraščio korespondentas, stovįs už paminklo, į blokną užrašo: „Himnui pritarė savo laktūčių balsais lietuvaite, ir viskas, viskas susiliejo į bendrą didelę simfoniją, kuri skrido per žaliuojančius laukus, pievas ir žadino mūsų bakažes. Daugelio akyse buvo matyti ašaros, o jų sielos spindėjo gilia savo šalies meile...“ Sakinys korespondentui pasirodė pernelyg gražus, pagalvojo sau: — Reikia tik jautrios, suprantančios sielos, plius įkvėpimas, šė, kad nori, tau ir Maironis!

Tos pačios dvi moteriškos, kurios šurmavo anksčiau dėl vietos ir plūdosi su tvarkdariais išsišiepusios, žiūri pakėlusios apvytusias burnas į masyvią statulą, dabar staiga išplaukusią prieš jų akis, kaip iš debesų. Į žmogų su karūna, pasirėmusį ant kardo.

— Tai kaip čia jie rokuoja, kas tas do-
daiktas?

— Eja, karalius mūsų senovėje buvęs toks, pagonis, eja...

— Na, matai, aš taip ir maniau. Pagonį kokį pastatys, bėdą nuo dievo užsi-
trauks. O ar negalėjo šv. Kazimierą, mūsų parapijos patroną, įmūryt. Šė, kad nori, susilaukėm arkliam laidyti...

Jaunas vaikinai, lieknas ir žvalus vaikinai užpakaly sako:

— Tu, mama, daug čia išmanai!.. Reik-
ty čia tau plepėt. Eik, atiduok paskutinį skatiką tam šventam Kazimierui ir pažiūrėk, ar klebonas nutuks nuo tavo apieros, ar Kazimieras...

— Von, von iš mano akių, eretike. Šė, susilaukiau vaikų, šė, ką ant senatvės sako!

Nuo visos minios triukšmo atokiai stovi Apakauskas ir šnekučiuojasi su su Frunzo odo dirbtuvės darbininkais.

— Ko neinat, vyrai, arčiau?... nenorit pasiklausyt? Einam, matote, Aronavičius užlipa, — pracidamas pro šalį sako kažkas iš jų pažįstamų.

Apakauskas pamojo ranka:

— Žinom mes, tėvai, ką ten kalba ir apie ką kalbės. Girdėjom. — Ir vėl flegmatiškai varo savo pasikalbėjimą.

Prie paminklo užlipa Aronavičius, miestelio žydų bendruomenės atstovas, kelių namų savininkas:

— Aš norėjau pasakyti, ką buvo nepasakyta. Ot, aš norėjau papasakoti, kad kunigaikštis buvo labai mielaširdingas žydėliam. Ot, ir aš norėjau sakyt visiem čion esantiem žydelem ir nežydelem, kad visi mylėtumėm ir gerbtumėm tą didelį kunigaikštį, par katram abudu tautos buvo suvestos į vienybę. Ir ilgus amžius gyveno spakainiai. Ot, ir taip buvo padėtas abiejų tautų fundamentas. Ir mes surikim „valio“, kad mūsų tautos ir dar tūkstančius metų po senovei mylėtusi ir kuo greičiausiai atvaduotų sostinę Vilnius, nes be jo Lietuvai kaip be galvos. Ot.

Visi ploja, bet Aronavičius nelipa ir moja ranka:

— Ša, ša! Ką čia turbacytis, paplojot biskį, ir gana. Tai aš užmiršai pasakyti labai svarbų pasakymą: Valio mūsų vyresnybė ir vienybė!

Frankelio traktoriuje trys vyrai. Iš čėbatų sprendžiant ir imant dėmesin jų šlaudines skrybėles, atrodytų, lyg pavyzdinių ūkininkų savininkų, bekonierių arba mažų mažiausia cukrinių runkelių augintojų sūnūs.

Artojas (rafinys medys)

A. Čepas

— Na, koks velnias tau ant rankos užsėdo.

— Žinai, užvakar žydus mušėm. Tiesa, jūs ne žinot, Gelskiukas paezino Orinkę, krautuvą. Sako, na, lupkit, lupkit už viską, mes jus į Jaruzoliną išsiųsim. Tai tas kažkaip atsikirtė, ar kad ir jie padeda mum gyvent. O Gelskiukas, žinai Gelskiuką! Sako, paršai, smardinat mūsų šalį tik, lupat nuo kožno žmogaus, vaikus piaunat dar — iškart jus, girdi daugiau nieko! Nesulauksit kvailių, girdi, mes turim savo kooperatyvą, spiaut mum ant jūsų. Žmonės girdejo, ką kalbėjo agronomas, kooperatyvų atstovas ir kunigas, kad pas žydą neitų nė viens susipratęs pirkti, kad juos vytytų lauk iš visur. Tai, žinot, žydas ir atsakė kažkaip, ar pavadino jį kaip ten. Gelskiukas — einkit į snukį. Tas atgal. Pakilo lermas, žydai tik gevalt, gevalt iš visų kampų, a grose škandal! Subėgo visas miestelis. Marmaliuoja tik. Tai aš buvau, nežinau, rodos, lauke, tai kad šokom, vyrelė, kad pylėmės per dvi valandas — visus paklojom. Du kuolus sulaužiau,

bet vienam berėžiant į barzdą, štai rankos nykštis atsivėpė. Bet nė nejutau, tik pasakum, kai viskas pasibaigė, jaučiu, lyg diegia. Na, bet pasimušiau už visus metus. Dabar jau negreit tokių muštynių sulauksiu. Ne, vyrai, šiaip ar taip rokuosim, nieko nēr maloniau ant svieto, kaip žydą mušt. Duodi — tai ir žinai, kad ir prieš Dievą, ir prieš viršenybę teisus.

Klebonijoje aplink stalus, nuklotus valgiais ir papuoštus gėlėmis, aplink žvakių liepsna aplietus stalus sėdi miestelio grietinėlė ir aukštesnė visuomenė. Už langų plaukia melsva nakties varsa, anots mūsų šalies dainiaus. Sode, medžiuos ir ant kerčių dega mūsų vėliavos spalvų lempos. Besikalbant apie visokiariopą gerovę, šalies progresą, liejamas konjakas ir krupnikas. Jau iš akių, jau iš kaktos matyt, kad miestelio žiedas ir mieli sveteliai gerokas valandų skaičius čia. Apsikabinęs klebonas Aronavičius vis dar kalba apie dviejų tautų solidarumą ir užgeria vis už tų tautų jau pernelyg didelį sugyvenimą nuo senų

amžių. Ponas už stalo, ūpo pakilime ir ekstazėje, krupniku sulaistytu švarku, kreipiasi pilnais meilės, didelės elegancijos žodžiais į publiką:

— Brangioji, mylimoji liaudis... (prelegentas, matyt, turėjo omeny p. p. Gerulaičius, pavyzdinių ūkių savininkus, Aronavičius, dvarininką Kamūrą ir kitus priešais sėdinčius) tu, kuri savo pečiai laikai mūsų valstybinę gerovę, mylimoji liaudis, tu, kuri būvai seniau kariama, ajama ir niekinama... dabar gali laisviau atsikvėpti. Pastaruoju laiku ypatingo dėmesio pradėta kreipti į mūsų ūkininką, teikiant jam visokių lengvatų ir t. t., kuris, šiaip ar taip, nežinantis jokių ar kitokių sąlygų, vis dėlto dideliu pasišventimu ir pasiryžimu imasi kultivuoti lietuvišką žemę. Mūsų ūkininkas, ypatingai stambusis, turi parodyti savo ūkiškuoju pasirengimu ir teisingu, racionaliu ūkiu įdirbimu pavyzdį ir smulkesniam ūkininkui. Malonu pažymėti, net su džiaugsmu galima konstatuoti, kad ir pamumiečiai turi tokių garbingų žmonių. Štai, imkime ponus Gerulaičius, kurių pavardės, be abejo, bus įrašytos mūsų ūkio kėlimosi istorijos pirmuose puslapiuose aukso raidėm. Ne gėda jų žemę, pavyzdinių veislių gyvulius, trobesius perstatyti net kity kraštų ekskursantam. Ne be reikalo šitokiems ūkininkams 2. ūkio rūmai turi ir turėti omeny. Be abejo, mūsų ūkiškoji gerovė teigiamai atsiliepė ir į šį faktą, kad pastaruoju laiku plečiantis ekonominiam kriziui, bedarbių mūsų krašte visai nėra, visi pakankamai gerai gyvena...

— Arnstaunksas, Vilingis, Paplauskas, Lukošius, Sūdargis, Mikita, Kvietkauskas, Palubinskas, Jerušas, Plešėvas... — skaito ant piršto slaptojo darbininkų ratelio sekretorius, bedarbis Vakaila, gyvenime patyręs šiltą ir šaltą, — matote, visi jie savo padėjimui yra labai artimi mum žmonės, visi bedarbiai nuo kojų iki galvos. Jūs reikty įtraukti į veikimą, tik atsargiai, plačiau išsiaiškinus dalykus. Na, su Silvestraviečiaus, Fuodžiulyno, Grigonio ir Vilpišiaus šeimom dalykai labai liūdni. Badauja tiesiog. Garbarnėj tiesiog pragariškai verbuojami darbininkai, jie išsivadžiovininkais ir idiotais nuo tokių nepakenčiamų darbo sąlygų. Ką gi, gal konspiruoti streiką? Na, o dabar, Ratkevičiau, paskaityk tą vietą iš laikraščio, kur sakai, paskum plačiau apie viską pakalbėsime.

Beveik iš tamsos ateina žodžiai, neme-lodramiški, ramūs ir paprasti:

— Darbininkų padėjimas darosi kas-kart sunkesnis... Visos valdymo formos, visokia parlamentarinė, demokratinė tvarka buržuazinėje Europoje, kaip ir visame pasaulyje, kaip jau išžymėtė praktika parodė, negali duoti nieko gero darbo žmogui, negali aprūpinti jo minimališkai — suteikti darbo. Plačiosios bedarbių masės visuose kraštuose vis didėja, lieja. Kapitalistinis pasaulis gyvena ne tik ekonominį krizį, jame aiškiai pastebimas moralinis puvimas, buržuazijos idejų smukimas. Visa kur ir visa kame viešpatuoja kaniškoji ir dvasiškoji prastitucija... Daugelio šalių buržuazinės partijos, išeidamos į rinkimus su lozungais „darbo partija“ ir kitaip, mulkina ir gauda balsus, neva darbininkų interesus gynėja, bet iš tikrųjų laimėjusi rinkimus, palieka tūkstančius bedarbių, jais nesirūpina ir t. t. Ir jokia valstybė neįstengia sumažinti dabar besiplečiančio nedarbo. Geresnių perspektyvų taip pat neužmatoma. Proletariato uždavinys rinkuotėj vienas iš svarbiausių taškų, — jo pajėgų organizavimas. Organizuotas ir susipratęs proletariatas galės duoti lemiamą smūgį buržuazijai. Proletariatas pats eina sau iškovoti teisių ir laisvių, be jokių kompromisų su buržuazija.

Babūnas sėdi pačiame kambaritės kampe. Jo veido profilis ir rankos tirpsta menkoje šviesoje. Jis net negirdi žodžių. Jis taip įsikniaubęs į „Internacionalo“ aidą, ir taip užgulęs ant mandolinos, ko prieš jo akis tik plaukia dideli, galingi teksto žodžiai: „Tad kovon iki galo... žus pasaulis skriaudoms...“

Storam ponui patinka „Kur bakūžė samanuota“. Jis mėgynas apipila saldumais, verdamas kartot. Jis tai jom ir diriguoja su lanka. Kai kurie svečiai išneša sumanymų užrašyt klebono sode Valpurgių naktį. Reikia, reikia porą statinių alaus, sukurti ugnį arba saulės statines padegti, nuslaut kelnes, gerti alų puodukais ir šokti aplink ugnį, na, pav., suktinį. Visi tam projektui pritaria, o pats kooperatyvo vedėjas Valiusis užsako alų. Valiusis tai siaučia kaip milijonierius. Jis giriasi, kad kooperatyvo reikalai einą nuostabią pui-kiai.

Žmogus, turįs lyrišką balsą, tik per nesusipratimą, matyt, nepatekęs operon, kur būtų galėjęs dainuoti „Pajneus“ arba „Aidą“, labai graudinasi dėl istoriškų faktų. Jis išverčia dar taurę konjako ir pravirksta, saldžiom ašarom vilgydamas

bekonų augintojo Gerulaičio liemenę. Ir visi apstoję klausia, kas jų prieteliui atsitiko, ir prietelis paaiškina, kad jam gaila žlugusios didžiosios, plačiosios valstybės, kurios garbė ir žemės buvo nuog marių lig marių. Ir tą jo verksmą atradę pamatuoja, taip pat verkia dalis mūsų šalies miltinų, su smokingais ir gutaperčio krūtinėm. Tik stersis ponas nori, kad jam dainuotų „Kur bakūžė samanuota...“, ir jis diriguoja su tūščių buteliu, ant kurio užrašyta „Martel“.

— ... anuo metu bylojo Viešpats Jėzus mokykliniam savo: bus ženklai ant saulės ir mėnesio ir ant žemės prispaudinus giminių dėl ūžimo marių ir vilnių džiūstant žmonem nuog banės ir laukimo tų daiktų, kurie ateis ant viso svieto... — skaitė žmogus iš knygos, kurios lapai buvo toki pat, kaip jo veidas: pageltę, žemėti, susisukę. Retai kas jį tešelpė. Elgota tysojo prieš saulę, vienišas, kaip koksai raupsuotasis. O pro šalį tvino vežimai, gyvuliai ir margas klegantis avietas.

— Boba, austok, kiek šauki už tą aukirmijusią pereklę?

— Penkis. Ale pasižiūrėk, kokia mano višta riebi.

— Oi, ir nepliaušk, Ambrutienė! — pro šalį praeidamas sako kalmynas.

— Nu, sakyk, sakyk tikrai, kiek? Trys. Asof!

— Sakiau, penkis, ką čia pati į rukę. Kiekvienas ateina ir pučia, vis jiem kūda... Papūsk savo Sorei.

— U! kad jam kur velnias, Pranciškau, tokių boksų. Mat tavo paibelia su tavo višta.

— Už litą dvidešimt... Kas norit savo giliukį išbandyt? Mergelės lelijėlės, vyrukat... — rėkia saldinių lyguotojas.

— Ach, cech, cech, pasižiūrėkit, kumelė kaip jaraplana, Vleryk manim, gspador, aš neparduosčiau jos nei karaliui, jei būtų geresni dėmai... Pasižiūrėk į dantis, — geležis kramtyt gali. O strėnos! Ach, cech! Nuo-o-o! — perša tempdamas čigonas iš visų jėgų vos gyvą savo dvėselieną.

— ... veizdėkite ir pakelkite galvas jūsų, nes jau artinas atpirkimas jūsų ir pasakė jiems prilyginimui veizdėkite ant fygos ir ant visų medžių kad jau sprogs, žinote jog arti yra vasara taip ir jūs kada išvysite tai dedantia... — eina troškus balsas nuo akmenų krūvos, prie kurios prisilpkęs, kaip vėjo atneštas sudžiūvęs lapas, guli lozorius. Žmogus įmeta pinigą į žmo-

gaus atkištą kepurę. Žmogaus skaitančio evangeliją akys alsiveria, gerkle nuteka seilės.

— ... visa tai išsipildys sukan dangus ir žemė praeis bet mano žodžiai nepraeis...

— Jo, Kviesy, viskas praeis, tik mano bekonas tur būt į antrą rūšį nepraeis.

— Cho—cho—cho—cho—oo, — juokas iš vežimo, kur tiesiog iš lyterių Vytauto Didžiojo akivaizdoj nuaukia valstybinę atlingi piliečiai.

— ... taip ir baigiu išsiparduot. Šiais laikais ir ant žemės gyvenimas ne koks. Jei turi keletą valakų, — tai... O ant trijų keturių dešinečių — tegul juos bala! „Mūsų Rytojus“, antai, girdi, bus duodama pašalpa, rokuoja ūkininkui. Kad tu žinoitum, kiek aš prisiklapačiau, apžiūrėjo viską, sako, daugiau negausi, kaip du šimtus. Juzai, ką su jais gero padarysi... Ir bobai sakau, tegul... dvėsim, tai dvėsim ir be jų. Nu, Gerulaičiai, Kamūra tik mirtelėja nuvažiavę į banką — ir kiek nori. Ir pasi-tiki tokiais, ir mašinas ir gyvulius, žiūrėk, ima... Štai, vakar nuėjau...

— E! pasidabokit, po—o—pa! — pradarda vežimas pilnas boby.

Būrys auga ir auga. Kažkoks žmogus kitajiškos išvaizdos, juokingos šnekos, pasistatęs lyg tai katarinką, lyg tai ką, rėkia:

— Ponnai maloningi, žingeidžiausi daiktai moza regėti už puslį: kalnai Karpai-tų, vaikus pereina tiltą, žuvis už bažnyčių didumės, razniausj paukščiai ir Jėzus vaikščioja ant marių.

Atdranda vyrų, kurie viens kitą stumto stumia po cirstiniu balagonu. Išlindę prunkščia, kvatojas, o jei klausia kas nors: — na, o kaip? ką ten rodo? — tai atsako: — eik ir pažiūrėk pats.

Juožapaitis labai norėtų pasižiūrėti, jis labai slabaus tokiem daiktam, bet kišt puslį, nežinant už ką... Juk atsimena, tėvis pasakojo: girdi, ir prieš karą vaikščiojo toki monelninkai. Girdi, sumokėjau kartą grivoną, palendu, ugi — nuogas pasturgalis. Tfu, kad jų velnias!

— Kiek prašote už kviečius? — įkišęs į atraitotą maišą saują ir žarstydamas geltoną grūdą, teiraujasi darbininkas Mauskas.

— Ar nežinai? Trylika, nei mažiau, nei daugiau... Matote, meister, vis keikia ūkininkus, atsimenu, per miltinus sakei: na, palaukit jūs, buržujai, ateia ir biedniem gražesnės dienos. Taigi atėjo jau, galit džiaugtis! Juk gspadoriai veik dykai ati-

duoda java. Darbininkai dabar pyragus gali est.

— Ech, Vasiliausko, žinom mes jūsų graudžius verksmus. A, vol, ateikite ir pagyvenkite ant tų pyragų. Pasiziūrėtu-mėt.

— Kupėiau, už uodegą pridėk, na, kaip čia dabar?

— Negaliu, širdėle, daugiau nė cento.

— Pridėk, na, reik šį tą vaikui parvežti.

Parevių dvare pavyzdingu erzilu joja ūkvedys. Kumelės užuodusios erzilų šiepias ir košia pro šnerves orą, glausdamos ausis.

Ties karabelninkų būdelėm žmonės vis krūvom, kaip mašaliukai po lietaus. Skambina dalgis, gieda gaidukai, vyrukas vaišina, anota poeto, savo sielos karalaitę pier-ninkais užgerdami limonadą. Boba sveria dešros kilogramą, mergina renkasi šukas ir prašo, kad būtų su sidabrine akute. Jaunas darbininkas svajoja apie tabokinę. Vaikas su pelėdos akim godžiai griežia burniais vargonėliais krakoviaką. Iš kitos būdelės vargonėlių muzika dar graudžiau atsiliepia, lyg jau neišpasakytai toli. Vaikas labai nori vargonėlių. Jis išeis už piemenį ir tarbaus visus metus pas tą gaspadorių, kuris jam išrenka vargonėlius. Taip, už du pūrus kviečių, už dryžinę eilutę ir vargonėlius.

Orinzone smulkių prekių parduotuvė, Krengalio geležies sankrova, Balabeičiko Fr. kepykla ir arbatinė, Ugianskio manufaktūros krautuvė, Žitkovičiaus užvažiuojamas namas, — visur pilna.

Iš traktoriaus išsivirto kaip nuodėgulis raudonas žmogutis.

— ... Tur diedukas ilgą smiečių, o bobutė kelmą bičių...

— Nerėk, tėvai, taip biauariai, girdi visi, kur man bus akis dėt!

— O ko man nerėkt, ko aš bijau... nei karaliaus, nei vokiečio nėra. Juk aš laisvoji Lietuvoj. Ar ne? O ko man! Geriau, tai geriau už savo... Irr gersiu, kol dievas padės. O ko man! Policija? Prašau, prašau, galiu, statykit pratikolą. Taip, aš Juozas Vilpišauskas... taip išgėriau, na ir ką? — kalbasi pats vienas su savim, vartydamas galvą. — O jūs, mieli policininkėliai, angelėliai, prabočykite... Galit ateit, ale, ale, nieko jau neturiu, išlicitavo mano šieną, gyvulį, bet manęs neišlicituos. Oi, nieks manęs neišlicituos... Na, Basti, einam gert, ko tu žiūri kaip švancas į mane... Tur bobutė kel—m—ą bičių, o diekukas... —

— Tėvai, liaukis, šė, sėsk į Kasparo vežimą, parveš.

Teisėjo žmona perka viščiukus, klebono tarnaitė eina kašutę prisidėjus likierių. Gerulaitis pardavė dešimt gražių bekonų, ir pluoštas pinigų išpučia jo kišenę. Galima gert, paūliot! Kamūras pardavė dar užpernykėlių kviečių penkiaadešimtis centnerių, dejuodamas, kad javo nēr kur dėt, pelyja... O jau šviežias grūdus laukuos ima nekt. Vakarais žmona skundžiasi vyrui, kad pasibaigė uždaras, duona, ką reik daryt. Kur gauti darbo, Kur?

Kerzinskas, Parevių dvare ūkvedys, Andrijušas, Vodopalskis geria atskirame traktoriaus kambary. Lieja žalią ir raudoną. Kerzinskas apsilaižydamas po kiekvienos burnelės giria likierį. Žiūri į etikietę. — Ilm, Kauno dirbinys. Taip sakant, remiam savo pramonę!... Ne, ne juokai, vyrai, mūsų kraštas jau daug kuo gali didžiūotis. Žiūrėkit, visko patys pasigaminam, visko yra, ir gyvenimas, palyginus su kitom valstybėm, gan pigus. Ir viskas, sakyčiau, eina sparčiai priekin. Tik reikia džiaugtis, kad toliau taip būtų...

— Na, į sveikatą... už mūsų krašto gerovę!...

— O dėlto atsiranda, taip sakant, tamsių gaivalų, taip sakant, tautos išgamų... Girdėjote, vakar naktį vėl proklamacijas išmetė... Ale šlykščiausiai agituoja, nuodija mūsų jaunuomenę ir drumsčia visuomenės rimtį.

— Ką, rodos, suėmė Apakauską, Pleščevą ir ką dar?...

— Gerai. Suėmė, tai ir gut. Aš pritariu. Tai fanatikai, tamsūs gaivalai, aš sakyčiau, kurie nenori ramiai, gražiai gyvent... ir nenori matyt to gražaus gyvenimo.

Vodopalskis, kuris prieš karą gaudė lietuviškas knygas, dabar aršus lietuvis, bekonų augintojas, iš lėto svaigsta. Ir jis norėtų tyliai užvest: — Ach, začiem eta noč?...

Į Vartotojų B-vę įgrįūva žmogutis. Pypkių visuomenė lašina seiles. Piliėčiai sėdi ant zuperio maišų, kalbasi, derisi. Žmogutis tas nedidelis ir vyžom apsiavęs. Ant piršto laiko už aselės pasirišęs bonką žibalo.

— Parodykit man silkų, tik greičiau. Neturiu čėso. Tik riebesnių.

Bendrovės pardavėjas nurodo į statinę. Žmogelis perpua įlenda į statinę ir ištraukia vieną.

— Aijai, tur būt jau lietuviškos, kad tokios susitraukusios.

— Tai ar dar yra kokių ir vokiškų? Silkė kaip silkė, Stanislovai, — sako žmogus nuo zuperio. — Sūri, su uodega, ko tu daugiau nori?

— Tai kiek už litą duodate?

— Dešimt.

— Ar pakvaišot, litas už tokias silkes. Amerikoje tokias dykai dalija, kad nepasimirstų, o čia, rokuoja, litas.

— Neimkite, jūsų valia... Ei, Sarapinai, leisk, įpilsim žibalo.

— Ponas, duodate penkiolika už litą? O kad ne...

Korespondentas, vaikščiojęs po turgy, tarp vežimų, grįžęs į kleboniją, padizynų: „Įspūdingas turgyaus vaizdas. Čia visa mūsų liandis kalba grynai lietuviška tarme. Valgių produktai pigūs, todėl valdininkui ir vietoje inteligentui tikrai gerai. Panemuniėčiai turi gantės atžvilgiu daug gražių kampelių. Pav., Antiliepėnų kalnai, — lietuviška Šveicarija, Nemunas teikia nepaprastai daug malonaus ramumo. Žmonės atrodo nenusiminę, patenkinti, malonūs ir vaišingi, tik bloga, kad alkoholis, tas mūsų didžiausias tautos priešas (čia korespondentas išmetė dvi kleboniškas, ramiai patuliavusias ant stalo nuo vakar dienos) spėjo ir čia įleist savo šaknis. Šiaip ūkininkai, nors javai pigūs, gyvena gerai. Augina bekonus, verčiasi pienu arba šiaip kuo. Jaunimo esama daug ir gražaus. Pradedu nusiprast, šviestis, dirba, rengia vakarus. Teko kalbėtis su keletu piliėčių. Santvarka visi patenkinti, tik visur girdi vienbalsį iš gelmių širdies nusiskundimą: „Vinius turi būt mūsų!...“

— Tada duokit už litą dešimt, bet pridėkit pokelį švėbelių.

— Nieks čia su tamsta nesiderės. Nenorite — neimkit.

— Kaip nenorite? Noriu. Bet pažiūrėkit patys, kokios čia silkės: iškai, matyt, išėsti, o be ikrų silkė — tai man visai ne silkė, — įlindęs į statinę žmogus vėl tpo, skundžiasi. Ištraukia vieną — vėl lept atgal.

— Tamsta, rankom negalima liest...

— Negalima? Nuo kurio laiko? Rozinas duoda ir pakaštavot, o aš silkės negaliu nepasirinkęs pirkt. Ką gali žinot, ką gali žmogui įkišt... Nieks katės maiše nepirks. Negalima, girdi! Oho!

Pro langus alalavimas:

— Nematai, kur važiuoji, spangy tu! Suk į dešinę greičiau!

— Tu sukis, jei nori, ko žiopsai kaip varna!

— Ach, tu benkarte, dar jis liežuvį leis, į smukį tokiam, užčiaupt špitolę piemeniui.

— Tai tu verčiau užčiaupk savo kozau-nyčią.

— Ko čia riejatės vidury ūlyčios, žmogui duokit praeit. Ar ne gėda?

— Nutilk, nutilk, dantų nerodyk, vargonų nedirbsiu!

— Pasiziūrėk į savo dantis, dar už tų pasauluotų dantistui nesumokėjai... Lengvai jį galima išlupt.

— Ach, tu dieve, tai lojasi, kaip šunys, — sako bendrovėj moterėlė.

O Vartotojų B-vė „Artojas“ senukas jau gerokas pusvalandis beria žodžius į silkų apakaitą. Ir vis negali susitart. Nieka jau jo ir neldaus. O senukui būt malonu nuderėt kad ir kelis centus.

— Ei, girdi, nepirkit pus žydą, palaikykit žmonių kupėstą, na, kad ir klebonas aną dieną, per pamokslą arba agronomas. Eikit, sako, į savo krautuves. Tai kas man iš to, žučiūnas. Pirk pat žmogų, pasirinkt negalima, derėtis negalima, krome spiaudyt negalima, tik negalima ir negalima, o pas žydą ir pasirinkt, ir į bargą gausi... ir galima viskas.

Pagaliau diedukas nusiperka vieną silkę; suvynioja jam į švedišką laikraštį, suriša špagatu. Senukas paėmė silkę. Ir nuo silkės uodegos lašėdamas rasalus nužymi kelių cemenlinių trotuarų kažkur į vakarus.

— ... marios yra karčios taip pagyvenimas žmonių labai kartus yra ir pilnas vargų; nerimsta marios dažnai siaučia taip žmonės nerimsta nušėsi kaujasi visada kariones didelės daro...

— Ale tai ubagų priviso, ant kiekvieno kampo poterj vaps. Tingi dirbt. Būtų gerai, kad ir pas mus taip padarytų, kaip civilizuotosios kraštuos, kurias neveikas ir nepajėgia dirbt, — kaip visuomenės atmat — pasaulina... — kalba iš pažiūros visuomenės veikėjas. (Iš kišenės kyšo valstybinės galvutė).

— ... mariose žuvis didelė mažesnę praryja taip žmonės didžiūnai prastus ir pavargusius išgašina kramto praryja juokiasi ir žaidžia mariose velioriba...

— Tėvai, šė pinigų, ką čia niekus meluojai, verčiau padainuotumėm abudu ką nors iš operos, pavyzdžiui... Tėvai ar girdi?

— ... visos upės inteka mariosna tačiau marios nepatvinsta nepasikelia taip pilvas žmonių soties netur iš sutvėrimų norint visus nurytų mažas tas kėsnis negal jų pasotint sako raštas jog...

— Policija, vagj, vagj—j laikykite! — ...ant galo pakrutina ir įnartina marias mėnuo kuris kad auga ir vanduo marių keliasi žemiau... tas mėnuo ženklina netvirtybę ir nerimastį taipogi ir visų daiktų, nes žmonės kiti didžiais pastoja ir aukštai užlipa ant vyresnybių kokių bet neužilgo iš naujo nupuola iš aukštybių ir buisiai susikula... iš aukštų tampa žemi iš didžiųjų maži iš didžiaturbių elgetos... todėl nereik turėt pašėlimo daiktuose to sviesto nei vyresnybėse...

Iki vidurdienio klebonijos langinės buvo užvertos. Pagaliau viena pravėrė savo blakstieną, paskum dar dvi į sodą. Virtuvė rūksta plunksnos nuo kalakuto, viščiukų. Be jokių mirties dekretų, advokatų bei prokurorų. Dvi susilusios merginos plaka kiaušinių tyrę, trečia plauna indus ir šiaip siunčiama kiekvienu atveju čia pipirų, čia cinamono šakelių, čia kvepiančių lapų.

Vieno gerbiamo pono smokingą valo klebono pridvorna skalbėja. — Na, ale ir prigurkta — galvoja ji sau, — pilnos rankovės, kišenės... iš kur tiek ir atsirado. Gaila sriubos, šė morkos ant klepkų...

Antras jau atsikėlęs ir stovi prieš veidrodį. Visa valanda, kaip jis stovi ir stebisi: neis kaip ir ne ta. Sukulta, trijose vietose pradėksta. Stebisi ponas, rodo, kiek pamena, bokso mačto neturėjo. Tai kurgi dingo, po šimta, nosis? Jis paima flakoną kvepalų iš savo čemodanėlio ir špricuuoja plaukus, veidą, krūtinę. Paskum pradeda pudruoti nosį, bet sunkiai duodasi. Skylės — kaip skylės, šiaip ar taip kalbėsime...

Atlikęs visą tualetą, ponas atsisėda fotely ir atverčia savo mėgiamą knygą „Ordinatas Micharauškas“...

Tuo tarpu klebonijos salonoly stalan paduodami pusryčiai. Klebonas spėjo svečiam sustatyt dienos programą, kuria jis skaito žurnalistui, pabrėždamas, kad kiekvienu atveju bus galima įnešti pataisų.

— Skamba maždaug taip: pusryčiai 11—12 val.; apžiūrėjimas pavyzdingo ūkio 13—14 val.; ten pat priešpiečiai; 15—16 val. lankymas pilikalnio, ten pat, pas Kamūrą pietūs; 17—18 val. vaisės pas Kalnietį, jo vyno dirbtuvės apžiūrėjimas; 18—19 val. kultūringų įstaigų apžiūrėjimas; moderniškai įrengty tvartų, klebono pieninės, parapijos salės...

Svečiai jau beveik susirinkę. Tik to, kuris vakar karštai kalbėjo apie visokiariopą klestėjimą, vis nematyt. Pavedama ištirti

reikalų kambarinei. Pasirodo, vizitinės kelnės tebekabo, bet žmogaus ir cilindro nėra. Todėl brangūs svetainiai, ilgai negaišdami laiko:

— Į sveikatą!

— Kad kitą kartą šiuo laiku susitikume savo sėdinėj Vilnių.

— Į sveikatą!

Atėjo laikas vykdyti nustatytą maršrutą, jau ir karieta už durų skamba... ir.

Ir atsirado, ne! Ir atrado poną į kaulidę užklydusį, kur jis teikėsi šilto, jaukio ir intymiško draugystė praleist naktį.

Ir trečias ponas iš eilės, mėgstas operuot aukštai išsireiškimais, prabilo:

— Taip, gyvenimas yra įdomus žaislas, kaip pasakė Balzakas, tas garsusis vokiečių filosofas iš Habsburgų giminės. — Juk tai labai gilus ir išmintingas pasakis. Tad, ponai, dėmesio, šią sklidiną taurę kelio už gražųjį gyvenimą.

Ir išlenkė visi po vieną.

Klebonas lyg buvo bepradėdą išsižiot, kai tas pats ponas vėl iškilmingai tarė:

— Tautos vienybė, kaip mėgdavo išsireikšt Sekspyras, glūdi harmoningame jos individų išsirutuliojimo santykiavime.

Ir ant tos intencijos tapo išgerta dar.

„Mes buvom visur maloniai sulikti ir vaišinami. Visur liandis kėlė triukšmingas ovacijas. Kai kur mūsų pasirodymus suteikdavo ypatingo džiaugsmo broliam artojam“, — įrašė reporteris į savo bloknotę.

Jau pusę numatyto maršruto ponai įvykdė. Tarp kitko įsigėdė ponai kiekviename elokursijos punkte pasisvert. Pav., p. Kriaušinis svėrė pas kleboną rytą po pusryčių, — 103 kg., po pietų — 104, po vakarienės — 104½.

Nutarė pasisvert ir pas Kamūrą, bekonų supirkimo skyriuje.

Darbininkas Stoėkus, svarstyklininkas, patarnavęs ponam prie svėrimosi, tarė Mišelgai:

— Oho, cho! Svėrėm čia šiandien ir bekonus, ale tiek nedanešė. Ale kas tai do daiktas, tu man sakyk, kad prociauno žmogaus, darbininko, tu niekur nematysi tokio. Matyt, alaus punta kiek nori, o ir jautienos kasdien gauna.

— Karaliaučiu, rokuoja, yra fabrikas, kur nuo pilvo taukus ponam nuima. Betgi aš mialiu, geriausią gydyt tokius — duot ravus pakaut, prie plento padirbt, ot. Geriausią liekarstą.

Moterys renka ištuštėjusioj aikštėj arklių atmušas ir deda jas į kibirus. Karabelininkai uždaro būdeles. Smulkus lietus pradeda gražinti į akardinius stogus. Gramafono muzika ateina iš toli. Žmogus sūnykęs ant pažūrėjimo šluoja turgaus aikštėj grūdų pabiras, baitydamas vištas ir žvirblius. Paskum jis supila į švarko kampo: bus pulesint veiminteliu jo gyvenimo inventoriui — vištai.

— Pa—sigaitėkite koliekos kareivio, kare netekusio kojos!.. Už tėvynę mušinus... — nuo seno mūro plytų šliaužin sopuliai.

Pracina juodas ponų būrys. Ne, vienas iš cilindruočių staiga sustoja ir paglemžęs vizitkos skvermus prisitartina prie pavargėlio. Ponas tas labai mielaširdingas. Jis ilgai ieško kišenės. Taip, jis myli be-turčius ir elgetas, jis sistematiškai šelpia našlaičius, aukoja mielaširdingų drėjų namų statybai, kaip, pav., „Miramarui“, Piliesių klubui ir t. t. Pagaliau ponas išima ir garsiai nužvangina monetą sumoje 10 centų. Ponai su cilindrais gali būt ramūs, labdariška pareiga atlikta.

Balsas sklenda vis tyliau ir niūriau:

— ...biedno kareivio, kare netekusio kojos...

Gerulaičiai atšvenčia pasisekimą. 10 bekonų pateko į antrąją rūšį. Atšvenčia su orkestru ir su visais prideramais, kaip susipratusiems piliečiam, triukšmeliais. Pro langus girdėt tik:

— Valio, lai gyvuojai!

Orkestras jau trečią ar ketvirtą kartą iš eilės kartoja „Lietuviais esame mes gimę...“, nes ši daina Gerulaičio Jonui ašaras spaudžia. Juk atsimena, kai jis buvo Amerikoje...

Ponai klebonijoje taip pat baigė maršrutą, kaip toje dainoje: užgeso žvakės, nebeputoja jau šampanas... Gal dar dalykai būt ir prasitęsę, o ponas Kriaušinis ir pri-varęs savo svorį iki 109 ar 110 kg., jei ne geografinio pobūdžio ginčas, kažkaip iš netyčių kilęs tarp pačių svečių, būtent: ar Lilio miestas Prancūzijoje, ar Belgijoje. Išrinkus arbitrus ir išaiškinus dalyką, abi pusės pavyko sutaukinti.

Ir kilo į pabaigą didelis ir gražus sumanymas — pasiųsti laikinon sostinėn pasveikinimo telegramą... Ir visi gudrias galvas

tam pritardami linktelėjo. Ir korespondentais ėmėsi tekantį redaguoti...

Vieną dieną jau po ty ponų išvažiavimo, Palubinskienė prie Dykuvos tiltelio rado ponišką, akurāt tokį, kaip ty ponų, kur paminklus atidarinėja, cilindrą. Cilindro viršum buvo įlaužtas. Parnešė boba namo, įdėjo į galą medinę lankutę, pakreipė šaudų ir apleido ant užuonų kiaušinių perkelę. Ir tokiu būdu aukštoji visuomenė pataravo, taip sakant, iš aukštesios visuomenės tiesioginiai susilaukė Palubinskienė realios aukos.

Kažkam tas gyvenimas būtų liūdnas, jei ne linksmas. Kažkam jis būtų linksmas, jei ne sunkus ir vargingas. Ir tas gyvenimas, ar šiaip ar taip kalbėsime, anota mūsų tautos dainiaus, rieda ir teka.

Panemuniečių kasdienybė, kaip ir visoj šaly: — turgai, vakariuškos, peštynės, užmušimai, išžagininimai, paskaitos apie dorą ir susipratimą, iš vienos pusės baliai su tortais ir konjaku, iš kitos su vandeniu ir sava muzika — tuščiu pilvu. Nemuostai kažkaip, jei mes vieną dieną staiga palmam dešiniojo sparno laikraštį ir randame korespondenciją iš panemuniečių: „Pastaruoju laiku čia padidėjo savižudybės. Jau šiemet, rodos, čia trečia iš eilės. VII 14 d. nusinuodijo p-lė Olė Kundrotaitė, 23 m. amžiaus. Priežastys aiškina-mos nelaiminga meilė. Tai trečia iš eilės savižudybė, ir vis nelaimingos meilės iš-dava. Panemuniečiam reikty savo karštą temperamentą prilaikyti“.

Lino Žiedelis“.

Ir beveik tuo laiku buvo įdėta kairiųjų darbininkų laikraštį korespondento žinutė:

„Panemuniečiam nebe pirma naujiena — nusizudymas. Neseniai vitrioliu nusinuodijo p-lė Olė Kundrotaitė, išsklavusi apie trejetą mėnesių ir negaudama darbo. Tai nebe pirmas faktas, kurį, žinoma, stengiasi užginčyt koks nors buržuazinis laikraštis, čiuilbas apie visišką gerovę. Toki faktai kartosis ir bus amžinai visur, kol proletariatas, kaip miesto taip ir kaimo, nesusiprasi pagaliau ir nesusijungs bendrai kovai prieš skriaudėjus!“.

Antanas Venclova

APIE

visokius daiktus

Keista misterija, klaidūs niurnėjimai ir nachališkas vaikas

Apžilbus senatvė mistika
seniai nukratė kojas,
žodžio niškaus kaip raidės i ir k
reikalauja ši diena ir reikalaus rytojus.

Be reikalo senų niurnėjimai klaidūs
apie apinasrius.
Užgimė drąsus, stiprus vaikas,
kuriam nebeužčiaupsite nasrų.

Per krūvas supuvusių tomų
apie mistiką,
apie garbę tėvų ir senelių
sviedžiamie staugiantį literatūros diską
ir nachališkai reikalaujam sau kelio.

Mes užatakavom spaustuves,
atsistojom prie rinkyklių, prie linotipų
ir per mašinų visas skyles
į pasaulį išlipom.

Ponus rašytojus ir ramius piliečius
pagavo isterija.
Atėjo „barbarai“ niekieno nekvičiami
ir suvaidino „misteriją“.

O buvo taip gera: —

*Čiūčia liūlia, čiūčia liūlia,
saldžiai miegamie sugulė,
turim šiltą vietą ir bobulę, —
netrukdykit mums!*

*Pragiedojom savo amžių
apie žvaigždes, šmėklas ir praamžių,
ilgai nelaimingą mūsų glamžėm...*

*Manėm, niekas mūsų sapno
[nesudrums...]*

Čiūčia liūlia...

Bet tiesiasi naujos spalvos, —
tiesios, kietos, realios,
kaip Berlyno asfaltas,
kaip geležinis kelias.

Spalvos rikiuojasi į puslapius,
antraštė — pradalgys, —
aštri kaip piūklas, kaip dalgis.

Kožen mūs eilutė tebus ietis,
eilėraštis — kulka, įsprausta į šautuvą,
nuo kurios iš baimės neturi kur dėtis
joks šuva.

Tebus mūs poezija šalta kaip žemės polis,
bet tiksli kaip geras chronometras,
o ne numolintas molis,
ne išgveręs patriotikos barometras.

Nėra reikalo graibytis po suodžius,
taisyti sugedusių muškietų
ir malti druožlių malinį.
Mes balsuojam už naują lietuvišką žodį —
atvirą,
griežtą,
ir kietą, —
žodį proletarinį!

Kiaulėnas su „slaptina vlešnia“
kalbasi apie meilę ir Liudą Girą.
Galas tragiškas

Kavinėje už stalo buteliuoto
Kiaulėnas laukė tris valandas gal.
Plaukai tvarkingai suobliuoti,
ausys — dviratis „Continental“.

Nors galva žiebk į tinką —
nuobodu ir tikėti nėra į ką.
Galų gale įėjo „vlešnia slaptina“,
grakšti kaip rašoma mašina
firmos „Erika“.

— Ach, kokia tamsta gerutė...
Myliu tamstą — tokią cecą... —
staiga jis ėmė žaunus krutinti
ir išmetė pirmą abzacą.

— Malonu. Dėkui. Tamsta džentlmenas.
Įsimylėti galima. Juk nėra dyvų.
Tiesą sakant, aš tamstą jau myliu, ponas
[Kiaulėnas, —
pradėjo ji birbinti kursyvu.

— Žinai, aš taip skubėjau, mažyti,
ir tik po trijų valandų ėia atvykau vos vos.
— Tiesą, užtrukote. — Matai, baigiau
[skaityti
August Forelio „Polovoj vopros“.

— Ir aš mėgstu literatūras skaityti, —
vos nepravirko Kiaulėnas.
— Koks jūsų mėgiamiausias rašytojas?
— Lordas Čemberlenas.

— Be to, palinkimą prie lyrikos turiu.
Nežinau, kas man yra.
Įsivaizduokit, nakčia maždaug pusiau
[keturių
staiga pradėdau deklamuoti Liudą Girą.

— Aš žmogus neurastenikas keistas.
Įsisenėję ligos man kaulus gelia.
Ir žinote, koks mano ligų geriausias
[vaistas?—
Eilėraštis „Dul dul, dūdele“.

Iš saksofono muzika iškišo kojas,
ėmė lankstyti strėnas
ir draskytis kaip levas už grotų.
Literatūros mėgėjas ponas Kiaulėnas
tarė, plačia švypla nusišypsojęs:
— Prašyčiau tamistą fokstroto.

Kiaulėnas mylėjo tą skanią mergilką,
ir... nelūkentęs išgėrė ją,
kaip kartais geria šokoladą „Tilka“, —
su didžiausia fanaberija.

Apie šinkas, čebatus, gumelastiką ir aukštą poeziją

Literatūros rinkoj
romantiški ir mistiški akrobatai.
Parduodamos simboliškos šinkos,
parduodami tautiški čebatai.

Licituojamos senos akeijos,
žiruotos senų mistikos anobų.
Traukia šventas suplikacijas
milijonas Lietuvos bobų.

Medžioja šunis mistikai
ir antsnukius ant snukių mauna: —
užtempia ant snukio gumelastiką
ir tampo po Kauną.

Šimtas poetų žiaukčioja,
apie nusecilitas saules, pavasario monus,
tartum pavyzdinga kriaušėka
iš mašinos išmeta kelnes ir sijonus.

Ir deda „kūrybą“ į laikraščius,
deda į žurnalą brangų,
užpildo puslapius tuščius,
pelnosi pas Puidą ar Keliuotį dangų.

Nerasi jaunikaičio balto,
nekaltos panelės,
kuri neaprašytų tą gėlę, kur sega prie
[palto,
prie suknelės.

Ir tvarko Gira poezijos lentas,
ieškodamas talentų.
Koks nors brazdliūntis jam jau talentas,
pripiojęs dangiškių poezijos lentų.

Kai pažiūri iš trečio etažo
Švietimo Ministerijos, —
iš tikro matai pasaulį gražų
ir visokias dieviškas misterijas.

Gyvename ne Amerikoje, ne Švedijoje.
Statistikos Biuras eilėraščių vertės dar
[neapskaitė.
Gal būt į lietuvišką enciklopediją
pakliūs ir Tulauškaitė.

Apie machorką, sopulius ir revoliuciją

Mano tėvas, rūkydamas machorką, augino java, vištą, žąsį, nuėjęs į Liubavą mėgdavo išmušti butelio korką, bet mirė ir iškeliavo į amžinastį.

Žemės dvylika hektarų, kieme nutukęs šuva, — žodžiu sakant, žmogus geras, smulkus buržuas.

Į viską žvelgė pro praktikos prizmą, konstruavo ratus ir bričkas. Jumoru ir realizmu jam prilygdavo ne bet kas.

Sūnus tėvo pamokymų neužmiršo: „Neskriausk durno vabalo, nemūdyk šuns!“, nes sūnui dažnai tekdavo vokiško diržo misinginiu gabalu su parašu: „Gott mit uns“.

Yra žmonių, kurie, jei tik galėtų, ir iš šlapio molio svajones sunkty, o kožnoj savo meilės atminimų vietoj pristeigtų šimtus svajonių nugriebimo [punktų.

Yra poetų, kurie visuos širdies kišeniuos nešioja riebę, kaip žąsį, meilės sopulį. Tie sopuliai ten tunka ir penisi, kaip Ivar Kreuger degtukų monopoly.

Aš suprantu tėvo išmintį sveiką apie žmogų, apie ūkį, apie visokį naminį žvėrį, gyvulį, bet sunku man suprasti romantizmą susisukusį, sentimentalizmą negyvulį.

Tik vieną rimtą pastebėjimą įnešu į tėvo ideologijos katekizmą: jame per daug atsispindėjo

smulkaus buržuazų psichologija, o aš savo aštriai nulaužiu į socializmą.

Ant tėvo testamentu uždeda sūnus rezoliuciją: „Tegyvuoja penkiuose kontinentuose socialinė

ir kultūrinė revoliucija!“

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laužlamas duris

Ne vienuolis, padvėsęs ant švento rašto, bet kolektyvinis darbo armijos karys išdrįs išlaužti į ateitį duris metaliniais muskulais gimnasto.

Mes su tais, kurie fabrikuos suka cilindrus rundinus, kurie visuos žemės kraštuos gręžia tunelius, untergrundus, sukonstruoja tiltus.

Darbininkas šiandien dumblinas kaip žemės luitas, darbas apskaičiuotas ligi tūkstantųjų, užkankintas, užplaktas, užguitas, priariubtuotas prie rato krumplo, prie cisternų žibalo ir dujų.

Darbininkas sulinkęs prie arklo, ravo, prie cementinio grindinio, prie staklių, traukinio, motoro, vindo, prie plantacijų cukraus, kavos, kakao.

Bet ne vienuolis, padvėsęs ant švento rašto, tik kolektyvinis darbo žmogus išdrįs į ateitį išlaužti duris metaliniais muskulais gimnasto.

Ritasi ratai, gieda traukiniai, tra oriai, cypia, švokščia garas. Tegyvuoja stipriausias pasaulio diktatorius didysis proletaras!

KA JIE ATSAKĖ

„Trečio Fronto“ redakcija, norėdama išnotti žymesnių mūsų rašytojų, visuomenės veikėjų bei skaitytojų nuomonę apie savo žurnalą, buvo paruošusi ankietą šiais klausimais:

1. Ar Tamata skaitai „Trečią Frontą“?
2. Kas Tamatai įdomiau: ar „Trečio Fronto“ „utilitarinė“ literatūra, ar lietuvių „utėromantiška“ estetiška literatūra ir kodėl?
3. Ką Tamata manai apie „Trečio Fronto“ paimtą literatūrinę ir ideologinę kryptį?
4. Ar Tamata pritari „Trečio Fronto“ pastangom kovoti su lietuvišku „pseudoromantizmu“ ir „pseudodealizmu“? Ar nemana, kad ta kova turi būti pabrėžta?
5. Kokias reikšmes Tamata duodi „Trečiam Frontui“ kultūrinis ir literatūrinis atžvilgis? Ankietą davė visą eilę atsakymų. Aišku, jų visų ar bent išties negalime paskelbti. Dauguma atsakymų, ypač atsakymai iš masės, kartoja tas pačias mintis, todėl kai kurių spausdiname tik charakteringusias ir įdomesnes vietas. Redakcija atsakymus spausdina, koki jie buvo gauti, tik kur-ne-kur pataisydama kalbos klaidas. Jei kas ankietos atsakymais iš šalies norėtų pasinaudoti, redakcija mielai sutiktų paskolinti visą medžiagą.

Čia nespausdiname tų atsakymų, kuriuos redakcija gavo laišku. Jie žymiai padidintų atsakymų iš masės skaičių.

„TREČIO FRONTO“ REDAKCIJA.

1. „Trečią Frontą“ skaitau su pasidomėjimu, ypač gyvuosius kritikos straipsnius ir „Pastabų“ skyrių.
2. Trečiafrontiškoji literatūra įdomesnė todėl, kad turi maištingo judrumo, drąsaus pasiryžimo pobūdį, taip pat kaip įdomesnis audringai aršus upelis už atovinėją, klavyrais privisusią bangą.
3. „Trečias Frontas“, išsirikiavęs žiaurios priešpados metala, ir draugus ir priešius nuslopinęs savo kietu patvarumu ir griežta kova, jo ideologinė kryptis artima žiržiniui tos mūsų krašto gyventojų daugumos, kuriai nuo amžių buvo kalama: „Dirbk ir melskis“. Manau, kad „Tr. Fr.“ paleistas šūkis: „gyvenk, dirbk ir kovok“ padarys revoliuciją buvusių vergų krūtinėse ir kad jis po savo aktyvizmo vėliava sutrauks skaitlingą kadrą bernų-kovotojų, ir jie jaunom savo rankom iškels raudoną tviskantį žibintą, nuo kurio visiem bus šviesa (o kai kam net ir karšta).
4. Manau, kad kova su kitom literatūros srovėm turėtų būti tik kaip priemonė savam tikslui siekti. Žiūrėti į tai kaip į sportą laisvu nuo kūrybos darbo laiku.
5. Pritariu Radkiviui, kai jis sako („Tr. Fr.“ 2 nr., 22 psl.) dėl „sintezio padarymo“, vengti dirbtinumo, stengtis būti suprantamiesiems plačiom darbininkų masėm. Stiprinti užfrontą: didinti savo įtaką vis platesnėse miniose, stiprinti ryšius su skaitytojais. Svarbiausia — pačiu sunkioju momentu nenukelti rankų, nes „sunkus momentas“ visada būna laimėjimo išvakarėse.

Pr. Stiklius (spaustuvės darbininkas).

1. Kiekvieną „Trečio Fronto“ Nr. skaitau su dideliu malonumu. Pagaiduju dažnesnio „Trečio Fronto“ pasirodymą.

2. Utilitarinė literatūra man žymiai įdomesnė už „utėromantišką“, nes šio „sopulio nemiegant“, mano nuomone, tiek yra verti, kiek yra vertas darbas, kuris jokios masės neatneša nei visuomenės, nei atskiram žmogui.

3. Tiek literatūrinė, tiek ideologinė „Trečio Fronto“ kryptis labai gera.

4. Kovai prieš pseudoromantizmą bei prieš pseudodealizmą pilnai pritariu. Toliaus šios laisvės kovos pabrėžimas reikalingas.

A. Kėrys (mokslėvis).

2. Tikrai utilitarinė, nes šio dienos vnd, estetiškai (miesčioniškai) literatūra taip maldokusi ir skysta, kad pilnai galimam sakyti — galutinio bankroto stadijoje. Nes ir iš tikrųjų jos egzistavimo laikotarpis atgyventas. Kad ir yra kam ji išgyvenama, tai tik ne proletariatai.

4. Ne tik pritariu, bet ir pagaiduju, kad ta kova būtų griežtesnė ir atkaklesnė.

5. Reikšmę pripažįstu tą, kurią jis jau turi, nes šio laikotarpio literatūros srityje nieko geresnio už „Tr. Fr.“ Lietuvos proletariatas neturi.

I. Noreika (darbininkas).

3. Aš „Trečio Fronto“ ideologijai visiškai pritariu. Jis išdėdina man suprantamiasias.

4. Aš pritariu kovai su nepuvsniu pseudoromantizmu ir už honorarą nupirktu pseudodealizmu, nepasitenkinu, bet prašau, kad ta kova būtų vedama visą griežtesnė!

Juoz. Gaigalas.

3. Aš manau, kad „Trečias Frontas“ paėmė reikiamą kryptį taip literatūrinis, taip ideologiško atžvilgiu, nes toji dirva, draugų ariama, labai ir labai užėjusi dirvonais.

4. Aš pilnai pritariu „Trečio Fronto“ pastangom kovoti su lietuvišku pseudoromantizmu ir pseudodealizmu. Manau ir norėčiau, kaip ir daugelis mano pažįstamų (iš pačios masės), kad ta kova turi būti pabrėžta, ir linkiu, kad lietuviškas pseudoromantizmas ir pseudodealizmas būtų parbloktas literatūrinio „kultūrkampio“ arenoje „knokautu“.

B. Lasinakas.

3. Kovoiant su reakcija reikia būti kietesniau už plieną. „T. F.“ pagrindas: visuomeniškumas, proletariškumas, progresyvumas. O visa tai didina jo kuriamos literatūros reikšmę.

Alpas Kukanka.

1. Seku kiekvieną šio pažangiosios literatūros žurnalo numerį ir labai būčiau patenkintas, kad „Trečias Frontas“ atėity savo skaitytojams pasirodytų žymiai dažniau, negu iki šiol.

2. „Trečio Fronto“ rašytojai, vaizduodami šio dienos gyvenimą, dažnai rodo skaitytojui, kaip toli čia prasilenkia su neginėjamai priklausančiom kiekvienam žmogui teisėm: mažumai jos užtikrintos ir papildytos privilegijom, o produkuojančiai daugumai jos suvaržytos arba visai atimtos. Ši literatūra parodo skaitytojui ir tai, kaip kovoja, kaip turi kovoti yskriausieji už

savo teisių atgavimą, už jų garantavimą kiekvienam žmogui. Tuo tarpu reakcinės literatūros atstovai stengiasi nukleisti senų gyvenimo formų išlaikymo gaires ar išklaidyti privilegiuotų nuobodulių.

3. Pageidauju, kad „Trečias Frontas“ būtų lengvai suprantamas kuo didžiausiam skaitytojų skaičiui.

4. Aišku, kad tiesiant kelią į naują, nuostabią gyvenimą, visos reakcijos pozicijos turi būti sumuštos. Ir energingas, taktiškas „Trečio Fronto“ žodis visuomet mane, kaip ir kiekvieną mąstantį berną, džiugina ir drąsina.

J. Soprogenas.

Neskaitau.

J. Lapėnas.

Neturiu laiko atidžiai sekti Liet. Periodinę Spaudą. Ir su „Trečiuoju Frontu“ mano palintis labai paviršutiniškas. Todėl ir susilaikau nuo atsakymo į Ankietos klausimus.

Prof. V. Čepinskis.

2. Esu neoromantiškosios literatūros šalininkas, kuri šiandien Lietuvai yra *sandlingas*.

3. Į „Trečio Fronto“ paimta literatūrinę ir ideologinę kryptį žiūriu kaip į pipirus, kurie valgiui taip pat esti reikalingi.

4. Pseudoidealizmas nepravarėliuokite. Juk ir pačiam „Trečiam Frontui“ galima būtų prikergti epiteta „pseudo“, būtent: „pseudobornai“. Jūsų kova ir taip aštri, net iki kolofonijos (Railla su Herbačinskis).

5. Gyvuokite sveiki įvairumo dėliai. Bernas dar ne vadas. Jūs afišuojatės bernais, taigi nepretenduokite būti literatūros vadais. Esate literatūrinės šeimos jaunieji nariai. Jūs patys bręsite, bręs ir jūsų darbai į pagerėjimą.

M. Grigonis.

Į Jūsų klausimą spėju atsakyti tikrai trumpai. Šitaip.

Paimti kokį nors kryptį rašytojo kūrime atrodo man dirbtiniu dalyku. Taip nenuga meno kūriniai.

Toliau man rodo, kad nėra meno uždavinys kovoti su koku nors priešu, vis tiek, ar jį vadiname pseudoromantiškumu ar kitai.

Tikrasis poetas kurdamas reiškia savo esmės gyvumą, nesirinkdamas krypties, nesirūpindamas priešiniais. Vydūnas.

1. Esu skaitęs ir supratęs apie jį turį.

2. Jei Tamstos turite galvą tikrąjį meną, tai galiu drąsiai pasakyti, kad utilitarinio meno nėra buvę ir niekada nebus. Tik aš labai abejoju, ar mūsų neoromantiškai estetinės atžvilgiu Tamstos viršija.

3. Tamstų literatūrinė kryptis tikrai klaidinga. Tamstos kartojat klaidą, kurią yra padaręs Zola, palikęs tik tiek poezijos, kiek jis nesilaikė savo teorijos. Tas pat yra ir bus ir su Tamstomis.

4. Jei kalbėti apie kovą mene, tai ji labai artima giuglančiai motinai: ne su sroviniiais priešiniais šia kovojama, bet su sopuliais, kartais net su mirties pavojumi. Tikrasis menas srovį nežino: jis visada kartu klasiškas, romantiškas ir realus. Dalinimas į sroves tai mokyklinė, pedagogiška metodas.

5. Tiek „Trečias Frontas“, tiek mūsų neoromantiškos literatūra, nebūdami dar tikruoju menu, jie skina ir rongia kelią į tikrąjį meną.

J. Dobilas.

1. Skaitau visa lietuviškai spausdinta ir renku komplektus — jie vertenybės.

2. Ieškau talentų ir erudicijos: tai man įdomiau, kas daugiau šių žymių turi.

3. „Tr. Fr.“ ideologija man vis tiek pat. Ji skiriasi jau esamiesiems proletarais: manęs ir kitų buržujų „Tr. Fr.“ nesuproletarins. Taip ir literatūrinė kryptis man ne kryptis, tik tendencija Radivilo rašto prasmėje: rašoma sau ir saviškiams — saviškai ir dėl to savotiškai. Sekti ją būtų kvaila, nes nenatūralu. Buržuazinė literatūra eis savo kryptimi.

4. Kovoti su „pseudais“ — bet kieno uždavinys, ne to vieno „Tr. Fr.“. O kovoti su tikromis gyvenimo srovėmis — tuščios pastangos: ką gyvenimas duoda ar ko pareikalauja, tam kartui dirbtinai nenugalima; tai savaimė pasikeičia, bet ne iš kabineto.

5. Jokios išminties reikšmės „Tr. Fr.“ nepripažįstu. Jūs džiaugiatės lygiai tiek, kiek ir kitu geru, ne banaliu žurnalu; vienas duoda kai ko neniekintino, kitas duoda; suma — lietuvių šių dienų literatūra. Krizių nėra: literatūra — ne bekonai; ji — gyvenimas. O gyvenime ar yra krizių? Patvinimai ir atoslūgiai gyvenime ne kriziai, kaip ir jūroje. Vaižgantas.

1. „Trečią Frontą“ skaitau dėl to, kad iš jo žviečia vėjas dviejų.

2. Vienodai įdomu „T. F.“ „utilitarinė“ literatūra ir „leletristika“, jos viena kita papildo, bet pirmąją — „utilitarinę“ randu silpnas: joje labai dažnai kyšota kyši stoka rimtesnio, gilesnio ir platesnio išsilavinimo, todėl ją skaitydamas randu daug spragų, pro kurias įlindus autorius galima visai sumušti. Gerai jei Tamstų opontai dar mažiau kompetentingi meno filosofijos ir sociologijos dalykuose, tad galite su jais kovoti ginklais, karta ir visi silpnais.

3. „T. F.“ literatūrinė kryptis, man rodo, sveika ir gera. Kai dėl ideologinės krypties, nors ji yra šių laikų ir gera, bet atrodo lyg labai vergiškai kopijuojama iš SSSR, reikėtų ją modifikuoti, pritaikant Lietuvos sąlygas.

4. Su visa, kas yra „pseudo“, reikia kovoti, tad ir „T. F.“ kova su liet. pseudoromantizmu ir pseudoidealizmu sveikintina. Šioj kovoje ginklus galima dar pagaldyti. Bet būtina reikia atskirti „pseudo“ nuo tikra. To „T. F.“ nedaro. „T. F.“ autoriai kovodami su pseudoromantizmu ir pseudoklasiizmu dažnai neigia ir tikriausią idealizmą su romantizmu, visai užmiršdami ar neįsimindami, kad atmetus romantizmą ir idealizmą, kaip dinamiškę ir revoliucinę pasaulįkūlį, menas visai nebereikalingas. Bendrai, tuomet žmogus belieka tik į savo lovą įsikniauti ir kniboti, auklėtyti akių nekeliant. Kad „T. F.“ neskiria pseudo nuo tikro romantizmo ir idealizmo, gerai įrodo Nr. 4 P. Cvirkos autoritetinga nuomonė apie Čiurlionis „pūvančią ir nesveiką“ dvasią. Kad tiek nusivokiantiems meno dalykuose, kiek P. Cvirka nusivokia, Čiurlionis yra svetimas, nėra abejonės. Bet ar bus Čiurlionis dvasios supuvimo ir neaveikatos žymė, kad recenzento obskurantizmo žievės pramušti negali — tai dar didelis klausimas. Man rodo, visai ne Čiurlionis uždavinys Cvirkos ir jam panašių specy obskurantizmo nekaltybę laužyti.

5. Beletristinė dalis, be abejo, darys teigiamos įtakos mūsų literatūrai, apvalys ją nuo sentimentalios solėjimosi. O kokią kultūrinę reikšmę „T. F.“ turės, dabar sunku būtų spręsti. Tas pareis nuo to, ar redakcija leis savo bendradar-

biams nekontroliuojamai drąstyti savo megalomanijos skreplius, ar ne. Kovoje drausmė reikalingesnė negu kur kitur.

Ign. Šlapelis.

4. Reikėtų kovoti su Lietuvos bendra apenėjimu, pilietiniu neatsibrendimu ir paskutiniu laiku vis augančia biuro ir aristokratomanija.

5. „Trečias Frontas“ yra gyvenimo iššauktas ir, žinoma, turės suvaidinti jam skirtą svarbią rolę, tikslą galima, kad mažai prieinamas eiliniams skaitytojui. Perdaug, sakyčiau, inteligentiškas būdas rašymo. Reikėtų populiariau tas pačias mintis ir idėjas skleisti.

A. Petrauskienė - Zalinkovičaitė.

3. „Tr. Fronto“ ideologinė kryptis — perdaug apnuoginta, o per tatau, mano manymu, ji nesiharmonizuoja ir su literatūrine kryptimi.

4. Paaštrinta kova būtų panaši į Donkichoto kovą su vėjo malūnais.

5. Jei „Tr. Frontas“ neturėtų reikšmės, tai apie jį nekaltėtų: jo nei peiktų, nei girtų. Kas įdomiausia literatūra, šiandien pro „Tr. Frontą“ tylomis nepraeina.

A. Žukauskas - Vienuolis.

2. Kaip visuomenininkui — man tai lygiai įdomu. Įvairios literatūros srovės vykdo įvairias socialines funkcijas visuomenėje. Jų kilimas, plėtimasis ir nykimas — tai nėra atsitiktiniai, kaip „deus ex machina“, faktai. Tad įdomi kiekviena srovė, bet kiekvienoje srovėje ne kiekvienas atskiras rašiny yra lygiai įdomus.

3. „Trečiojo Fronto“ kryptį aš sveikinu. Ji yra gyva, giliai humaniška ir sociališkai jautri. Ji veikia prieš nacionalizmo siaurąjį kraštutinumą, įleidama į mūsų šalies atmosferą plačių žmonių problemų orą, be to, prieš individualistinę demokratijos šablono į kelia „sociokratijos“ idėjų, kuri atitinka moderninę korporacinę visuomenės koncepciją socialiniuose moksluose.

Atsakymas į atsakymus

Ko buvo klausama

Yra atsakymų, į kurias reikia atsakyti.

Ko norėjo „Trečio Fronto“ redakcija, ruošdama savo ankietą ir kuo vadovavosi pateikdama joje tokius, o ne kitokius klausimus? Be abejo, būtų labai naivu manyti, jog svarbiausią vaidmenį čia vaidino smalsumas sužinoti, ką kas mano. Šiandien visas pastangas — visvien kurioj srity ir kokia forma jos besireikėtų — reikia kreipti į galutinį ir svarbiausią tikslą. Ir šiandien reikia klausiti taip, kad atsakytosios būtų naudingos pasiaukinti, kokio plotmės jis stovi to galutinio ir svarbiausio tikslo atžvilgiu ir koki jo santykiai „Mūsų reikalui“: ar jis prieš, ar už ir kaip jis suprantas tą tikslą.

Negalima guldėti galvos, kad „Tr. Fronto“ ankietos redakcija visu šimtu procentų būtų atitikiusi kitokią poziciją, bet kad ji buvo nukreipta

4. Pritariu. Kai dėl jos paaštrinimo — tai kovos griežtumas yra gražas, kol vengiama chamizmo ginklų ir priemonių pasirinkime.

5. Kai dėl kultūrinės reikšmės, tai iš dalies 3 punkte pasisakiau. Mano nusimanytu — šiuo laiku Lietuvoje tikrai literatūra ir iš viso menas (pav., teatras) pajėgia veikti idėjų judėjimą. Tad literatūrinis kovų įtaka yra didelė ir turi sveikos auklėjamos reikšmės. Šiuo atžvilgiu menas pralenkia mokslą, kurio priemonės yra mūsų sąlygose netobulos, nes neskaitytina suaugusios inteligentijos karta mokslo rašinių neskaityta. Tad pas mus literatūra turi ir mokslo iš šalies pavduoti, pasisavinama kai kurias jo visuomenines funkcijas, o todėl pageidaujama, kad literatūrai-menisinkai palaikytų kontaktą su socialiniais mokslais.

Mykolas Römėris (profesorius).

2. „Genys margas — svietas dar magesnis“. Tamstų antrą klausimą neigiu. Man įdomus kiekvienas meno kūrinys, jeigu jis mano meno jausmui atitinka; šiai savo nuotakai paramą randu ir 1. Joffės „Kultūra ir stilius“ (lap. 60, 339 ir kit.).

3. Teigiama manau dėl to, kad tiriami ir piešiami reikšiniai, kurie mažai buvo liečiami mūsų literatūroje ir kurie yra didelis socialinės reikšmės.

4. Kovai pritariu, ir kritikos daly ji gali būti ir aštresnė.

P. Leonas (profesorius).

4. Be pastangų nėra žygio, o kova visuomet turi būti aštri, kitaip ji neturi prasmės.

5. Gerai, kad susibūrė krūvon žmonės, kurie pirmon vieton stato darbą, kurie tiki kita kitam ir kurie randa bendrą tikslą. Reikšmė išaugs iš žygių, iš tolimųjų pastangų.

Stasys Pilka (V. Dramos artistas).

Šin, o ne kita linkme — tatau turi būti visiem aišku taip, kaip tai yra aišku mum.

Ir užtat „Tr. Fronto“ redakcija, ruošdama savo ankietą, norėjo sužinoti daug daugiau, negu tik nuomonę apie savo žurnalą. Ji norėjo sužinoti, kaip žiūri mūsų skaitytojas ir mūsų įvairaus rango įžymybės į tą lietuvių literatūros būklę, kuri yra šiandien susidariusi ir kuri turi krizio vardą, ir koki keliai, kokios linkmės turi būti parinktos vaduojantis iš to krizio. Tai reiškia daug platesnis, negu iš pirmo pažvelgimo gali atrodyti.

O jei ankietoj vis dėlto tekalbama tik apie vieną „Tr. Frontą“, tai todėl, jog redakcija nepanorėjo dangstyti kuklumo. Ji išdrįso būti atvira. O tas atvirumas reiškia: jūsų paliūra į „Tr. Frontą“ tuo pačiu yra paliūra į svarbiausius ir opiausius dabartinės mūsų literatūros klausimus, aplamai ir progresyviškos literatūros ypač. Atsakydami, kaip jūs žiūrite į „Tr. Frontą“, į jo ideologinę ir literatūrinę kryptį, į jo pastangas

Ir užsimejimus, į jo tikslus ir reikšmę, jūs tuo pačiu atsakote ir į tai, kaip žiūrėti į dabartinės mūsų literatūros kelius bei kryptis. Ir kam jūs pritarate: buržuaziniam, reakciniam estetizmui, neoromantizmui bei kitokiai mūsų literatūros pseudizmui ar blaiviam realizmui, revoliucijai patetikai ir — apskritai — aktiniam gyvenimo bei literatūros progresui. Su kuo jūs: su pažanga ar su reakcija? — Štai, pagrindinis klausimas, kurį savo ankietoj pastatė „Tr. Frontas“, nors jis ten ir teklauė vien apie save. Ir jis turėjo teisės taip pasielgti.

Tegu tai ir pasirodys daug kam akieplėšiskai nekuikli, bet vis dėlto reikia atvirai ir balsu pasakyti: galima visai žiūrėti į „Tr. Frontą“, galima jį kritikuoti ir su juo visiškai nesutikti, bet negalima nuneigti to fakto, kad jis vis dėlto yra šiuo metu ne tik progresyviškesnis, bet ir apsimai lietuvių literatūroje vienintelė pastanga ieškoti naujų kelių.

Ir užtat tie, kurie griežtai pasisako prieš „Tr. Frontą“, yra arba sąmoningi reakcionieriai, palaikę dabartinę skurdžiąją mūsų gyvenimo ir literatūros padėtį, arba žmonės, kurie taip pat sakosi bandę eiti pažangos linkme, tiksliai kitoki keliu, negu „Tr. Frontas“. Iš pirmųjų mes galim reikalausti tikrai atvirumo ir vesti nenuilstamai atkaklią kovą su jais. Iš antrųjų mes turim išgirsti aiškų formulavimą tų pagrindų, kuriais jie pagrindžia savąjį kelią ir kodėl jie nesutinka su „Tr. Frontu“ linija bei darbo metodais. Neigti „Tr. Frontą“ aplamai ir nenurodyti jo vietos lietuvių literatūrai, teisingiau — tos literatūros avangardui — lietuvių pažangiosios visuomenės literatūrai jokių naujų kelių — reikia arba atvirai pasisakyti už literatūrišką sustingimą, už literatūrinę dabartį, už reakciją, arba — atgulti skambių frazių ir minkštąprotės polemikos maniją.

Kaipgi atsakė į šį klausimą tie, kurie buvo klausiami?

Kas atsakė. Vertinimo mastas

Kaip jie atsakė, skaitytojas jau žino. Kaip mes žiūrime į tuos atsakymus — pasisakysim kiek vėliau. O dabar pirmiausia reikia primygtinai pabrėžti tai, kad visi atsakytiniai svarbiausiu atžvilgiu gali būti padalyti į dvi grupes. Pirmojoje — cilius, paprastas skaitytojas, masės žmogus. Antrojoje — mūsų šalis „elitas“, visokio rango ir visokių rūšių įžymybės.

Ir iš anksto reikia pasakyti, kad mūsų mastas, priimant tų abiejų grupių atsakymus, toli gražu ne vienodas. Vienaip mes žiūrime į masės žmogaus atsakymą, kitaip į „elito“.

Masės žmogaus atsakymas mum svarbus kaip keliarodys, kaip gairė. Mes iš jo galim mokytis.

Jis mum gali parodyti, ko šiandien reikalauja mūsų skaitytojas iš literatūros. Masės žmogaus atsakymas mum gali nurodyti mūsų literatūriškias klaidas, jis gali duoti mum impulso ieškoti naujų kelių. Tokia pažūra yra visai logiška. Nes mes orientuojamės į žmogų iš masės — miesto ir kaimo proletarą.

Visiškai kitaip mes žiūrime į „elito“ atsakymus. Mum nėra ko iš jų mokytis, mes galim tik stebėti tą „atvirumą“, su kuriuo kai kurie jų reiškia reikišką pobūdžio sprendimus. Ir tie atsakymai mum svarbūs ir įdomūs tiek, kiek juose išreikšta visuomeniškoji ir literatūriška atsakytųjų fizinomija. Ir ankietos jiems buvo pasigirsta tik norint priversti juos atskleisti savo „kortas“. Toks „demaskavimas“ yra reikalingas tiek visai skaitančiai visuomenei, tiek mum patiem. Visuomenei, — kad ji iš to gali mažiaug spręsti, kieno linkme teisingesnė, o mum, — jog mes turim progos aiškiau sužinoti savo ideologinių ir literatūrinių priešų arba simpatikų pozicijas. Tada tam tikrais atvejais itin pravartu.

Atsakymai iš masės

Žinoma, mes nesam tiek naivūs, jog manytume, kad lietuvių skaitančioje visuomenėje nėra griežtai mum priešingų žmonių. Mes tai žinom labai gerai. Bet toki žmonės yra toje visuomenės dalyje, su kuria mes neturime jokių santykių, išskyrus nebent tik kovos santykius.

Kitoki mūsų santykiai su atsakytuju iš masės. Tas atsakytovas įvairus: čia ir miesto ir kaimo proletaras, ir spaustuovės darbininkas, ir amatininkas, ir mokytojas, ir moksleivis. Bet nežiūrint to įvairumo, atsakymų bendras fonas perliū vienas — visi pasisako už „Tr. Frontą“.

Be abejo, mum tai malonu. Bet mes džiaugiamės ne dėl tų pagyrimų ir komplimentų, kurių mum nepasigailėjo atsakytovas. Mus pirmiausia džiugina faktas, jog mes turim kontaktą su darbo masės, jog mes esam suprantami, jog mūsų skiria visokios kabinetų sienos nuo gyvo ir nuolat priekin besiveržiančio gyvenimo. Mus džiugina tatau, kad mūsų žodis randa klausytojų, jog jis nėra šaukamas klaukioj dykumoj. Ir mum nėra nieko malonesnio, kaip sužinoti, jog tai, ką mes ankom balsu, jog lygiai tą patį galvoja ir jaučiam, jog lygiai to paties nori ir Lietuvos darbo žmogus, vieno atsakytovo vykusi pasakymu — „toji mūsų krašto gyventojų dauguma, kuriai nuo amžių buvo kalbama: „dirbk ir meliskis“. Jausti kontaktą su plačiąja mase, — štai kas mum maloniausia.

Tačiau tiem mum taip brangiems atsakytovams iš masės mes norėtume padaryti draugišką priekaištą. Priekaištą dėl to, kad jie mus savo atsakymuose pernelyg ir be atodairos gyrė. Pagyrimai ir entuziazmas — gerai, bet dar geriau kritiškas

įvertinimas. Ir todėl mes dar labiau džiaugtumės, jeigu tuose jų atsakymuose būtume radę daugiau mūsų klaidų nurodymų, daugiau pagėdavių, daugiau atšrios draugiškos kritikos. Nes mes gerai žinom, kad veržiamies naujais keliais, griaudami mūsų buržuazinės literatūros ideologines ir meniškas tradicijas, mes ne kartą skaudžiai suklystame. Ir masės žmogaus draugiška, atvira kritika mum daug reikalingesnė, negu entuziastiškas pagyrimas.

Įdomus palyginimas ir dar įdomesnės išvados

Labai įdomu palyginti to „niekio nežymaus“, „negarsaus“, „eilinio“ žmogaus atsakymus su atsakymais įvairių mūsų „įžymybių“.

Pagrindinis skirtumas čia yra gal ne tik tas, kad pirmasis mus priima su didžiausiu pritirimu, o antrasis — t. y. tos įvairios „įžymybės“ — pasitenkina tik arčiau lipšniu, bet tokiu šaltu ir visokių patarimų bei pamokymų teikiančiu palankumu, arba tiesiog griežtai neigia mūsų užsimejimus. Pagrindinis skirtumas ir įdomumas yra ne čia, o kur kitur. Jis yra tame fakte, kaip kas žiūri į dabartinę mūsų literatūros būklę ir jos linkmes.

Galima drąsiai tvirtinti, kad to paprasto žmogaus iš masės pažūra į mūsų literatūros plėtotę ir jos užlavinius yra daug teisingesnė, negu tų įžymybių, kurios gal ir pradžio besugrinėdamos storas literatūros istorijas ar besapaliojamos apie grynąjį meną bei visokius imanentiškus jo plėtotės dėsnius.

Žmogus, kuris visu sunkumu jaučia ant savo pečių dabartinę slegiančią našą ir kuris siekia geresnės, gyvenimės ateities, pasirodo, žiūri į literatūrą ne kaip į žaislą, malonų popietinį pasisėmimą, bet kaip į galingą dūlės socialinės kovos priemonę. Ir todėl jis reikalauja iš literatūros ne skaidlių apvaliojimų, o realaus ir tvirto žodžio, organizuojančio jo sąmonę progreso link ir padedančio jam aiškiau matyti kelią ateitin. Ir tas žmogus, statęs tokius reikalavimus literatūrai, ne abejoja neabejoja, kad šiandien lietuvių literatūra, kaip — apskritai — viso pasaulio buržuazinė literatūra — gyvena sunkių krizių, mirimo metu. Ir tatau jis atvirai pareiškia savo atsakymuose į ankietą, visiškai neklusdamas Vaižganto įtikinėjimų, jog: „Krizių nėra; literatūra — ne bekonai; ji — gyvenimas. O gyvenime ar yra krizių? Patyrimai ir atoslūginiai gyvenime ne kriziai, kaip ir jūroje“.

Ak, mes suprantam Vaižgantą. Jis — natūra poetiškas, jautri ir — tur būt — jokių būdu negali sugyventi su terminalais, kurie primena „ekonomiką“ ar „buhalteriją“. Ir jis ieško išganymo jūroje, jos poetiškoje platybėje. Bet išganymo nėra,

nes kagi atsakys mum Vaižgantas, jeigu mes jo paklausim: kas šiandien lietuvių buržuazinėje literatūroje: potvynis ar atoslūgis?

Ir kai paprastas, „nežymus“ masės žmogus visu griežtumu atmeta tą bekrūįjį estetizmą, tuos visus „sąjauos nemiegant“, o pasisako už „utilitarinę“ literatūrą, tai tume mes matom ne tiek „Tr. Frontu“ palimtosios linkmės išimėjimą, kiek faktą, rodantį, kad ir pačiam jam pradeda formuotis tie visuomenės sluoksniai, kurie iškelia ne tik naują estetiką, bet ir naujus reikalavimus tiek literatūrai, tiek apskritai menai.

O iš to seka dar viena įdomi aplinkybė. Literatūros reikšminio reikšmė bei vertė, be abejo, yra ne jo įdomume. Kąka nors bulvarinis romanas kartais labai įdomus, bet jo vertė lygi nuliui. Ir užtat ta prasmė „Tr. Frontu“ ankietos antrame punkte — mažų mažiausia — padarytas židokas netikslumas. Tačiau yra klaidų, kurios duoda labai įdomių ir vertingų rezultatų.

Kai masės žmogus atsako, kodėl jam įdomesnė „Tr. Frontu“ „utilitarinė“ literatūra, negu estetiškoji literatūra, tai jis tą įdomumą pasiškina jos svarbumu, naudingumu, jos reikšme. Jis ne klausdav atsako į tai, ko reikėjo jį klausiti. Ir iš jo atsakymų išieina, kad jis visiškai sąmoningai vieng lietuvių literatūrą dalija į griežtai priešingas linkmes — į reakcinę ir į progresyviąją. Tokiu būdu jis žiūri į literatūrą klasiniu žvilgsniu, jis ją vertina ir grupuoja klasinių prieštaravimų ir klasinės kovos mastu. Terminalai — buržuazinė literatūra ir proletarinė literatūra — jam nekelia jokių abejonių.

Bet įvairios įžymybės galvoja kitaip. Jom įdomu viskas, kas „auštintingai“ kurinama. Jos ieško erudicijos ir talentų, ieško vertybių. Ir jos literatūros reikšminį vertina ne jo klasiniu charakteriu, ne jo visuomeniškąja reikšme, o tuo, kaip jis atitinka jų mūso jausmą, t. y. — tikriausiai — tų jausmų, kurie atsiranda žmoguje po mečių pietų.

Nebūtų verta to nė kalbėti, jei už šitokių pažiūrų nematytų ta įdomi aplinkybė, jog mūsų įžymybės, matyt, į lietuvių literatūrą vis dar tebežiūri kaip į kažką išto ir vieningo. Jee, matyt, vis dar tebesimano, kad toks „Tr. Frontas“ ar kuria kitas mūsų progresyviškesnės literatūros reikšminys tėra tik tam tikras variantas, tam tikras antspalvis vienoje bendroje plėtmėje — buržuazinėje lietuvių literatūroje. Jų šimtinės galvos, matyt, vis dar negali suprasti to paprasto ir aiškaus fakto, jog klasinė visuomenėje gali būti tik klasinis menas. Ir jei lietuvių šalia buržuazijos yra ir proletariatas, tai todėl šalia buržuazinės literatūros negali nebūti proletarinės literatūros.

Bet įžymybės, matyt, tam ir yra įžymybės, kad nesuprastų tos paprasčiausios tiesos, kurią aiškiai supranta cilius masės žmogus.

Skaitykit ir platinkit „Trečią Frontą“

Tie, kurie „neskaito“

Visų žymybių atsakymus galima suskirstyti į keturias grupes: 1 — tie, kurie mus neigia, 2 — tie, kurie mus simpatizuoja, 3 — tie, kurie mūsų atžvilgiu indiferentiški ir 4 — tie, kurie klausiami nieko nentsako.

Kai „Tr. Frontas“ redakcija klausė: „Ar tamata skaitai „Tr. Frontą?“, — ji norėjo sužinoti, kiek klausiamasis domisi svarbiausiais mūsų literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo reiškiniais. Tas klausimas buvo kabliukas indiferentams sugauti.

Bet indiferentai — žmonės nerangūs. Ir todėl iš jų tarpo atsakė tik vienas. Tačiau užtenka ir to.

Sako, kažkuriam ten Amerikos Jungt. Valst. prezidentui gazetos mokėjo po dolerį už žodį. „Tr. Frontas“ honorarų ne tik tokių didelių, bet ir jokių niekam nemoka. Tačiau jis mielai sutiktų padaryti išimtį ir vienam atsakytojui sumokėti lyginai dolerį už žodį, nes jo atsakymas iš tikrųjų to vertas. Ir tas atakymas yra vienas žodis — „Neskaitau“. Taip atsakė į ankieta p. J. Lapėnas, žmogus šių dienų Lietuvoje žymus ir didelis.

Ir jei tvirtinama, kad senis Sokratas savo trumpu pasakymu „Pažink save“ geriausiai išreiškęs senosios Graikijos dvasią, tai nė abejojti netenka, jog p. J. Lapėnas savo dar trumpesniu „Neskaitau“ bus puikiausiai išreiškęs šių dienų dvasią.

Vieningų priešų margas frontas

Kai p. M. Grigonis pasirodė už neoromantiškąją literatūrą, kuri, jo nuomone, Lietuvai šiandien yra naudingesnė, mes esam priversti tokios giles išminties akivaizdoje tyliai susidūpti ir pasitenkinti tik vienu kukliu klausimu: kokiai Lietuvai naudingesnė toji literatūra — buržuazinei ar proletarinei? Bet kadangi p. M. Grigonis nebuvo toks malonus atsakyti į šį klausimą, tai mes ir be jo atsakymo esam visai pasiruošę sutikti, kad buržuazinei Lietuvai neoromantiškoji literatūra yra daug naudingesnė negu „Tr. Frontas“ „utilitarinė“ literatūra. Tada aišku kaip diena, nes „Tr. Frontas“ juk ir leidžiamas visiškai ne tam, kad būtų naudingas buržuazinei Lietuvai. Jei M. Grigonis būtų tai supratęs,

jis nebūtų su kulinaro žymena veide manęs, jog „Tr. Frontas“ — pipirai, kurie tinka buržuazinei mūsų literatūros šleikštumui paskaninti.

Su gerb. Dobila ar Vydiu — mes galėtumėm daug daugiau ginčytis, bet, be abejoj, tatau duoty labai maža naudos tiek jiems, tiek mum.

Dėl meno utilitarizmo men esam kiek kitokios nuomonės, negu p. Dobilas, ir pirmąją prašą pasistengiam atskirti ją išskirti taip, kaip išdėstėm savo pažiūrą į tendencijos klausimą literatūroje. Šioj vietoj mes norėtume apsiriboti tik keliom pastabom.

Kai g. Dobilas autoritetingai pareiškia, kad „Tr. Frontas“ painia kryptis „tikrai klaidinga“, tai dėkodami jam už atvirumą ir visiškai nesiruošdami dėl to ginčytis, mes galim paklausti tik vieno: kokiais kriterijais vadovaujantis padarytas tas sprendimas? Tur būt, absoliutiško aršio ir absoliutiškos tiesos. Jeigu taip, tai — smėna ko nuliūsti: vadinasi, „Tr. Frontas“ krykštelinga, nes men perlang gerai pažįstame — onovinkius „absoliutiškus dėsnius“, kurie taip ištikimai tarnauja reakciškai buržuazijai ir kurių vienintelis uždavinys — puliti bet kokį progresiškumą.

Palikdami šventoj istorijos ramybės Emil Zola, kurio literatūriniai metodai mes taip pat tolimi, kaip ir pats g. Dobilas, staptelėsim tik ties viena „Blūdo“ autoriaus mintimi. Jis sako, jog „kova mene labai artima gundančiai motinai“ ir jog „ne su sroviniais priešais čia kovojama, bet su sopoliais, o kartais net ir mirtimi“. Sutikim, kad taip. Bet ar nepastebėjo g. Dobilas, kad pūvančios buržuazijos glėbyje šiandien net didžiausi talentai begimdo tik pusgyvius, suparaližavus ar ir visiškai uždušiusius kūrinis? Ir ar nešėina iš paties g. Dobilo žodžių, kad norint susilaikyti sveikesnės literatūros, pirmausia reikia visom jėgom kovoti su tuo, kas klūdo giunti tai literatūrai. Ir jeigu „Tr. Frontas“ visom jėgom puola mūsų buržuazinę aplinką ir buržuazinės literatūros tradicijas bei ideologiją, baigiančią paraližuoti lietuvių literatūrą, tai g. Dobilai nėra ko mūsų linkmę apšaukti „tikrai klaidinga“, nes ji — tik nuosekli išvada iš jo paties teiginių.

Malonūs simpatikai

Gera turėti simpatikų. Jie ateina maloniai šypsodamies, draugiškai suploja per petį, pagiria, pasako: bravo, vyrai, dirbkite! duoda visokių patarimų, pamokymų — ir ramiai pasilieka nuošaly. Jie, pavyzdžiui, pripažįsta, kad iš „Tr. Frontas“ šviežias vėjas dvelkia, bet vis dėlto beveik pasilieki slopioj, dušnoj buržuazijos užuovėjoj. Jie sutinka, kad „Tr. Frontas“ kryptis racionališkiausia, tačiau ištikimai lieka tame fronte, kuris visom jėgom spiriasi prieš tai, kas racionališkiausia.

O aplink eina griežta, neišvengiama kova. Ir ji reikalauja ne simpatikų, o atkaklių kovotojų. Ir ji reikalauja griežtai pasisakyti: su kuo ir už ką?

Bet kadangi net blogiausias simpatikas kai kada gali būti geresnis už geriausią priešą, — mes pakarniai sučiaupiam burną ir liekam, kaip sakoma, giliai dėkingi.

Tačiau gerbdami nuoširdžias simpatikų pastangas mus pamokyti, negalim būti toki nemandagūs ir nentsakyti į jų priekaištus nė vieno žodžio. Todėl, prašom. —

Jaučiamės esą dalyviai apgailėtino nesusipratimo, kai girdime p. Ig. Šlapelį mum prikalbėjant stoką idealizmo ir nemokėjimą skirti pseudoromantizmo nuo tikro romantizmo. Šiuo klausimu gan aiškiai mūsų buvo rašyta „T. F.“ Nr.3, 37 psl. O apie knebojimą įvairiuose loviuose mum kiek neįauku kalbėti: mes bijomės įžeisti ką nors iš tų žmonių, kurie akių aukštyn nepakeldami vis dėlto labai garsiai kalba apie „tikrąjį“ idealizmą ir romantizmą.

Tačiau jei visi tie p. Ig. Šlapelio priekaištai padaryti tik ginant Čiurlionį, tai mes galim pareikšti, jog Čiurlionio atžvilgiu ir šioj vietoj visai solidarizuojam su P. Cvirkos nuomone. Aktyvių rašytojų kolektyvas, pripažindamas Čiurlionies reikšmę mūsų buržuazinei inteligentijai ir atikdamas, jog tiek Čiurlionies gyvenime, tiek jo kūryboj — subjektyvine prasme — būta tikro idealizmo, vis dėlto yra tos nuomonės, jog Čiurlionis — nesveikos, mistiškos, reakciškos dvasios „genijus“. Į Čiurlionį lietuvių mene mes žiūrim panašiai, kaip į simbolikus estetus mūsų literatūroj. Mūsų nuomone, tai viena ir ta pati karta, savo kūryboj daugiau ar mažiau vykusiai išreiškusi tam tikrą lietuviškos buržuazijos ideologijos plėtotės etapą. Ir mes visiškai suprantam A. Jakštą, kuris, kovodamas su simbolikais, kovojo ir su Čiurlionies mistika. Žinoma, nepritardami A. Jakšto kovos argumentam, mes stebimės jo griežtu nuoseklumu. Bet neįauči dėl tokios savo pažiūros į Čiurlionį mes netenkam idealizmo ir įsikniaubiam — lovį? Nepatikėtina.

Nepatikėtina ir tas, kad mes būtume jau taip perdėm nesuprantami tam „eiliniam skaitytojui“ ar bernui. „Eilinis skaitytojas“ atsakė į ankieta, ir jis mažai skundė mūsų gazetą nesuprantamumu. Matyt, jis nėra — atvirai sakant — taip durnas, kaip apie jį mano ponis A. Petrauskienė — Žalinkevičaitė.

Tai su būti paprastiem, aiškiem ir suprantamiem — vienas pagrindinių mūsų siekimų.

Atsakymai tyklėjimu

Daug kas į „Tr. Frontas“ ankieta net po pakartotinio klausimo atsakė tyklėjimu. Tai taip pat atsakymas ir kartais net daug vertesnis negu pora trejetas nereikšmingų eilučių.

Šitaip atsakė visi „išlieji“ mūsų buržuazinės literatūros „korifejai“, kurie vis dar tebegyvena išdidžiu įsitikinimu, jog lietuvių literatūros istorija rašoma tik jų plunksnom. Šitaip atsakė beveik visi „keturvėjininkai“. Šitaip atsakė visi tie, kurie „neskaito“. Ir, pagaliau, šitaip atsakė — labai mus nustebindami — daugumas žymų kalriesios visuomenės vadų bei veikėjų.

Bet tas tyklėjimas toks aiškus ir suprantamas!

Vieni tyklėjo todėl, kad neturėjo ką atsakyti. Antri — todėl, kad įsitikinę, jog visi lietuvių literatūros klausimai prasideda ir baigiasi tik jais, treči — jog drovėdamies pasisakyti prieš „Tr. Frontą“, nedrįso pasisakyti ir už jį, nes jie bijojo, kad tatau kartais nepakenktų jų karjerai ir jų „geram“, „ištikimam“ vardui. Tyklėjimu atsakė į ankieta ir tie, kurie paprastai kalba tik tada, kai yra apmokami arba kurie visuomet neturi laiko, nes rūpinasi „svarbesniais“ reikalais, o taip pat ir tie, kurie įtardami mus siekiant reklamos ar garbės — kuo taip labai griežija patys — nepanorėjo, jų įsitikinimu, patarnauti mum savo garsiais vardais.

Ir jie visi tyklėjo...

Jiems visiem mes atsakom rusų poeto žodžiais:

Что сажа — дым?
Нет, хуже!
Новой мерой
Мы мерим жизнь
И каждой страсти жар.
Есть в море тьма,
А есть еще — карьера.
Есть пошляки,
Рвачи
И гонимые.

Išvados ir perspektyvos

Ką parodė ši „Tr. Frontas“ ankieta?

Pirmausia, ji parodė, jog „Tr. Frontas“ per neilgą savo gyvavimo laikotarpį spėjo tapti svarbiu lietuvių progresyviškosios literatūros reiškiniu. Jis spėjo tapti tokiu reiškiniu, kuriam nepitaria, kurį vertina ir teigiamai ir neigiamai, bet pro kurį, kaip pasakė A. Vienuolis, negalima praeiti tylom.

Antra, ši ankieta parodė, jog pagrindiniuose punktuose „Tr. Frontas“ paimtoji kryptis buvo sveika ir teisinga kryptis. Kadangi „Tr. Frontas“, svarbiausia, remiasi gyvomis Lietuvos darbo masėm, kadangi jis eina kofa kofon su gyvenimo pažanga, tai visiškai lauktina ir pateisintina, kad jo dabartinė linkmė gali keistis ir įgauti naujų formų, nes ji juk nėra koks nors visiem laikam nustatytas šablonas. Samonėjant Lietuvos proletariatai, diferencijuojantis ir aiškėjant lietuvių pažangiosios visuomenės veikui, ir „Tr. Frontas“

PROLETARINĖS LITERATŪROS PRASIVERŽIMAS / A. RAGAILA

Esam įsitikinę, kad literatūrinis uždavinys realizavimas geriausiai pasiekiamas tuomet, kai duotu momentu duotom sąlygom tam tikslui nustatomos tiksliausios darbai gairės. Jei pasirodė, kad padėtis buvo nepakankamai teisingai ar net klaidingai įvertinta, — savaimė suprantama, nėra galimas nei proletarinės literatūros uždavinys, nei priemonių teisingas nustatymas. Todėl į laimėjimą galima žengti tik teisingai įvertinus padėtį ir be pasigailėjimo išbraukus tai, kas buvo nepakankamai teisingos analizės padiktuota.

Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo manifeste N 1 „Mes pasiryžom“ („Tr. Frontas“ N 1) mes sakėm, kad „mūsų kriterijus, mūsų estetika, mūsų siekimai, mūsų taktika — sveikas, gyvas, jaunas, kovojantis lietuviškas bernas, kuris pūslėtom rankom, barbariška, bet gražia, maištingai galinga siela, pilnas sveikos gyvybės, darbo energijos, tikro žmoniškumo meilės ir kolektyvo jausmų — eina apsimovęs savo darbo klumpėm užkariauti savosios žemės, teisės ir laisvės.“ Šioji orientacija gal buvo tinkama, kai buvo organizuojamas eklektiškas pažangiosios literatūros frontas, nukreiptas prieš mūsų mies-

čioniškąją ir buržuazinę literatūrą. Bet kai šis sąjūdis, išplėtes savo veikimą, susirūpino savo literatūros darbu ir jo metodų gilinimu, pasirodė, kad lietuviškas bernas, nežiūrint jo jaunumo ir sveikumo, nepakelia ant jo pečių uždėtos naštos.

Šiandien mes negalime užmerkti akių prieš faktą, kad visame pasaulyje vykstančios klasių kovos pastrėžėjus pagaliau veda tik į dvi orientacijas: *prieš istorinį procesą, arba su kovojančia buržuazija ir kapitalistais* — arba *su istoriniu procesu ir su kovojančiu proletariatu*. Eidami antrojo keliu, orientuodamiesi kovojančio proletariato linkmen, mes aiškiai pasisakom už *proletarinę literatūrą*. Bet tuoju pat, realiai įvertindami politines ir socialines Lietuvos gyvenimo sąlygas, neišvengiamai esame priversti šalia gryojo, revoliucinio miesto proletariato pastatyti jo antrininkus — smulkiuosius valstiečius ir kaimo biednuomenę, kurie kovodami už teises ir ateitį istorinės plėtotės neišvengiamai yra spiriami blokuotis su proletariatu. Su juo blokuojasi ir geriausios inteligentinės pajėgos — progresyviškoji, revoliucinė inteligentija, proto darbininkai.

Linkmė turi ir turės aiškėti ir tapti nuoseklesnė, griežtesnė bei vieningesnė negu šiandien. Orus ir atviras Vaidganto pareiškimas, jog lietuvių buržuazinė literatūra eis savo keliu, turi būti įsidėmėtas! Turėti „Tr. Frontui“ bet kokį kontaktą, bet kokius santykius su lietuvių buržuazine literatūra tokiu atveju nėra prasmės ir reikalo. Jei gali būti šioje arity koki nors santykiai, tai tik kovos, griežtos ir neišvengiamos kovos santykiai. Nuoseklus ir sąmoningas atsirišėjimas nuo buržuazinės literatūros ir suradimas aiškaus savo kelio — tai pagrindinis uždavinys, kuris dar ryškiau iškyla prieš „Tr. Frontą“ po šios ankietos.

Trečia. Ankieta parodė, jog kova prieš visoki pseudizmą, kurį jau pažiais pirmaisiais savo žingsniais taip atkakliai puolė „Tr. Frontas“, ateity turi būti dar labiau paaštrinta ir sutvirtinta. Tačiau tatau nereikška, kad tas kovos paaštrinimas pasireikš tik polemikos bei frazių griežtume. Prieš kiekvieną buržuazinę idėją bei

principą ateity bus pastatytas atitinkamas pažangus proletariškos ideologijos principas. Ir „pseudo“ prasmė bus suprasta daug plačiau. Ji bus suprasta taip, kad kiekviena pastanga, nors subjektyvine prasme ir turėtų neigiamam idealistiško pobūdžio, bet jeigu ji nenukreipta progresyvine linkme, tai tas jos idealizmas vis dėlto yra neigiamas, reakcinis, pseudo, ir užtat ateity, kaip jau ne kartą ir šio šio „Tr. Frontas“ nukreips savo kovą ne tik prieš aiškiai matomą pseudizmą, bet ir prieš visokiariopę reakciją, prieš bet kurią pastangą sulaukyti gyvenimo eiga į priekį.

Apskritai, ankieta parodė ir stipriąsias, ir silpnąsias „Tr. Fronto“ vietas. Ji parodė reikalingą dar glaudžiau sujungti savo literatūrinę poziciją su darbo, su masės žmogumi. Pagaliau, ji parodė „Tr. Fronto“ būtinumą šių dienų Lietuvos gyvenime, atskleidama jam naujas darbo perspektyvas.

Jonas Radžvilas

Be jų talkos proletariatas nei politikoj, nei revoliucijoj, nei literatūroj negali laimėti galutinės kovos. Ir jei jis nepaiso jų į savo rankas, tai jie bus paimti buržuazijos ir nukreipti prieš jį patį — prieš proletariatą. Šis proletariato kovos įjungimas visų jo antrininkų ir kovos padėjėjų neišvengiamai turi įnešti į mūsų kuriamą proletarinę literatūrą daug kaimo smulkiosios valstietijos, biednuomenės ir revoliucinės inteligentijos (šiaip jau dažnai smulkiniai buržuazinės) psichoideologinių elementų.

Tikroji proletarinė literatūra, gimusi revoliucinio proletariato kovoje už savo istorines teises, auga ir bręsta tik su taja proletariato kova. Neorganizavimas, net ne visuomet savo klasių sąmonę turįs ir kitokių nepritektų pilnas lietuviškas bernas — menkas proletarinės literatūros bendintojas. Jis mūsų tik tiek gali būti respektuojamas, kiek jis, kaip smulkusis valstietis, progresyviškas kaimo žmogus, lauko darbininkas, bernas sandinys — dalyvauja bendroje proletariato kovoje už teises ir laisvės, kurio kovos tikslas — socializmas. Proletarinių revoliucinių rašytojų kelias tėra vienas — *kovojančio proletariato kelias*.

Norom nenorom tenka konstatuoti mūsų proletarinės literatūros paveldėjimų silpnumą. Bet naujas kylantis proletarinės literatūros judėjimas, kaip jam ir pridera, savo darbą jungia su pasauliniu toš literatūros judėjimu, nesibazuodamas vien savo krašto interesais. Dėka savo specifiskam pobūdžiui jis gali naudotis internacionaliniais marksistinės kritikos pareikimais ir mokytis iš jų savo draugų, kurie jau seniau varo proletarinės literatūros kūrimo darbą visose žemės rutulio srityse, kur tik yra proletariato, vedančio revoliucinę kovą už kapitalizmo nugriovimą etc. Todėl mes akylai sekame viską, kas vyksta ne tik mūsų tarpe, bet ir visame pasaulyje ir, bendru patyrimu remdamiesi, brėžiame naujas gaires, kūrybos darbo ir jos kritikos metodus tiem meno ir literatūros darbininkam, kurie pas mus pastaruoju laiku grupuojasi apie „Trečią Frontą“.

Proletarinė literatūra jau seniai yra ne tik faktas, ji yra jau jėga. Europoj ir visame pasaulyje, išskyrus Sov. Rusiją, prieš keletą metų ji buvo žinoma tik kaip sąvoka. Bet ilgainiui, augant jos darbininkų ir kūrinių skaičiui, augant to proletarinės literatūros darbo planingumui, ji tapo diskusijų medžiaga, kuriai

nesidrovėjo atidaryti skiltis ir buržuaziniai žurnalai.

Sprendžiamasis proletarinės literatūros faktorius ir variklis, be abejonės, yra tas galingas žuolis, tas pastarųjų kelerių metų organizacinis ir ideologinis proletarinės masių kovos sustiprėjimas, iš jo revoliucinio judėjimo proletarinė literatūra semia savo geriausias jėgas. Bet šio judėjimo idėjos, žinoma, smarkiai veikia ir ne proletarines grupes ir pavienius jų ideologus. Iš to kyla auganti pasakėjų, smulkiųjų srovė iš buržuazinės ir smulkiniai buržuazinės literatūros litergerio į proletarinę literatūrą. Be to, reikia primygtinai priminti, kad kai kur į naująjį prolet. literatūros judėjimą buvo įjungta nemaža agritgrupių darbuotojų ir darbininkų korespondentų, kur geriausieji darbo klasės elementai griebėsi plunksnos ir patiekė naujo turinio ir naujos formos meno veikalų, tuo lyg ir pradėdami prolet. literatūroje naują jos ūgio etapą.

Lietuvių proletarinė (deja, būtų geriau pasakius, — progresyvinė) literatūra iki paskutinių dienų šių naujų lit. darbininkų kadrų įjungimas — nearta ir neakėta dirva. Bet ir Lietuvoj ir kituose kapitalistiniuose kraštuose, kur darbininkija yra iškovojusi bent elementariškiausius laimėjimus, tenka ir ypač teks smarkiau susirūpinti proletarinių masių literatūrinin darbu įjungimu. Tačiau, kol tat negalima vykdyti, ypačiai reikia susirūpinti deramai panaudoti tuos visus, kad ir negausius, linkstančius į proletariatą ir smulkiniai buržuazinius rašytojus. Pasirinkimas mažas, ty rašytojų kadras — jaunoji karta, pati dar nepakankamai pareiškusi savo meniškąjo darbo sugebėjimus. Todėl tenka vertinti kiekvieną, kad ir silpną darbo jėgą, traukti į proletarinės literatūros fronto kovotojų eiles, tik, žinoma, *panaudojant principiškai griežtą marksistinę kritiką ir drąsią pagalbą*. Čia ir iškyla „Trečio Fronto“ akcijoje ypatinga marksistinės kritikos reikšmė. Pereitame „Tr. Fr.“ nr (46 p.) mes minėjome žymiausią dabarties laikų proletarinės literatūros teoretiką A v e r b a c h a, suformulavusį svarbiausius marksistinio literatūros mokslo principus. Šiuos principus pažinęs, įsisąmoninęs ir vartodamas praktikoje marksistinis kritikas bus neužvaduojamas proletarinio rašytojo bičiulis ir bendrininkas kovoj iš viso už proletarinę kultūrą.

Kiekvieno tikro ir teisingo literatūros tyrinėjimo ir literatūrinės politikos pagrindas yra visiškai aiškus idėjų turinio

ir faktiškųjų nagrinėjamojo veikalo funkcijų nustatymas savo laiko klasinių kovos plotmėje. Pagrindinės proletarinės literatūros žymės yra — meno kūrinio idėjų turinio sudarimas su aukščiausiais išsirutuliojusiomis proletarinės ideologijos formomis ir faktiškasis proletarinės klasinių kovos parėmimas jos išsirutuliojusiame formose. Kurio nors kūrinio kritikos išeinamųjų taškų turi būti ne jo autoriaus kilmė, ne simpatijos ir geri norai, bet autoriaus santykis su tikrove, „atsinešimas“ į tikrovę.

Meniškas sumanymas, medžiagos parinkimas, sutvarkymas, priemonių panaudojimas, stilius etc. nenukrinta iš dangaus, o yra rezultatas aiškiai apibrėžto autoriaus santykio su materialine, socialine ir dvasine savo laiko tikrove. Sąmoninga ar nesąmoninga autoriaus darbo prie savo kūrinio kryptis apsprendžiama ir apibrėžiama jo filosofinėmis pažiūrom. Tikra proletarinė literatūra tik ten gali atsirasti, kur rašytojas atsistoja ant revoliucinio proletariato pasaulėžiūros pagrindo — dialektinio materializmo. Proletariniam rašytojui niekada ir niekur, o ypačiai kapitalistiniuose kraštuose, kur kiekvienas mąstantis žmogus, net „šimtaprocentinis“, apsigimęs proletaras stipriai veikiamas valdančios klasės monopolizuoto idealistinio ir metafizinio mąstymo būdų, — nepakanka instinktyviško, emocinio, jausmiško „prijautimo“ revoliuciniam proletariui ir jo kovai.

Proletarinė literatūra, kuri, priešingai buržuazinei literatūrai, meno kūrybos procesą laiko ne nieku nepagrįstu slėpiniu, bet atidengdama visuomeninius kūrybos santykius nutraukia nuo jo paslapčių šydą, — iš savo rašytojų reikalauja sąmoningai priimti dialektinio materializmo filosofiją ir ją naudotis, pasirenkant ir apdirbant medžiagą. Kiekvieno proletarinio poeto ir rašytojo pirmasis uždavinys — mokytis, mokytis ir dar kartą mokytis.

Kaip visa proletarinė kultūra, taip ir proletarinė literatūra atsiranda ne iš karto, „ji nėra kokių nors proletarinės literatūros specialistų išradimas“, bet „turi būti nuosekli tolimesnė plėtotė to žinojimo, kurį žmonija įgijo po kapitalistų, dvarininkų ir valdininkų jungu.“ Proletarinis rašytojas turi pažinti kapitalistinės literatūros palikimą. Bet proletariatas į šį palikimą žiūri savo akim, kitokiu būdu, negu tai daro buržuazinis literatūros mokslas. Jis ypatingą atidę skiria tik tiems ligšiolinės literatūros kūriniams ir tik iš jų ypatingai mokosi, kurių pagrindu sto-

vi materialistiniai ir dialektiniai pasaulio traktavimo elementai. Proletariatas naujaip priima visą literatūros istoriją, kur josios visokiariopus „izmus“ suveda į dvi dideles sroves, ir filosofijoje viena su kita kovojančias: materializmą ir idealizmą.

Pasirėmusi šiuo palikimu, materialistinės dialektikos priemonėmis aprėpdama ir nugalėdama tikrovę, taip auga proletarinė literatūra. Tačiau ji nėra sustingusi sąvoka, o konkretiška istorinė kategorija, kuri keičiasi, kaip ir proletariatas kaip klasė, ir su juo žengia priekin.

Tolstojus iš literatūros reikalavo, kad ji „nuo tikrovės nuplėštų visas ir kiekvieną maskę“. Buržuazinė literatūra šiandien nepajėgia šio reikalavimo išpildyti. Buržuazija, kuri tik ir laikosi tikrovės maskavimu, dėl savo klasinės padėties neleidžia ir vengia duoti tikrus tikrovės vaizdus. Kitaip daro proletariatas. Jis, kaip klasė, suinteresuotas kaip galima objektingesniu pasaulio pažinimu, jis nori pažinti visą tikrovę ir atskleisti tikrąsias žmonių visuomenės varomąsias jėgas ir istoriją. Proletarinė literatūra visu griežtumu stoja prieš buržuazines neva „objektingas“ pasaulio traktavimo ir pažinimo pozicijas, kaip lygiai ir prieš smulkiai buržuazinį subjektyvizmą, vis plačiau ir plačiau įsigalintį moderninėje literatūroje. Ji taip pat neprieteliškai nusistačiusi prieš romantišką tikrovės išgražinimą. Ji atstovauja proletarinio subjektyvizmo mąlymo tašką, kuris šiandienykštėję klasinės visuomenės epochoj reiškia aukščiausių objektingumo laipsnį.

Tariamieji marksistiniai teoretikai mano išrišę buržuazinės ir proletarinės literatūros santykius, pirmajai priskirdami „pasaulį pažįstantį“, o antrajai „pasaulį keičiantį“ charakterį. Iš to išeidami, jie reikalauja tam tikrų apibrėžtų literatūrinių formų ir žanrų, kurių atsiradime jie mato svarbiausius proletarinės literatūros žymes. Toks klausimo pastatymas yra klaidingas. Jau pats atskirimas pasaulį pažįstančių ir pasaulį keičiančių meno funkcijų yra pasėka buržuazinės visuomenės ir buržuazinės dvasios suskaldymo. Nes kiekviename tikrame mene šios abi funkcijos — kaip ir proletariato praktikoje, kaip už valdžią kovojančios klasės — neatskiriama viena su kita susiję. Dialektiškas pasaulį pažįstančių ir pasaulį keičiančių mąstymo funkcijų susirišimas, kurį Marksas ir Engelsas išvedė polemizuodami su savo laiko idealistinės ir

Mitingas

F. Masereel

materialistinės filosofijos atstovais, priklauso dialektiškai — materialistinės filosofijos elementai. Todėl aiškinant proletarinės literatūros plėtotės kelius svario centras turi būti perkeltas į aiškinimą rašytojo pozicijų ir santykių su tikrove, o ne į vienos ar kitos formalinės priemonės fiksavimą ir nagrinėjimą.

Paskutiniai revoliucinės proletarinės literatūros plėtotės metai visur buvo pažymėti, kaip išsitiesimas į plotį. Šiandien šis proletarinės literatūros judėjimas įeina į kūrybos metodų pagilavimo etapą. Marksistinės literatūros kritikos uždavinys — pagrindinai analizuoti revoliucinių poetų ir rašytojų kūrybą, ją aiškinant ir gilinant. Šis proletarinių pasaulio rašytojų kūrybos gairių ir marksistinės kritikos uždavinių nustatymas yra ne kas kitas, kaip naujos proletarinės literatūros prasiveržimas priekin.

Šio fakto akivaizdoje mes — TREČIAS FRONTAS — apsidairome aplink, savo krašto visuomenėje, ir matome: neorganizuotą, neparnuoštą, išblaškytą proletariatą ir lauziantį gemalo plėvę proletarinės literatūros judėjimą. Šiandien, kada paaiškėjo padėtis ir mūsų darbo uždaviniai, geriau negu kada nors matome to darbo sunkumus ir neišvengiamus trūkumus. Bet tuo pat metu manome, kad jaunas proletarinės literatūros darbininkų frontas, vis naujų ir naujų įgaudamas jėgų, eidamas koją kojon su tvirta marksistine kritika, įstengs ar bent pradės įstengti atlikti savo laiko ir duoto momento uždavinius. Tvirtai tikimės, kad vykdant proletarinės literatūros kūrybos organizavimo darbą, mūsų pajėgos sustiprės ne mažiau, kiek jos stiprėjo per palyginti labai trumpą pusantų metų „Trečio Fronto“ evoliucijos laikotarpį.

Sidabraitė-Eskizai. Hašek-Šveikas. Becher-Graue Kolonnen. Inčiūra-Ant ežerėlio rymojau. Lavruchin-Po sle-dam geroja. Istrati-Confiance.

Ne be to, būva kartais ir trečiafrontininkul liūdneka. Ir užsigėdži tada moteriškos lyrikos. Su visu vyriškam įmanomu švelnumu paimu į rankas Sidabraitės *Eskizus*. Bet greit atsidžiaugiu.

Frankleda *Eskizai* maždaug taip, kaip oficiozo vedamieji straipsniai.

*Ašai pasaulį dainon užbūriau
Man pavydėti karalini turi.
Kas jų takeliai prieš mano kelią,
Kas jų galybė prieš mano galią!*

Gan iškilminga. Atrodo, kad Sidabraitė, būdama perdėm bankrotas, vis dėlto turi vieną gan įdomų įsitikinimą, būtent: kad kuklumas atgyvenęs (kaip marksizmas, kaip proletariatas) prietaras. Gal būt. Tas „gal būt“ čia ne dėl to, kad su moterim neva nesiginčijama, bet dėl to, kad su tokio stiliaus moterim, kaip Sidabraitė, iš tikro nesiginčijama. Ir nėr ko ginčytis. Čia viskas aišku perdėm.

Ant buržuazinių rašomų stalų labai mėgiamos moters statuetės stiliuje „vožni menia“. Šalia tų statucėlių, reikia manyti, guli Orintaitės ir šis tas Buivydaite „kūrybos“. Ras sau ten jaukų kampelį ir skaitytoją ir Sidabraitės — *Eskizai*.

Pinčiai ir su dideliu pasimėgimu Sidabraitė „amaguriauja meilės temas“. Skaitant *Eskizus* paaiškėja labai daug gilių ir įdomių „meilės paslapčių“. Pavyzdžiui: pasirodo, būva labai gera ir malonu, beveik kaip danguj, kada „tik vienu du“. Tačiau neįdomu ir nepatogu, jei ima „džiugensio steng“ trukdyti koks nors „jis“ arba kokis nors „ji“. — Žodžiu, jei įsimažio trečias. Žinoma, tai vis elementarinės tiesos, bet labai naudinga, kad jos kartkartėmis primenamos. Nes žmogus iš prigimties labai linkęs užmiršinėti elementarines tiesas, ir tada įvyksta liaurios tragedijos. Tokios kaip Sidabraitės 28 puslapy:

*Zvakė staiga miegamam antiepuonojo,
Bailiai vos žengia nutirpusios kojos,
Matos pro lagą, kaip žiedu bučiuojas.
Virpanti koja žoles sudinčena,
Jiedu nutraukia džiugensio steng... ir t. t.
ir juo toliau, juo baisiau.*

Troškus tų panelių Sidabraitėlių miegamųjų eras ir, dovanokit, man daros bloga. Verdėm ir iš viso tik „seksualinis uždavinys“ ir toks pat užsakymas. Reikia didelio apsišvežėjimo išklausti

Sidabraitės 80 puslapių „džiugensio steng“. O aš jo neturiu.

To troškaus ir nekanaus buržuazinio miegamojo ero neįstengia atgaivinti nei garbinami „auklės kypsniai“, nei nuolat miniamos gėlės. Sutrodusiam buržuaziniams miegamajam pagindyti *Eskizai* — įdomus mūsų nusigyvenusios buržuazinės moters dūšies dokumentas. Toki dokumentai verti dėmesio.

„Ak, senė žemaitė, kodėl Tu mumi numiroi pernai?“ Būtum gyva, atsirastų pas Tave, nors Tu ir stipriai sena, tos moteriškos lyrikos, prieš kurią trečiafrontininkas su pagarba žemai galvą lenktų. Tuo tarpu dabar „moteriškos lyrikos“ ad-resu noris mesti įlėly ir cinišką žodį. Tačiau, rodos, muses iš armotų nešauko.

Uždėsim plokštelę iš kitos operos, gal jau daugelio girdėtos. Geros melodijos galima ir pakartotinai paklausyti. Taip mano muzikos žinovai, taip manom, tur būt, ir mes.

Jaroslav Hašek — čekas. Vadinasi, nelietuvis. Be to, dažnai aštriai ir skaudžiai įgelią. Ir todėl turėtų mums būti nemalonūs ir tolimas. Tačiau aš bent nežinau kito rašytojo, kurs man būtų taip artimas ir brangus.

Atatinkamiausiai apie Didįjį karą parašė Hašek. Didysis karas — garbingas žmonių istorijoj lapas. Kilnaus patriotizmo ir pasinukojimo parodė ir aukštos kultūros, ir mažiau kultūringos tautos. Karpatų kalnai, Verdano laukai, Dardaneliai nukloti milijonais lavonų. Daug garbingų ir kilnių žygių ir darbų, vertų net Krėvės-Miekiavičiaus plunksnos, atliko per tą Didįjį karą tos taip imperialistiškai ir buržuaziškai kilnios tautos. Viena kitai nespėleisdama, kiekviena įtikinama įrodė, kad jos moka ginti savo „tautos garbę“ ir savo „tautišką kultūrą“. Todėl nuostabu, kad po taip garbingų skerdynių dar atsiranda žmonių, kurie naiviskai prasimano, kad buržuazinė kultūra neturi kuo pasididžiuoti. Didysis karas išaukštino buržuazinę kultūrą ir todėl vertas didelių paminklų. Geriausių ir atatinkamiausių literatūrinių paminklų pastatė jam — Hašek. Barbiusas ir Remarkas nuveikė Didžiojo karo nesąmonę, bet tik Hašek tai dokumentališkai įrodė. O tas dokumentas — *Garsūs žygiai narsaus kareivio Šveiko Pasaulinio karo metu*.

Labai suktas ir paslaptingas tas Didžiojo karo didvyris — „narsus kareivis Šveikas“. Vieni mano, kad Šveikas idiotas, kiti, kad labai išmintingas žmogus. Savo būdo sudėtingumu Šveikas konkuruoja su Hamletu. Būty Šveikas labiau aukšto, o ne tokio prasčiokiško kilimo, gerasirdžiai profesoriniai priraityti apie Šveiko charakteriaus paslaptingumą toms. Bet Šveikas eilinis pilietis iš, vadinasi, blusa, ir todėl jam pavojus būti profesorių nukamuotam negresia. Juo geriau. Šveikas pats savo įėjimu užkariavo (jis narsus kareivis) sau vietą šalia tokio mąsto literatūrinių tipų kaip Hamletas ir Don-Kichotas.

Didžiojo karo fone Šveiko figūra monumentaliska. Visi vaikščioja aukštytyn kojoms, tik narsus kareivis Šveikas lieka kuo buvęs — eilinis pilietis ir žmogus. Būty bent truputį žmogumi karo metu defektas. Todėl su tuo narsiu kareiviu Šveiku įvyksta sunkiai aprėpiami nuotykiniai: Šveikas nuolat nepataiko ir Šveiką nuolat lydi nepasisekimas. Tarp mūsų kalbant, Šveikas gal truputį idiotas, bet juk jam eity dar blogiau, jei jo galvoj netrūktų nė vienos dalelės. Jei tą narsų kareivį Šveiką per keturis epopėjos toms už sabotažą keturiasdešimt kartų nesušaudo, tai tik dėl to, kad jis truputį neva durnavotas. Šveiko didybė ir monumentalumas tame, kad jis, nors durnavotas, bet aiškiai žino, kad karo metu idiotizmas — didelis ginklas ir didelis kapitalas.

Hašek „narsų kareivį Šveiką“ Čekoslovakijos ir viso margo svietio panašūs ir padorūs miesčionys sutiko šaltai ir su neapykanta. Tenka pripažinti, padorioj visuomenėj ir literatūroj Šveikas — tipas nepatogus, nes kalboj nesusiūtašas kaip Duonėlaitis ir be gerų manierų. Tačiau ne tik Čekoslovakijos, bet ir viso pasaulio plačiosiom masėm Šveikas populiariausias Didžiojo karo didvyris ir geriausias pavyzdys, kaip reikia kovot už „tautos garbę ir tautišką kultūrą“.

Hašekas apnuogino Didįjį karą, kurs po buržuazinių rašytojų plunksna dažnai prieš jų patį norą ima virsti „šauria legenda“ ir „didžiū žygiu“. Savo aštria satyra Hašekas išdegino ant tos didelės bentijos panickos žymes. Tas žmogus mokėjo neapkęsti. Už tai jam karštas iš širdies gelmių išplėktas — dėkui!

Hašek mirė 1923 m., nebaigęs aprašyti visų garsų savo — „narsaus kareivio Šveiko“ žygių. Kas link paties Šveiko, tai jis ir po šiai dienai dar gyvena, ir reikia manyti, kad jis bus vienas mėgiamiausių ir populiariausių didvyrių ir būsimame kare.

Būkit pažįstami — Johannes R. Becher.

Dažnai girdi minint nepažįstamus žmones. Ilgaiui jie pasirodo žinomi ir dažnai artimi. Tik vis neturi progos susipažinti.

Johannes R. Becher talentingiausias vokiečių proletariato poetas. Kupinas darbo žmonių pate-

tikos ir pasiryžimo. Su aistra apdairuojamas Becherio kiekvienas proletariato laimėjimas, su kruvina gėda — proletariato darbas, vargas ir skurdas. Johannes R. Becher plačios proletariškos krūtinės. Ten daug gražių jausmų telpa. Netrūksta ten ir neapykantos.

Pracitla — Didysis karas. Dabartis — Joung'o Planas ir smaugianti Versalio nutartis. Todėl visom keturiom už ateitį! Ir prieš tuos:

*Die die ganze Welt uns weggefressen haben,
Diese Kadaver, die nach Wohlstand stinken.*

Dažnas ir įkyrus šveičius ponas Kazys Inčiūra! Dabar net 314 puslapių romanas: *Ant ežerėlio rymojau!*

O, jei by uspiech s userdiem sravniabsia, — anet to didelio rusų romantisto Motėjaus Komarovo.

Inčiūros romano pradžia gan „nauja“, be ilgų įžangų, be peizažo su nuolatinio saulės tekėjimu ar nusileidimu. Prie reikalo pricinama stačiai, be ilgų kalbų.

— „Duokit kelią! — sušuko Rudokienė, ir dvejetas atganytų sarčių įtempė maišų prikrautas roges į Kalnėnų garinio malūno kiemą“.

Viskas tvarkoj? Viskas didžiausioj netvarkoj. Iš tono, kuriuo reikalaujama sau kelias, iš to, kad rogės „maišų prikrautas“ ir kad jas tempia „dvejetas atganytų sarčių“, aišku, kad Rudokienė stambi ir soti ūkininkė. Kodėl ji pati veža? Kodėl ji malūnan nepasiųntė berno? Inčiūra aiškina: — „Rudokienė liežuvininkė, ir ji atvažiuo į malūną paplakti liežuvius“. Rudokienė našlė, — iš to, kad puikūs arkliai, kad rogės prikrautas maišų, matyt, kad Rudokienė apaukri ir nedurna boba. Tai kaip ji gali, palikus namus vienus, važiuoti malūnan — liežuvius paplakti?

Palaiminti, kurie tiki, kad viskas vyksta taip, kaip Inčiūra mano. O vyksta pas Inčiūrą viskas antraip.

Turit ukvatos, galit tikėt: kad nešukai veika maišus „juokaudami“ (pasirodo, linksmas darbas nešti kokios nors Rudokienės maišus), kad mūsų studentai tiek turtingi, jog aukso laikrodžiukus viens kitam dovanoja, kad „Bronio Karūšos darbai ne tik mielai žiūrėtini, bet ir studijuotini“. Ir taip perdėm ir visur. Kalbu apie smulkmenas, nes nesmulkmenos be „iškėlimo aikštėn“ aiškios.

Anot Oscar Wilde, menas — melas. Gal būt. Tačiau reikia meluoti arba taip, kad nesugautų, arba taip, kad nors žino, kad meluoja, bet kad norom tikėtų. Inčiūra niekaip nesugeba: nei vienai, nei kitaip. Ir vis dėlto imas rašyti romaną.

Sunku skaityti tokių ponų Inčiūrų romanus. Perskaitai 50 psl., sužinai, kad ištėkėjo viena šeimynos dukterė. Perskaitai 218 puslapių, sužinai, kad ištėkėjo antra šeimynos dukterė. Perskaitai

324 puslapius — sužiniai giliai šio „veikalo“ mintį — liežuviu laidynas laukia į dangų atkėlimo. Tūly supratimu, Inčūros romanas „dailiai atvaizduoja Lietuvos gyvenimą“. Tenka pripažinti, viskas yra ir visko yra, tik nėra vieno dailio — to paties „Lietuvos gyvenimo“.

Tur būt ne kartą ponui Inčūrai teko matyti kino filmus penktos ar šeštos rūšies prancūzų produkcijos. Ten viskas yra ir visko yra: ir automobilai, ir Berlyno ar Paryžiaus gatvės, ir balinai, ir meilė, ir pinigai. Tai kiliai tūly atvaizduotas Prancūzijos ar Vokietijos gyvenimas?

Kazys Inčūra — samaja žalkaja psoredetvennost' Lietuvių literatūroj.

Ir vėl iš sėklumų išplaukia į gilias vandenis. Malona, — nes vėl aplinkui toli matos.

Dm. Lavruchino knyga — *Po sledam geroja* — vienas įdomiausių rusų proletarinės literatūros kūrinių.

„Kas rašo, — tas užsirašo“, — rašo Lavruchinas. Didelę pusę knygos — *Po sledam geroja* — sudaro „žodžiai“, kurie buvo kantriai renkami ir „kabunami ant vinies“. Žodžiai? Ne, ne žodžiai. Ant „vinies“ Lavruchino buvo renkami ir kabinaimi gyvi ir karšti žmoniukai gyvenimo. Ir visa tai su dideliu kruopštumu ir su didele meile. Lygiai tokios pat šiltos simpatijos gyvenimo smulkmenom turėjo Čechovas.

Nugirstas lakun dialogas, pastebėta detalė, įstrigusi laikraščio žinutė — knygos turinys. Vadinasi, — iš viso tik gyvenimo kronika! Taip, tik gyvenimo kronika ir, jei norit, ne daugiau. Lavruchinas, lietuviška to žodžio prasme, nekuria. Kiekviena detalė, kiekvienas dialogas, kiekviena žinutė iš gyvo gyvenimo išplaukia. Lavruchinas įrodo, kad gyvenimas talentingesnis už bet kokį kūrėją (lietuviško neišskiriamas).

Telegramos stilium Lavruchinas duoda („apyauka reikia apdėbinėti — trumpinti kaip telegramą“) dvių, trijų ar keturių žodžių apyaukas:

Умелый его мастером сбил.

Распечатал денатеньку и смылся гад.

Самозрительна самокритикой, а по канатку ходи.

Tokio pobūdžio tos Lavruchino „apysakos“. Panašiai padaryta V. Rozanovo knyga — *Opavije listja*¹. Tačiau medžiagos nepanašumas daro tas knygas esmiškai skirtingas.

Tiksliais ir aiškiais žodžiais Lavruchinas muša gyvenimo defektus. Nenuslepia, kad tūlas aukšto-

kai sėdys pilietis — su pavarde iš inžinerijos — Termozovas. Parodo, nenuslepia, kad proletary gyvenimas — ir sunkus ir kupinas nekultūringumo. Proletarinis rašytojas, — ne buržuazinis „kūrėjas“, — ne bijo, bet ieško „kardios tiesos“. Blaiviai ir perdėm belėvikiškai žiūrima ir atseit: perspėja — „ružavą socializmo šakelę bus ne be dyglių“. Prašom neapsivilti.

Iš tos knygos įstrigo: — du proletarai susėdę ant balkono lošia žalkėm. Valandą, dvi, tris ir vėl keturias iš vių jėgų stengiasi su vienu proletarišku užsispyrimu viens kitą kuo labiausiai įsodinti į „mužniką“. Lavruchinas pats proletaras, ir jam suprantamas kiekvieno laimėjusio džiaugsmas. Tačiau aiškiai jauti, kad dar diena, dar kita, ir tuodu proletarai likviduos iš savo gaivų ir šios rūšies „mužnikus“ — bus „adarnikai“. Skaitant Lavruchino knygą, auga ir tvirtėja pasitikėjimas nauju žmogumi — proletaru.

Nuslėpti ir nutylėti nepatogu, o gal ir nėra reikalo, — Dm. Lavruchinas — „paprastas“ darbininkas, ir, kūs lietuviškam buržuazui iš tikro bus nemalonu girdėti, prisiekęs rabkoras. Nemalonus faktas, bet nieko čia nepadarysi.

Po sledam geroja — proletaro ir proletarinė knyga, vadinasi, aukščiausios rūšies.

Tai² buvo neseniai, tai buvo prieš porą metų — Panait Istrati buržuazinio laikraščio — „Nouv. Littér.“ korespondentui iškilmingai pareiškė: — Je suis un révolutionnaire sentimental. Pasirodo, Panait Istrati iš tikro gabus vyras: suderina nesuderinamus daiktus.

Maždaug tuo pat metu Panait Istrati išleido į svetą trilogiją — *Vers l'autre flamme*. Šia savo knyga Panait Istrati padarė buržuazui padarė didelio malonumo. Džiaugsmas ir pasitenkinimas buržuazijos pakalikų tarpe buvo viešas ir visuotinis.

Tuo pat metu susijaudinus tūla dekinga dama parašė Panait Istrati laišką apie jo „liūdesio kupinas akis“. Šiame laiške ta maloni dama su džiaugsmu konstatavo, kad savo „elvasis“, savo vienatvę, savo bejėgiškumą Panait Istrati panašus į jį, o ji panaši į Panait Istrati. Tos damos supratimu, proletarinis rašytojas šios rūšies panašumais turėtų būti patenkintas.

Savo atsakyme — *Confiance* — („Europe“ Nr. 86, 1930 m.) Panait Istrati kankinasi — stengiasi įrodyti, kad jis ne toks, kaip ponas mano, kad jis kiteniškas. Žodžiu, stengiasi ir save, ir poną įtikinti, kad jie vienas antram netinka ir kad jis už tos malonios damos ištektėi negalja. Nepakeliui jam esą su salonine dama. Nepakeliui jam esą ir su proletariatu, kurs pasiryžęs „racionalizuoti gyvenimą“.

¹ Maloniam J. Pleb. dėmesiai.

V. Dr.

PASTABOS

IR TEATRO FRONTE NERAMU

[vairiausi stori žurnalai, o tuose žurnaluose sėdį ne mažiau stori padorūs ponai dedasi dideliais „meno ugdytojais“. Poza dievobaiminga ir verta pagarbos. Lietuviški meno ugdytojai, aišku, dideli meno ugdytojai ir todėl Studentų Teatro Draugijos pastangas prisiminti pro teatro rutiną subildžia neįtikėtina. Nuleisti negirdais — „meno ugdytojų“ kovos taktika! Nėra nieko lengvesnio ir nėra nieko pigesnio.

Tuo tarpu būtų visai ne pro šalį jaunųjų pastangas atidžiau sekti ir ausirūpioti, nes, malonūs ponai, pasirodo, kad tas tiek baimės ir nemalonumų pridaras „autentišų naujovėčių“ prasideda ir teatro fronte. Žinoma, labai nemalonu, bet visi daviniai, kad greit neteks savo „dytato“

„Peškitės, skruzdėlės, esandies šlapus ir anapus barikadų!“. Panait Istrati stovi aukščiausios rūšies „mažų nesupratimų“. Tas „proletarinis“ rašytojas reikalauja sau nedaug: — reikalauja tik palikti jį ramybėje. Nelieskit tik jo dalies oro, žemės, šilo. Ir nereikalaukit, kad jis mylėtų tai, ką jūs mylit, ir neapkęstų to, ko jūs neapkenčiat. Panait Istrati geriau žino, kas mylėti ir ko neapkęsti. Palikit jam pasirinkimo laisvę. „Mon droit, d'abord, de me gratter à mon laisel“. — Panait Istrati turi teisę — „kasytis taip, kaip jam geriau patinka“. Kas jam darisi!

Jūs, proletarai, gyvenimo organizatoriai, mylit dirbtuves. Panait Istrati jų neapkenčia. Jo kilnia supratimu ir gudriu išmanymu — „Pusine n'est bonne qu'à sauter“ — „dirbtuvės tinka tik tam, kad būtų išsprogintos“. Jūs, norėdami su-trumpinti ir padaryti produktingesnį žmogaus darbą, už socialistinę gamybos organizaciją ir darbo racionalizaciją. Panait Istrati iš principo prieš bet kokią racionalizaciją. Nes taip elgdamies jūs sulikviduosite ne tik žmogaus „dūšią“, bet ir smegenis. Žmogus organizuotoj visuomenėj bus paverstas į mechanizmą ir jam galvoti nebereikės (1). Panait Istrati griežtai nusistatęs prieš šios rūšies „laimėjus“.

Jūs statote dangoraižius ir „namus kalnus“. Panait Istrati ir to negali pakęsti. Tai kaip daryti? Likti ir toliau skėpuose ir landynėse?

Be to, jūs, proletarai, gyvenimo organizatoriai, esate dideli materialistai ir dideli egoistai. (Iš ko tai girdime? — Iš „proletarnio“ rašytojų). Tačiau jūs greit persisotinsit, ir tada prasidės tikrasis „gilusis“ gyvenimas.

vainikėlio ir tas mūsų didelis tautietis, patriotas ir, anod pono prof. Šikarskio, beveik pranašas, o tuo tarpu tik nuostabiai puikiai sugebąs pristatyti prie klimato žmogus — p. Oleka-Zilinskis. Jo padėtis pradeda darytis tragiška: mokini grietiai atsisako eiti „mokytoje“ pėdom, o tempera, o moras!

Studentų Teatro Draugijos pastatymas — Moljero „SKRAJOJANTIS GYDYTOJAS“ — aiškus protestas prieš įsiviešpatavusį mūsų lietuviškam buržuaziniam teatre valdybinį metą — prieš vidujinį nepateiktą ura-patetiką ir valdybinis šlampus. Be to, šiuo pastatymu iškeltas obalsas: — *teatras turi būti aktualus*.

Senia Moljers apręgtas mūsų dienų aktualijom. Tačiau truputį nesuagau, kad vietom vis dėlto buvo matyti nuogos seno kūno dalys. Atr-

Tačiau užteko to gero. Nėra mažiau reikalo išrašinėti iš *Confiance*. Visas tas „gilusis“ mintis gali kiekvienas rasti Herbačiauskio kokiame nors „Idiote Šypsenose“.

Ponas dievas nepagailėjo Panait Istrati talento, tik jis jam pagailėjo „razumo“.

Panait Istrati iš tų, kurie plačiai ir būtinai neaiškiai kalba apie „visokius laisves“. Ir juo daugiau apie tas „laisves“ kalba, juo sunkiau suprasti. Aišku tik viena, kad didžiausia „laisvė“, tų „vagabondų“ supratimu, — yra laisvė viešai vietą nusipiešti.

Ši rašytojų kategorija karštai pamėgus vaikų pozas. Tai būtų nieko, bet, kas įdomiau, mano, kad ši profesija — iš esmės kilni, nes, mat, „romantiška“.

Su įvairiausiais deklaratyvais elementais tie vaikatai — romantikai eina koja į koją. Sakai mėgstą pakalbėti ir tuomet, kai pavojainga. Tačiau pavojaus niekam nesudaro. Geriausia atveja įtengia pareikšti tik individualinį protestą. Bet dirbti ir kovoti organizuotai nepatvarūs. Atsidūrę gyvenimą organizuojančio proletariato tarpe, iš pradžių kenčia, bet pajutę, kad organizuotoj visuomenėj nei lumpenproletarijui, nei vaikatai vietas nebūna, ima „kelti maištą“. Pasuka — *Vers l'autre flamme* — puola saloninės damos ir buržuazijos pakalikų glėbį.

Panait Istrati tvirtina, kad jis visuomet teks lauve. Juo jam blogiau. Tie, kurie jo iš karto neperprato, pasirodė neatidūs.

Gal taip kalbėdamas apie Panait Istrati ai irgi neobjektingas. Tai togiu apie tą „proletarinį“ rašytoją parašo J. Pleb. Pasimokysiu iš jo objektingumo. V. Dr.

do, kad buvo per maža stengtasi jas pridengti. Be to, protarpiais atrodė, kad Moljeras tik „general na svad'be“, o ne „spektaklio vinis“. Spektaklio vinis buvo gan išsėdus, nieko bendro su Moljero pjesės noturja „prologas ir epilogas“. Tuo tarpu pats Moljeras buvo vaidinamas „pagal knygą“. Moljero pjesės architektūra nebuvo net bandyta aktualinti. Tačiau ir taip išleistas į sceną Moljeras nei sau, nei „Stedrai“ gėdos nepadarė. Tuo labiau tai įrodo, kad šlovėingam seniai Moljerui reikia turėti truputį daugiau pagarbos.

Išlikina obolsini — *teatras turi būti aktualus* — „Stedra“ davė apžini atšrios mūsų dienų aktualijos. Tačiau dar būdama ideologiškai pakrikusi, rodos, nei pati suprato, nei davė suprasti, ką kalba tos aktualijos. Kiekviena aktualija atskirai buvo nūki, bet nebuvo niška, kokia būdada tenka ir reikia daryti iš tų aktualijų sumos. Kitaip tariant, nebuvo aišku, ko tom aktualijom buvo norima pasiekti. Tarp kitko, aiškaus ideologinio kriterijaus nebuvimu dar paaiškinama ir visai eilė į spektaklį įsivėlusiu nereikšmingų ir net pigių aktualijų. Vadinasi, nebuvo, kas atskiria pelus nuo grūdų.

Tačiau ir su šios rūšies gan nemaloniais trūkumais Studentų Teatro Draugijos Moljero „SKRAJOJANTIS GYDYTOJAS“ pastatymas pordėm reikšmingas. Buržuaziniams teatrui pareikštas višoklariopas ir griežtas nepasitikėjimas. Svarbu, kad tas nepasitikėjimo reiškinys iš vienkartinio virstų nuolatiniu. Tačiau tai įmanoma tik dirbant proletariate ir su proletariatu.

Gegužės mėn. 2 d. Tilmanso salėj „Stedra“ mėgino „prieti“ žiūrovą iš masės. Viena iš to spektaklio paniskėjo: naujas proletarinis žiūrovas stato teatrui didesnius ir rimtesnius reikalavimus, kaip kad kas nors galėtų manyti. Noris tikėti, kad „Stedra“ naujo žiūrovo savo pastangom neapvils.

V. Dr. *Dr. Dr.*

BIURGERIAI IR BABBITTAI MUM PATIEKIA FILMUS

Amerikos ir Vak. Europos filmų režisierius seniai panirio takus į savo idėjinį arsenalą. Šiandien jis klusniausias filmų koncernų magnatų ir kapitalistų tarnas. Šiandien jis neprims nė vieno scenarijaus, kuris neatitiktų arba, pondio, įleistų tų žiūrovų jausmus, kurie perka bilietus tik į ložą arba į pirmas baletado eiles.

Jokios aktualesnės ir atšresnės temos šis režisierius nenori leisti, ypač kokios nors socialinės temos. O jei ir panorėtų, tai negali. Tokia jau buržuaziškai kapitalistinio pasaulio lemtis: pačiam užsimerkus, dumti kitiems į akis balkšvas miglas, tyliėti apie klasių kovą, neliesti socialinės gyvenimo pusės, neliesti nepalankių buržuazijai ir kapitalistam reiškinų (o palankių

— nėra!), — todėl ekrane rodyti tik crotinę meilę ir detektyvų genialumą...

Kad šis dvasinis biednumas ir idėjinis bankrotas nebūtų toks pasibizaurėtinai plėkas — nesigaillima pinigų puošniom dekoracijom, turtingam filmos pastatymui, o tonfilmai už aukščiausius honorarus angažuojamos geriausios instrumentalinės ir vokalinės pajėgos. Štai jum spindinčios salės, frakai, naujausios mados balinės suknelės, briliantai ir pirmieji tenorų balsai! Štai jum didžiausi tragiškai, štai paskutiniai Berlyno Mageriniai! O už viso to puošnumo, už šampacetos vaidybos ir balų genijų — idėjinis ir dvasinis bankrotas, buržuazijos degeneruojanti jausmai, meilė, seksas... Ir dar — maskuota agitacija už kapitalistų interesus ir šlykštybės prieš proletarinę klasių kovą.

Pavartykit naujausius Amerikos ir Anglijos kino žurnalus, atskleiskit vokiečių „magazinų“ lapus. Spindinčios ir užtekančios „žvaigždės“, Maurice Chevalier, Greta Garbo ir Marlene Dietrich, paskutiniai Mageriniai ir sex appeal, sex appeal... Na, atsiminkit bent vienos Kauno kinų savaitės programą: „Aistros šėlimas“, „Sufieduotinė vienai nakčiai“, „Meilės avajonės“, „Moters galia“, „Šių naktį, gal būt...“, „Meilės galia“, „Jos Didenybės imperatorienės adjutantė“ ir t. t. ir t. t. ir t. t.

Tiesa, pastaruojų laikų galima Kaune pamatyti karinių filmų, kurios pas mus patenka iš Vokietijos monarchistų vado Hugenbergo valdomos „Ufos“. Tuose filmuose karas, žinoma, baisus, bet koks jis herojiškas, koks gražus ir didingas! Neužjausti savajam kareiviui, ginančiam tėvynę, prilygtų pačiam „tėvynės išdavimui“. O garsoji „Vakary fronte nieko naujo“, be savo puikiai instrumentuotų batalinių scenų, savo nai-viu pacifizmu šimtą kartų menkesnė už patį autorius amulkiai buržuazinės tendencijos romaną.

Ar žmonija seniau nelinojo, kad karas baisus ir ar kapitalistai, ginkluodamiesi naujam imperialistiniam karui, pabijoj jo žiaurumo ir aukų? O ne, už savo tėvynę vėl kiekvienam kareiviui bus įsakyta statyti krūtinę... Vieni pas mus rodomų filmų 80% — vis dėlto skiriama seksui ir šeimoms „problemoms“, „aprepti“. Kiekvieno filmo scenarijus audarytas taip, kad būtų „sprendžiama“ problema: meilės stiprumas, meilės nepastovumas, pavydas ir kerštas, nepasotinama moters aistra, buržuazinės šeimos iširimas, meilužis, meilė, pinigai... Kartais problemos dar gilesnės ir sudėtingesnės, pav., žydaitės ir kataliko meilė! Žodžiu sakant, visur grynas, čystas „tragizmas“, gilūs, sielą varianti porgyvenimai!... Iš šalies pridėsim, kad visos problemos ir žavingi santarmingiausio artistų am-samblio šampai kaip tik tokie tobulumo ir grožio, kaip skelbiama afišose ir vaikų dalijamuose reklaminiuose lapeliuose... O ten net ir taip parašoma: „Didžiulė, viską nugalinti meilė žvel-

UŽ LIETUVOS SIENŲ

IŠ LATVIJŲ ŽEMĖS

Latvijos proletarinių revoliucinių rašytojų žurnalas „Kreisa Fronte“ („Kairysis Frontas“) seniai buvo uždarytas, o jo 5 ir 6 numeris konfiskuotas. Latvijos buržuazija, negalėdama kaip kitaip sunaikinti proletarinės literatūros ūgio, griebėsi žandariškų priemonių.

Už ką? Paskutiniuos „K. F.“ numerius buvo išspausdinta jauno darbininkų rašytojo apyskaitė „Kaujas baterija“, kur vaizduojamas „laisvosios Latvijos“ raitelių-karių gyvenimas, žinoma, ne toks, kokį norėtų matyti Latvijos buržuazijos „širdis“, bet koks jis yra realybėje.

Linaras Laicens, „Kreisa Fronte“ redaktorius ir žymus proletariato rašytojas, įteikė Rašytojų

sgai ir žurnalistų profs-gai protestą dėl žurnalo uždarymo ir jo paties, kaip literato, nuolatinio tampymo po kalėjimus ir „kriminalkas“. Visi kairieji rašytojai prisidėjo prie protesto ir svarstant jį minėtose sąjungose griežtai pasisakė prieš klero ir fašistų „kultūrinę akciją“. Protestas buvo priimtas, o buržuaziniai rašytojai ir žurnalistai, protestuodami prieš tokį žygį, išstojo iš sąjungų.

Viso pasaulio proletarinių rašytojų tarpe „Kreisa Fronte“ uždarymas padarė skėgiamo įspūdžio ir buvo sutiktas su protesto rezoliucijom. Kartu su viso pasaulio proletariniais rašytojais mes taip pat protestuojam prieš šį barbarišką latvių buržuazijos eilinį žygį, akcentuodami jį, kaip nukreiptą prieš Latvijos literatūros ūgį ir prieš atpirnusią jos rašytoją — Linarą Laicensą!

„Trečio Fronto“ redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas

niai jungiama su brutalumu ir lytinis išsigimimas.“

Štai, kokiu šlamžtu diena iš dienos maitinama Kauno ir visos Lietuvos kinematografų publika! Amerikos ir Vokietijos filmų koncernų atstovės Kaune susisuko nešgrinunamas gūžtas. Bet pastaraisiais metais jų energija ir išlūmas pasiekė tokių rūšių, kad jųjų terorizuojamas kiekvienas kino salės savininkas, ir filmai, kurie ne iš jų rankų išeina, visiškai nebegali pakliūti ekranan.

Šį sezoną nebeamatėme nė vieno Sovkino filmo, kuris ne tik savo reikšmingai giliu socialiniu turiniu, bet ir meniškąja verte nepalyginamai viršija banališkiausius Hollywoodo ir „Ufos“ filmus, po išvirsniu žorėjimu slepiančius supavimo ir sifilio mikrobų.

Šiandien Lietuvos ekraną užrūpavo vokiškasis bürgeris ir amerikoniškasis babbittas. Kramtydamas šokoladinį biskvitą, jis šluoja sau kišeniu šimtus tūkstančių mūsų publikos litų, o lietuviškasis miesčionis kasdien jė „menu“ gardžiudamas atiduoda jam kelių litų duoklę.

Manome, kad nei griežtas, nei švelnus mūsų protestas padėties nepataisys, nes Sovkino filmai ne tik amerikiečių ir vokiečių filmų koncernų agentams, bet ir daug kam iš mūsų šlykščių ne-traukia sąvęp simpatijų. Sovkino filmai, be savo aukštos meniškios vaidybos, teikdami estetišką pasigėrėjimo dar sukelia galvoj ir kitų „neramių“ ir gal net ne visai „tautiškai valstybiškų“ minčių. Ar ne geriau nuo amerik. ir vokiškų fil-

mų leisti žiūrovui-snobui ramiai senuoti, o žiūrovi sentimentališkom ašarom šlapinti nosinę?...

Bet mes jaučiam pareigą savo žiūrovą pakinti ir jam priminti, koks surogatiškas, tačiau viduris ir dvokias maistas jam kasdien patiekiamas. Šiaipjau mūsų miesčioniškosios buržuazijos skoniui nė kiek neadekvati, priešingai — net džiaugiamės, kad ji nuodijasi ir lygiai gerai feberluoja tas „meniškas“ puvėzas, kaip ir jos vyresniosios Europos ir Amerikos kaimynės...
E. Kulvietis

NEIŠAIŠKINAMA SLAPTYBĖ

Mum teko skaityti dr. J. Griniaus dizertaciją apie poetą Mėlašį. Mum teko skaityti ir lietuviškai išleistas Mėlašiaus poemos. Ir vieng, ir antrą knygą skaitant susidaro toks vaizdas: geris genialusis poetas plaka muilą kažkokiai mistiškai barzdoi skusti. Prancūzijoje yra, matyt, menaža „elite“ (išrinktyjų), kuriem tas muilas labai patinka. Lietuvoj tur būt mažiau. Mes skaitėm Mėlašių daug kartų, ir įspūdis vis vienodas: mistišką muilo plakimas. O skaitant poetiškai paralytą dizertaciją, toks vaizdas: būsimas lit. daktaras vaikščioja apie genijų ir laužo galvą, kokia to jo sunkaus darbo prasmė. Laužo galvą, rašo plačias muilo plakimo filosofijos komentarus ir vis tiek lieka neiški to nuostabių gilumų ir slaptiųjų darbo prasmė. Kaip galima sunkių pastangų ištiškinti neišaiškinamam dalykui! Širdingos užuojautos!

V. Kulvietis

IŠ STRS ŽEMĖS

Naujoji Sovietų literatūra

Paskutiniai dveji metai yra sovietų literatūros perverimo metai. Iki to laiko, kalbant apie sovietų literatūrą, tekdamo griežtai pabrėžti jos nevienodumą, dalijamasi pagal socialinę padėtį į tris svarbiausias grupes: į rašytojus „pakeleivius“ (poputėiki), daugiausia priklausančius priešrevoliucinei inteligentijai, į proletariškus rašytojus, atstovaujančius darbininkiską ir komunistiškąją sovietų literatūros dalį, ir į valstiečių rašytojus — į grupę socialistų atžvilgiu mažiausiai ryškia. Dar neseniai valstietiškas rašytojas buvo laikomi visi rašę apie kaimą, pradedant S. Klyčkovu, atstovavusiu pasiturinti valstietį, baigiant Batraku ir Zamojskiu, kalbėjusiais biedniausių valstiečių kalba ir jautikimais. Tarp atskirų literatūrinių grupių, anksčiau gyvavusių ir gyvuojančių, tenka pažymėti „Literatūrinį konstruktivistų centrą“ („Literaturnyj centr konstruktivistov“), vadovaujamą J. Selvinskio (autorius karo poemos — „Ulialajevščina“), turinti savo tarpe stiprių sovietų rašytojų, kaip, pav., Bagrickį, V. Lugovskį, toliau literatūrinę grupę „Pereval“ ir proletariškus rašytojų „Kuznica“ grupę.

Dabar matome sovietų literatūroje plačiai vykstantį diferenciacijos ir kūrybinių jėgų konsolidacijos procesą.

Iš vienos pusės — valstietiškoji literatūra įvyko griežtas atsiskyrimas jos „dešiniojo“ sparno nuo „kairiojo“. Dabartinis metu sąryšis su ekonominiais pasikeitimais kaimo, pastiprintos klasinės kovos, kolektyvizacijos ir sustiprintų proletariškos kaimo kadrų pagalba — pasikeitė ir psichika to biedniausiojo valstietiško elemento, perėjusio į ideologines proletariato pozicijas. Todėl „Valstiečių rašytojų sąjunga“ (Sojuz krestijanskich pisatelej) visiškai atskyrė „kūlokišką“ elementą, sukoncentruodama rašytojų branduolį su biedniausiojo valstiečio pažiūrom ir pavadinu save „Proletariškos - kolchoziškos rašytojų sąjunga“.

Iš kitos pusės „pakeleivinių“ literatūros daly matoma tokia pat rašytojų diferenciacija ir daugiausia nukrypimas į komunistišką ideologiją. Reikia paminėti, kad smulkiosios literatūrinės grupės nustoja gyvavusios. Pav., literatūrinė proletarų rašytojų grupė „Kalvė“ (Kuznica) visą perėjimą į RAPP; „pakeleivinių“ grupė „Pereval“, palikta talentingiausių ir revoliucingiausių savo dalyvių ir pasmerkta literatūros kritikai, yra išvakarėse visiškai likvidacijos. „Konstruktivistų literatūrinis centras“ praplečė išsiskaidęs dar 1930 m. pavasarį, išleidamas deklaracija, kurioje prisipažino savo metodologiską ir ideologiską klaidą. Dar prieš formalinę LCK

(Lit. Centr konstruktivistov) likvidaciją du stambūs poetai Bagrickis ir Lugovskis įstojo į RAPP'ą.

Paskutiniųjų metų įvykiai — kolektyvizacijos ir kūrybos pastangos — kada šalis įžengė į „socializmo periodą“, ir realybėje įgyvendina „kultūrinės revoliucijos“ obalsius — ypatingai svarbios reikšmės gauna kova už naują psichologiją, naują etiką, naują žmogų. Kultūrinės revoliucijos uždavinį plotmėje iš naujo peravartomas inteligentijos reikšmės klausimas proletarinės diktatūros šaly. Senoji — priešpailinė inteligentija vis daugiau diferencijuojasi — viena jos dalis įsitraukia į socialistinę kūrybą ir sąmoningai tampa ne revoliucijos „pakeleiviais“, bet jos „dalyviais“ (todėl rašytojo A. Tolstojaus, žinomo „poputėiko“). Kita dalis — žymiai mažesnė, surišta savo praeitimi, savo luomo reikalais su buržuazija, pereina į kontrrevoliucijos liogetį.

Visi šitie įvykiai verčia geriausias sovietų literatūros dalį peržiūrėti senąsias vertybes ir nustatyti savo padėtį ir uždavinius literatūroje. Paskutiniai metai gausūs deklaratyviškais sovietų rašytojų pasisakymais aukščiau minėta kryptis, pradedant plačiai žinomais laiškais į užsienio plunksenos draugus, baigiant literatūriniais manifestais. Taip, sakysim, ilges Selvinskio „Poeto teisių deklaracija“. (Deklaracija prav poeta). Šioj deklaracijoj poetas kratosi savo mokytojų ir priešu — V. Majakovskiu — asmeniškai patvirtindamas senąjį konstruktivistų kodeksą, anksčiau jo paties pasmerkta.

Kadangi deklaracija reikią grįžimą į senąsias pozicijas, tai sovietų kritika negalėjo jos pripažinti patenkiančia naujos reikalavimui. Pagrindinė konstruktivistų klaida buvo ta, kad jie orientavosi tikrai aukštai kvalifikuotu skaitytoju, daugiausia techniškai inteligentija, bet ne pagrindiniu naujų skaitytojų masių: — darbininkų ir darbo valstiečių.

Pasirodo daug svaresnė kita deklaracija — „Literatūrinis manifestas“, — išleistas jauno proletarų rašytojo Dėko Altuzeno, poemos „Bezusyj entuziazm“ autorius, sukėlusio gyvų diskusijų komasenoj tarpe. Ilgesys „romantikos“, kuria turtinga herojiška senosios kartos praeitis, stipriai pasireiškė šioj pirmoj poemoj. „Literatūrinis manifestas“ — naujos poemos žanga yra neabejotinas progresas jaunojo poeto sąmonėje. Jo asmeninė evoliucija veda jį nuo „grynos lyrikos“ į poeziją, turinčią publicistinių elementų. Jis verčia nuo pjeđestalo A. Bloką, buvusį jo literatūrinio autoritetu, ir skelbia savo literatūriniais autoritetais Nekrasovą ir Demjaną Biednį, poetą labiausiai skaitomą ir prieinamą masėm, kurio eilės ir dainos „galima rasti gerklėj didvyrių, kritusių Sivažė“. Poetas linksmas pripažįsta, kad „laimė gyventi lednešos pradžioj“, epochoj pagrindinių griovimų ir kūrimo, naujo

pasaulio, ir šaukia jis savo draugus „apdainuot didįjį promfinplaną“ ir „žinot, į kieno krantą jie iriasi“. Į Altuzeno kvietimą atsiliepią savo kūryba nauji kadrai talentingų proletariato jaunuolių. Pirmiausia reikia priminti A. Surkovą, MAPI'o sekretorių, išleidusį 30 metais pirmą eilėraščių knygą „Zaplev“. Nežiūrint šio rinkinio poetinio Surkovo jaunumo, jis įdomus savo ypatingumu ir tematikos, ir stiliumu atžvilgiu. Eilėraščiai pasižymi šiužetingumu ir realistinėm spalvom. Programiniam rinkinio eilėrašty „Herojas“ autorius tiesiai sako, kad „tiršta romantika“ negyveno „šurkšiam, apkrautam kūne jo herojaus — piliečio pasaulinės revoliucijos“, bevandžio kareivio sukilusios klasės, pečiu parėmusio kovos epochą“. Taigi, abstraktinė romantinė „tikrėnybės mistifikacija“ svetima A. Surkovui, išrinkusiam sunkų, bet vaisingą kelią — „plėsti visiem ir visokias kankes“. Kitas proletariato jaunuomenės naujų kūrybos kelių iškvojimo pavyzdys yra kūryba N. Dementjevo („šiosse entuziastov“ 1930.). Nežiūrint to paties poetinio jaunumo, kuris pastebimas Surkovo eilėraščių ir atlikus senųjų poetų įtakos, — Selvinskio, Bagrickio, Lugovskio, — Dementjevo eilėraščiai įdomūs savo konstrukcija; tai veržiamasis filosofiskai pakisti temų, noras parodyti poetinę medžiagą ne subjektyvinę, individualistinę prižmę, bet objektyviškai ir logiškai ją aiškinti. Toks pat filosofiskumas pastebimas eilėraščiuose kito maskviečio jauno poeto V. Čusevo („Pochod veščej“, 1930), kurio pagrindinė tema yra — nusavinimas naujo žmogaus naujos būties ir daiktų, jį supančių — savotiška paties savęs revoliucija. Temos apie naują žmogų, mūsų amžininką, socialistinės kūrybos dalyvį — yra temos dominuojančios sovietų literatūroje ir svarbiausios temos ir lozungai šiandieninės proletarų literatūros. Jeigu dar prieš ketų metų proletariškoji literatūra skyrėsi nuo techniškai daugiau prityrusios „pakeleivinės“ literatūros savo jaunumu ir tvirtu savo uždavinių žinojimu, tai šiandien proletariškoji literatūra tampa ne tik ideologinė, bet ir techninė. Proletariškoji literatūra pažengė priekin ir meistriškumo, ir prasmės atžvilgiu daug platesniu žinganiu, negu tikėtasi, tik proletariškų sluoksnių pažinimo dėka — pravesta darbininkų literatūrinės ratelios, padedant vietinių rašytojų organizacijoms. Literatūrinių ratelių darbas ir įtraukimas į literatūrą vadinamųjų „apdovanotųjų“ — daugiausia kultūriškų, aktingų ir prasimušusių į pirmas eiles pramonės darbininkų — sudarė proletariškųjų rašytojų pamainą ir įvedė į literatūrą naują rašytojų tipą — tikrą darbininką, neperšakyrusį su gamyba. Todėl ne atsitiktinai pasirodė visa eilė jaunųjų darbininkų rašytojų kūrinų — literatūrinių ratelių mokinių sukurtų, iš karto susilaukusių susidomėjimo ir įvertinimo. Tose knygose vyrauja

tematika, pakeitusi pilietinio karo tematiką, naujo žmogaus ir socialistinės kūrybos tematika — naujo žmogaus rankų darbas. Tokia knyga Ovalovo „Boltovnia“ — kur herojum yra senas darbininkas, marmeklis, kurį gamybos meilė atveda į partiją. Tos gamybos šeiminių jis pripažįsta save. Kitas tos pačios „darbininkiškos tematikos“ dalykas — Leningrado darbininko Iln. Lavruchino knyga: „Po sledam geroja“ — rabkoro užrašai (1930). „Užrašai“ bene bus visų žinomiausioji paskutinių metų knyga, kompozicijos atžvilgiu drąsi ir kultūrinė; tema šių užrašų — kuriantis darbininkas rašytojas, kuris ir yra visos knygos herojus. Didžiąją knygą „Po sledam geroja“ dalį sudaro šio herojaus stilizuotos užrašų knygutės. Šių knygutėlių medžiagą sudaro darbininkiškoji aplinka, gamyba, sovietiško laikraščio darbas ir t. t. Naujo žmogaus, naujos kaimo moteries temom rašo jaunas valstietiškas rašytojas Gerbunovas savo romane „Ledom“ (1930 m.), kur klasinės kovos tarp pasiturinčių ir biednųjų valstiečių fone duota asmeninė istorija valstietiškos mergaitės, gimančios savo moteries nepriklausomybę ir teises už dalyvavimą visuomeniniam gyvenime. Jeigu augimas proletariškos literatūros pasireiškia plačiais užsimejimais, tai, iš kitos pusės, — tarpe senosios rašytojų kartos pasireiškia prityrimo ir meistriškumo augimas. Po eilės darbų, tikrai nusisekusių kūrinių iš pilietinio karo, kaip Fadėjevo „Razgrom“, Šolochovo „Tichij Don“, proletariškieji rašytojai pereina į naujas temas.

Toks yra P. Panferovo romanas kolchoziškos statybos tema, pavadintas „Bruski“, kurio antroji dalis, išėjusi 1930 m., sukėlė kalbą sovietų literatūroje. Naujom temom rašo ir Išbedinskis, „Nedelia“ autorius, bandęs ginčyti, įdomiam romane „Rođenija geroja“ atvaizduot partijos žmogaus psichologiją.

Po pirmojo romano apie socialistiškąją kūrybą, rašytojo F. Gladkovo „Cement“, kuriam tikruoj klasimas buvo statomas „ne apie naują kūrybą, bet apie gamybos atstatymą geriausiom sąmoningųjų darbininkų jėgom“ — pačiu paskutiniuofu laiku pasirodo romanų apie statybą ir tarp „pakeleivinių“. Tą reiškinį, suprantamas dalykas, tenka aiškinti plačia visuomenine rašytojų aktyvizacija, ypatingai per paskutiniuosius duolius metus. Pažymėtinas ta prasme ir sovietų proletariškųjų rašytojų kelionės į gamybą ir statybą. Šių kelionių tikslas — supažindinti rašytojus su gigantiškais ir organizuotais šaly vykdomais „dideliais darbais“ ir išvesti juos iš kabinetinės tylos į gryną socialistinę tikrėnybės orą. Šių kelionių nauda greit pasirodė. To rezultate pasirodė, pirma, — tikrai aktingas rašytojų dalyvavimas gamybos darbuos, antra, — galvniškas bruožmeniškos kūrybos pražydėjimas. Pagrindė M. Šaginjanos romano „Cydrocentral“ ir buvo tie

bruožai, priklausantieji vienam iš geriausiųjų sovietikų bruožų (očerkov). Plačiai užimotam romane, parašytam puikia ir aiškia kalba, aprėptos įvairios socialinės grupės, žiokiu ar tokiu būdu surištos su statyba galingos elektron stoties. Toji statyba sudaro siužetą. Šio kūrinio fona paimta galingas socialinis armėnų tautos judėjimas ir progresas (daugumas veikiančiųjų — dirbų armėnai), iki spalio revoliucijos trumposios nerangios ir laukios būvio sąlygos, grasiuotose išsigimimai. Tačiau žymi vieta romane skiriamai inteligentijai, nusakyti vietai ir santykiams socializmo kūrybos procese.

Šagįjanai — pradėjusiai literatūrinę karjerą intymiška lyrika, net be skonio (eilėraščių rinkinys „Orientalija“) rašusiai žinomas „Zapiski Dami iz obščestva“ — evoliucija į aprašinėją bruožą pobūdžio ir į didelį romaną apie kolektyvinį darbą — yra didžiulis žingsnis priekin. Rašytojiškas šagįjanos gyvenimas aiškiai iliustruoja geriausios inteligentijos dalies kelią į pasisavinimą proletariato ideologijos. Tokio pat patikėjimo turi ir Leonido Leonovo romanas „Soj“, kuris nuo pirmųjų bandymų Remizovo įtakoj, persisotinęs individualizmu ir mistiškumu nuo valstietiškos anarchistiškos nuotaikos savo supintų laišku, skelbiamųjų patosų kovos žmogaus proto ir kolektyvinės valios su grėsmia gamta ir praeities psichika. Tą patį padaryt bandė ir B. Pilniakas romane „Volga vpadnet v Kaspijskoe more“, tačiau darbas visiškai klaidingas ir nenusisekęs. Matyt, grynus tikrovės oras nepadarė „Volgos...“ autoriui jokios įtakos. Šalia išskrupytų sovietų gyvenimo faktų Pilniakas nelūgengia ypatingo jam biologizmo, pernešdamas visą atramą į biologiką ir fiziologiką psichikos dalį. Taip pat nenusisekęs aiškinimas inteligentijos — kaip kenkėjo inžinieriaus Poltorako namas, taip ir teigiamieji tipai, prof. Polietiko ir jo dukters, atvaizduoti schematiškai ir nuobodžiai.

Inteligentijos problemos tebejudina „pakeleiviniuosius“, esančius iš dalies taja inteligentija. Jeigu pospalinė (v. posleoktiabrakoj) inteligentijos literatūroje, kuri atsirado nepavydėtinai padėty spalio mėn. metu, neulindama padėties aukštumos, ir, kaip M. Gorkio romane „Klim Samojlo“ inteligentija nusivainikuoja, tai įdomią inteligentijos reabilitaciją vaizduoja neseniai atspausdintas („Krasnaja Novj“ 1930) romanas jauno „kairiojo pakeleivio“ Levo Slavino — „Naslednik“.

Išvairinė forma romanas parašytas realistiškos manieroj, duotas herojų Ivanovų supas gyvenimas, ir tik pažiam gale atsiveria alegorija: herojus pasirodo esąs sūnus to žmogaus, kuris patarnavo Čechovo „Ivanovui“ prototipui, tapusiu neįgiamu vardu rusų 20 amž. pradžios inteligentijos, ir nežūrint pikty pranašavimų vieno veikiančio aspeks — politinio Ivanovo priešo — herojus

atsisako Ivanovų palikimo: paprastumo, pacifizmo, refleksijų ir, pradėjęs imperialistinį karą, drauge su apkasų draugais eina į partiją — tampa revoliucionieriais. Šis romanas yra pateisinimas inteligentijos, yra bandymas įrodyti tai, kad ji dar neįsinaudojo savo istorinių galimybių. „Nasledniko“ herojus — pirmas sovietų literatūroje teigiamas herojus — paveldėtojas inteligentijos.

Kvanti dabartinę politinę literatūrą tendencija pervertinti vertybes pasireiškė ir A. Tolstojaus paskutiniame romane (autorius „Chrousoj barin“, „Čečlenija po mukam“ ir kitų kūrinių). Tame romane — „Petr I“ — kurį men sąlytiškai pavadinsim istoriniu, įdomus bandymas kritiškai peržiūrėti senąją istoriją naujos pasauliožiūros šviesoje. Istorinis romanas sovietų literatūroje kitaip suprantamas, negu įprastas šio žanro supratimas. Pagrindiniu sovietų istorinio romano pažymiu reikia laikyti laiko nustatymą: kontrastinė sugretinimas praeities su dabartimi, kur kalbama apie pirmąjį, o manoma apie antrąjį. Jei senuos „istorinius“ romanus siužetinis būdavo paimamas istorinis gyvenimas, pav., Neimano „Djaval“ arba Merežkovskio romanai, tai sovietų istoriniame romane pati istorija ir jos faktišką eiga vaizduojama naujoje šviesoje: „tarinėjai“ tikrenybė — revoliucija atidengia amžių užtautas socialinius ryšius ir analizuoja iš naujo faktus naujai statybai veikiančių socialinių jėgų.

Toks bandymas randamas Tolstojaus romane. Autorius piešia epochos paveiklą, santykius valstietų ir dvarininkijos Petro I laikais, persiformuojančių iš dalies į buržuaziją, iš dalies į valdininkiją, ir suriša Petro I politiką su smarkiu svetimo kapitalo įsiveržimu. Jei iš dalies tai padaryti ir pavyksta autoriui, tai didžia dalimi romanas ne kritiškas ir ne savanankiškas. Daug kas vaizduojama kaip epochos restauracija (labai gera stilizuota kalba). Bet apibūdinimas centralinių vaizdų — Petro ir Aleksiejaus neduogtoliau tenucina nuo demoniško apibūdinimo tų asmenų, kaip ir Merežkovskio romanuose. Kritiškai ir dialektiškai ta prasme yra kur kas geriau nusisekęs proletariškos rašytojos A. Karavsejevos „Zolotoj ključ“ (tema — aukso ieškotojų eksploatacija Altajų XVIII amž.), kur autiškas nusistatymas vaizduojant epochą jos socialinėje plotmėje.

Toki sovietų literatūros laimėjimai, iš vienos pusės — pakrypimas pakeleivingosios dalies į kairę ir į aktingą dalyvavimą socialistiškąjį statyboje, iš kitos pusės — proletariškų ir valstietikų rašytojų konsolidacija ir pasirodymas naujų talentingos jaunuomenės kadrų. Galima buvo suminėti dar visą eilę vardų ir kūrinių, nes sovietų literatūra jais turtinga, tačiau mes parinkom

vardus ir kūrinius, ryškiausiai charakterizuojančius vykstantį procesą. Sovietų literatūra pakely į tai, kad taptų srove pažangia ideologiškai aplinkai, ta prasme, kad kūrybiškai saugojama tematikos ir kūrybinių metodų įvairumas.

Ta proga tenka pažymėti faktas, kad dabartinė tiek „pakeleivinių“ (poputėjų), tiek proletarinę sovietų rašytojų literatūra randa nepaprasto susidomėjimo Vakaruose. Kuone kiekvienas žymesnis literatūros kūriny tuoj išverčiamas į vokiečių, į prancūzų ir k. kalbas ir išleis kartais su labai stambiu tiražu. Pavyzdys, iki šiol buvęs visokių naujų meno ir literatūros srovių gimimo lopšys ir visos Europos meno pasaulio susidomėjimo centras, bent literatūroje jau nuatojo tuo centru buvęs. Šiandien visų žymesniųjų Europos ir net Amerikos rašytojų akys nukreiptos į Rytus.

IŠ USA ŽEMĖS

Amerikos proletarinė literatūra

Tikrosios Amerikos proletarinės literatūros pradžia tenka laikyti vos 1929—1930 metus. Ši data tinka kalbant apie Amerikos proletliteratūrą tik griežto formališko priėjimo prie dalyko atžvilgiu. Faktiškai Amerikos proletliteratūros šaknys nučina kur kas toliau į praeitį.

Tikroji Amerikos proletliteratūra gimė ne iš knygų, ne aplink rašytojus, bet iš žurnalizmo ir aplink žurnalą. Pirmąją menininkų ir rašytojų grupę, iš kurios atsirado dabartinės proletliteratūros centralinis organas „New Masses“ (Naujosios Masės), sudarė inteligentai, kairiųjų laikraščių bendradarbiai.

Šios grupės įkvėpėjas ir idėjinis vadas buvo Džon Rid (John Reed), plačiai pagarsėjęsio reportažinės knygos „Dešimt dienų, kurios sudrebino pasaulį“, autorius. Be to, šio autorius tenka paminėti dar dvi įžymios knygos — „Revoliucijos duktė“ ir „Revoliucinė Meksika“.

Džon Rid — pirmiausia laikraštininkas. Jo pastabumas, atidumas nepaprastas. Į faktus Džon Rid žiūri ne kaip į medžiagą telegramai, — jis ima faktą kaip liudininką sudėtingų reiškinų, kuriems kiekvienas esamas faktas — tikslai paviršutiniškas pasireiškimas. Džon Rid toli pralenkia vad. „bruožų“ rašytoją. Jis įvertina socialinę faktą esmę, išskiria jo visuomeninę ir politinę reikšmę. Džon Rid parodo, kaip kiekvienas žmogus į faktą reaguoja, kaip jį pergyvena ir kokios jėgos kiekvieną faktą dalyvį judina. Džon Rid visur pabrėžia politinę faktą pusę, pabrėžia ją taip, kad kiekviena jo eilutė virsta klasių kovos lozungu.

Jis moka surasti reikalingus, aštrius žodžius, šios dienos žodžius. Jo herojai — ne atskiri žmonės, bet visa revoliucinė masė.

Žurnalas, apie kurį mugo Amerikos proletliteratūra, kuris kelia kartus buvę ušlyrytas ir keltė savo pavadinimą, buvo griežtai-kairus ir pirmusis politinis, o tik paskui literatūrinis. Literatūrinis „dūmos“ ir „grynas lyrikas“ jame vietos nebuvo. Iš žurnalo buvo gajama lauk visokia retorika, inteligentiškas psichologizavimas, visokios kalbos apie „aišį“. Tikrumas, reikalus — tokiu buvo viso žurnalo fizionomija.

Politiškumas, reikalus, aktualumas liko svarbiausi bruožai žurnalo, kuris galų gale įgijo pastovų vardą — „New Masses“. Publikaistika buvo ir liko jo svarbiausias pažymys. Publikaistika visur — pradedant vedamuoju str., baigiant skelbimais.

Pirmiausia pradėsim nuo skelbimų. „New Masses“ nereklamuoja tabako, degtinės, įvairių pramonės prekių, — šia dėsniu skelbimai tik apie disputus, lekelijas, parodas, teatrus. Žurnalas nereklamuoja sau nepriimtinių knygų. Jeigu kurios knygos skelbimą žurnalas deda — tuo pačiu jis ją nuoširdžiai rekomenduoja skaitytojui.

„New Masses“ už raštus nemoka. Tai antras labai charakteringas šio žurnalo pažymys. Tuo pažymima, kad žurnalas yra grynas idėjinis. Reik pažymėti, kad žurnale spausdinami ne tik pradėdą rašytojai, bet ir tokie masto rašytojai, kaip U. Sinclair ir J. Dos Passos.

Pati žurnalo medžiaga Amerikai neįprasta. Jo proza yra faktiški, reportažiniai „bruožai“, Džon Rido „bruožų“ pobūdžio. Eilėraščiai — ne „lyrika“ senąja prasme, bet politinės kovos poemos — oratoriškos kalbos, satyros, dainos. Ilustracijos — arba iš buitės, arba politinės karikatūros.

Pagrindinė žurnalo medžiaga — diskusiniai straipsniai.

Dabar svarbiausias žurnalo uždavinys — organizuoti vad. darb. korespondentų statą. Tuo reikalu atsak. žurnalo redaktorius Maikl Gold (Michael Gold) rašo: „Užuot bendradarbių ordes, sudrytos ir nenusistatęsių, neturinčių pagrindo po kojų žmonių, kuriuos vadina rašytojais, mes turėsime statą korespondentų, kurių pareiga kiekvieną mėnesį proza, eilėm, pjesėm ir satyrą raportuoti, kas atsitiko visuose pramoniškos Amerikos kraštuose. Tai žurnalą padarys aktualų...“

Nuo 1929 m. lapkričio mėn. organizacinis žurnalo vaidmuo tenka Džon Rido klubui, t. y. revoliucinių dailininkų, muzikų, teatralų ir kino darbininkų organizacijai.

Su žurnalu ir klubu glaudžiausiai susijęs žymiausias Amerikos proletlit. rašytojas Maikl Gold. Žymiausias Goldo knygos yra romanas „Zydai be pinigų“, apyaukos „120 milijonų“ ir visa eilė eilėraščių.

Goldo nuomone, literatūra turi būti ne betikiliškas žaislas, papuošalas, bet toks pat klasių ko-

Tragiška kasdienybė

Pasiutimo mobilizacija

Albertas Einšteinas, didžiausias dabarties mokslo genijus, visą savo gyvenimą paskyrė kurti ir įrodyti ne visiškai įprastam — tikrai — visiškai neįprastam — mintim ir idėjom. Einšteinas, kai reliatyvumo teorijos kūrėjas, — tikrai miltininkas figūra. Mokslo pasaulyje jo autoritetas didžiulis. Bet ar verta apie tai kalbėti?

Pasirodo, verta. Pasirodo, Einšteinas reikalingas žmonijai (tikrai — kapitalistinei žmonijai) ne tik todėl, kad įrodinėty ne visiškai įprastas arba visiškai neįprastas idėjas, bet ir todėl, ir — greičiausia — vien tik todėl, kad visą savo miltininko intelekto jėgą išspręstų klausimą, daug paprastesnį ir daug lengviau suprantamą, negu ta genialioji teorija, su kuria neperskiriamai susijęs jo vardas.

Pasirodo, — kaip prancūzas vienas Berlyno laikraštis, — Einšteinui, buvojant New-Jorke buvo pateiktas klausimas, ar gerai elgiasi tie, kurie paskutiniu metu Berlyno kino teatruose mato dvokiančias bombas ir tuo nutraukia kino seansus. Albertas Einšteinas, pasaulinio garso mokslininkas, išsio amžiaus galva, atskė į jam pateiktą ne tiek filosofiką, kiek kasdieniško pobūdžio klausimą, jog tikrai negerai daro tie, kurie taip elgiasi, jog toki žmonės yra chuliganai ir jog labai gėda, kad vokiečių valdžia pakenčia šitoki chuliganizmą.

Pasirodo, jog Einšteinas ne tik drąsus mokslininkas, bet ir drąsus žmogus. Nes jis juk negali nežinoti, kad dėl šitokio savo atsakymo jis gali susilaukti daug nemalonumų, kad kovon su juo —

ne dėl reliatyvybės teorijos, o dėl dvokiančių bombų vartojimo — kinoteatruose, — gali būti tas, kurio autoritetas vokiečių buržuazijos sluoksniuose daug didesnis negu Einšteino autoritetas, būtent: nacionalsocialistų (fašistų) vadovas Hitleris. Ir jis gali pasakyti Einšteinui: gerbiame profesoriau, užsiminėkite fiziką, o nesikiškite politikon. O koks nors Hitlerio pagalbininkas, nacionalsocialistai nusiteikęs studentas, gali pasakyti daug trumpiau, energingiau ir ramiau: žyde, eik po velnių! Ir ką Einšteinas begalėty atsakyti?!

Bet čia reikalus eina ne apie Einšteiną. Interview su Einšteinu tai tik efektiška pabūga to skandalo, kuris perėjo per visą Vokietiją dėl garsaus filmo „Vakary fronte nieko naujo“, pagaminto pagal to paties vardo Remarko romaną, dėl filmo, kurį sudaro ne vaizdai ir garsai, o kraujos ir purvos, vaizdai ir praeikimai, imperialistiškojo karo melas ir niekšybės. Tą filmą praleido vokiečių kino cenzūra, nes — galų gale — kaip garsusis Remarko romanas, taip ir tas filmas yra perdėm pacifistiško pobūdžio, bailiai nutylis tikruosius karo kaltininkus, nepateikias galutinės ir griežtos išvados. Bet net ir tokio pobūdžio filmas buvo pavojingas vokiečių fašistam, kraujo ir purvo herojam, naujo karo ruošėjam. Ir laukdami to naujo karo, jie suruošė namini karą, norėdami išnaikinti tą pacifistiško pobūdžio filmą. Dvokiančiom bombom, padėvusioms Harkem, supuvusiems kiaušiniams, guminiems lazdoms jie puolė į visus kinoteatrus, kur tik buvo rodomas Remarko filmas. Ir jie laimėjo šį karą. Vyriausybė, norėdama „palaikyti visuomeninę ra-

štrios ironijos, nukreiptos prieš kapitalistinę tvarką.

Romanas „Žydai be pinigų“ — tai atskirų, tartum nesurištų tarp savęs fragmentų, labai įvairių ir įdomių rinkinys. Bet tie fragmentai iš tikrųjų sudaro labai turtingą gyvenimo paveikslą.

M. Goldui revoliucija — ne stichiškas ir aklas sambrūzdys, bet neišvengiama atrėjanti ateitis. Gold — rašytojas, kuris stengiasi savo kūryboje įkūnyti revoliucijos tikslingumą — revoliucijos matematiką ir logiką.

Apie „New Masses“ žurnalą spiečiasi visa eilė revoliucinių rašytojų, kurie kad ir nesutampa su jo ideologija su „New Masses“ ideologijos grietimu, tačiau prie jos artėja. Be minėtų U. Sinklerio ir Dž. Dos Passos, tenka paminėti dar Č. I. Harrisoną, P. Piterą, N. Mak-Lioną ir k. Apie juos teks kalbėti kitą kartą. A. V.

mybę“, uždraudė rodyti filmą. Ir tai atsitiko Vokietijoje. Ir patiko fašistų chuliganiškom bandom šis karas, ir dabar nėra nė vienos dienos, kad pažiname Berlyne ar kituose Vokietijos miestuose neįvyktų skandalų, kad neįsiveržtų fašistinės bandos į kinoteatrus ir netrukdytų joms negeistinių filmų demonstruoti.

O „kultūros ir demokratijos“ atstovai, giliai dėl to įsižeidę, susikonfūziję ir nuliūdę, šoko organizuoti „visuomeniškąją nuomonę“; jie nori sugėdinti fašistus, jie svajoja įtikinti juos, jog girdi, tai labai negera — mėtyti dvokiančias bombas. Ir į Einšteiną jie kreipėsi tuo reikalu.

Ir patvirtino didysis mokslininkas, visu savo miltininku autoritetu patvirtino, kad iš tikrųjų negražu mėtyti dvokiančias bombas.

Farsas? Aišku, farsas. Bet koks liūdnas farsas!

— O apskritai žnekan, jūs — irlandietis, ir prašom nešdintis laukan!

Ir išgirdęs tai, sumišo Bernardas Šou, šis stiprus senis, „pats išmintingiausias žmogus abiejose žemės pusutuliuose“, — sumišo taip, kaip niekuomet dar nebuvo sumišęs per visą savo ilgą 70 metų gyvenimą.

Ką gali atsakyti į auklėčiau pacituotą ginčo argumentą net „pats išmintingiausias žmogus“? Iš tikrųjų — nieko.

Visa istorija atsitiko taip. Sąryšis su kažkokiu ne per daug avarbiu klausimu, liečiančiu anglų teatrą, polemikon su Bernardu Šou išstojo žinomas režisierius Gordon Kreg, teatro „revoliucionierius“, anarchistiškai nusiteikęs inteligentas, ktoniškų, nežemiškų pasaulių iešką estetas, apskritai, paskutinis XX amžiaus Oskar Wilde. Bernardas Šou, šis stiprus senis su dideliais, nusiviršiais žilais antakiais, turi pasiutusiai jautrią uosį pozai ir manierai pastebėti. Jis vos vos palietė savo lūto nagais Gordoną Kregą, o kilnis estetas tiesiog nūrito įniršo ir sąryšis su šituo pasiūkėjo viena labai įdomi aplinkybė. Aišku, Oskaras Wilde, jeigu jis dar tebegyventų, dabar būtų fašistas, o t. y. fašistu pasirodė ir Gordon Kreg, jeigu apie tai spręsti iš jo atsakymo Bernardui Šou:

„Misteris Šou visuomet buvo atviras anglų meno ir anglų artistų priešin. Tada galima išaiškinti tuo, kad jis — galų gale — svetimšalis... Mes dovanojame jam daugiau, negu bet kuriam kitam irlandiečiui... Mes leidome jam įsikurti Anglijoje... Jis atvyko pas mus, kad sugriautų mūsų teatrą... Jis norėty sugriauti visą Anglijos brangenybę... Tegu jis nepamiršta, kad jis — mūsų avėčias...“

Šou, aišku, atskė. Juk nebuvo dar tokio atsitikimo jo gyvenime, kad jis būtų neatsakęs savo priešin. Ir jis atsakė:

„Man nieks nedavė leidimo įsikurti Anglijoje. Aš atvykau čia ne kaip emigrantas, o kaip nugalėtojas“.

Visiškai taip: kaip nugalėtojas. Paskutiniuosius 30—40 metų niekas taip labai neveikė Anglijos, tarant, dvasinio gyvenimo, kaip Bernardas Šou. Nebuvo tokios tvirtovės anglų dvasiniame gyvenime, kurios jis nebūty atlankęs savo negalastinga satyra. Šou gerai ir aistringai gyveno: proto aistra jis gyveno.

Ir šitas farsas su Einšteinu ir šitas farsas su Bernardu Šou — gyvenamosios gaidynės vėlavos. Pogromai su dvokiančiom bombom, kaip politinės kovos priemonė, žvėriškas nacionalizmas, kaip argumentas ginčuose apie meną, — tai visiškai ne atsitiktiniai reiškiniai.

Kas yra fašizmas sociališkai psichologine prasme? Tai yra pasiutimas smulkaus buržuazijos ir ekspluatuojamo šaltu stambiosios buržuazijos apskaičiavimu. Šitojo pasiutimo mobilizacija — vienas didžiausių nusierių paskutiniame kapitalistiškojo pasaulio valdovų lošime.

Ir pasiutimas mobilizuojamas. Jau dabar stengiamasi sudaryti būtinas psichologinis pagrindas neišvengiamam ateity pilietiniam karui. Ir tuo tikslu stengiamasi diskredituoti ir izoliuoti tos inteligentijos grupės, kurios dar mąsosi esančios viršum bet kokių klasių.

Tiesa, tokių inteligentų skaičius su kiekvienu saulės patekėjimu vis mažėja. Mažėja ir skaičius tų durnelių, nuoširdžiai manančių, kad Einšteino pareiškimas gali bent truputį paveikti Hitlerį ir jo armiją — bandą. Ir reikia manyti, kad to nemano net pats Einšteinas. Ir reikia manyti, kad pats Bernardas Šou puikiai supranta, koks svaros yra fašistėjanti anglų buržuazijos akys tas faktas, kad jis — Šou — irlandietis.

Smulkaus buržuazijos pasiutimas mobilizuojamas. „Kultūros“ pirštinės, kuriom taip didžiavosi XIX amžiaus buržuazija, šiandien skubiai numaunamos ir nuaviedžiamos į šalį. Ir pasirodo nuogas kumėtis, laikas dvokiančių bombų, ir pavirsta orchidėjos dabartinių Wildo'ų butonieriose fašistinė avantika. J. R.

Didysis imperialistinis karas ir iš jo frontų grįžusių kareivių gyvenimas ir veikla buržuazinės valstybės aplinkoje puikiai atvaizduota naujame Erich Maria Remarque romane

„KELIAS ATGAL“

Romaną iš originalo išvertė „Trečio Fronto“ red. kolegijos narys Bronius Raila. Lietuvoj romanas, kaip ir visur kitur, plačiai skaitomas ir turi pasisekimo. Įsigykite ir jūs! Kaina 5 lt. („Sakalo“ B-vės leidinys).

JUOKŲ SKYRIUS

LIODNO VAIZDO RITERIAI

Visoks deklasiruotas, neaiškus elementas Lietuvoje, pasirodo, irgi turi savo spaudoje „organą“ — „Piūvį“. Po dvejų metų antrakto pasirodė graudaus sopolio kupinas 3 nr. Liūdno vaizdo riteriai skundžiasi, kad „pailso giesmė“, kad rašo „eilėraštį drebančiom rankom“ ir „tarp mylimų žėšėlių tartum šmėkla svaičioja“. Nuostabu, kad neseniai dar buvę „metų 14“ jau šmėklos ir alkoholiai ir su „drebančiom rankom“. Įdomi tų šmėklų ir alkoholių „poezija“:

*Ir gerai, kad jūs sifilis eđa
Ar trachoma akis jūsų merkia!
Po velniais jūsų dorą ir gėdą!
Siela liūdo, nuliūdo ir verkia. (Ai, vai! Rd.)
Aš senai nuo genai alkanauju,
Iš jūsų nie nieko neimdama: — (? Rd.)
Kas man darbo, jei džiūta kam kraujas
Arba miršta, sakysim, nuo gimdymo!
(Ai, vai! Rd.)*

Taip rašo estetas Miškinis. Graudaus sopolio kupinas estetas Aleksandravičius stato prieš savo Hamleto klausimą:

*Ar gerti aš ėjau? Man rodo, ne... Tik tiesą
liudyti.*

Su gerais užsimojimais ėjot, graudaus sopolio kupinas esteto Aleksandravičiaus, su gera, bet liūdnai baigiat. Atrodo, kad apie jus, graudaus sopolio kupinas esteto, atcity teks kalbėti kaip apie gyvą numirėlį, kaip apie vieną iš lietuviškų „triupų“. Taip atrodo „Piūvio“ poezija ir „poetai“.

Kas dėl „Piūvio“, „straipsnių“, tai p. Juodelio ir p. Bielevičiaus „straipsniai“ įstengia būti bent juokingi. Tai jau didelis laimėjimas.

Ilgą amžius tai graudaus sopolio krautuvėlei! Įvairumo ir juoko dėliai ji gali laikyti.

NUOPELNELIAI ENTOMOLOGIJAI (VABZ- DŽIŲ MOKSLUI)

Aišku, literatūros krizio nėra. Kad tuo tikėtu-
me, ponas Krėvė-Mickevičius savo redaguojamam
žurnalo „Gaisvose“ suspietė iš „Pavasario“,
„šviesos Kelių“, „šv. Pranciškaus Varpelio“ „ta-
lentus“: Naujokaitis, Breimeris, Katilius, Braz-
dionis, Rutkauskas, Paplauskas, Radauskas ir vi-
sa kita mizerija.

Ponas Krėvė užsimojęs surinkti visų didžiau-
są lietuvišką svirplių kolekciją — užsimojimas
didelis ir vertas net pono Krėvės talentingų pa-
stangų. Linkim ištvermės ir pasisekimo. Ento-
mologija šių p. Krėvės nuopelių nenuleis negir-
dais!

GERI NORAI IR KILNIOS PASTANGOS

Valstybinis teatras iš pono direktoriaus Zi-
linskio malonės Tilmanso salėj pereito mėnesio
pabaigoj specialiai liūdžiai (džia prostoje na-
rod) suvaidino... „Už vienuolyno sienų“. Koks sko-
ningas ir sąmojingas repertuaro parinkimas
„liūdžiai“! Esam tikri, kad šiuo savo „meno žy-
giu“ ponas Oleka-Zilinskis nusipelnė to, kad jo
„gerus norus“ ir „kilnias pastangas“ liūdis
atitinkamai įvertintų ir neužmirėtų. Ir neužmirė.
Anot patriotiško poeto Vaišniūčio:

*Atėis diena, nors paskutinė,
matysim garbę kas ateis!*

Tik kantrini lukterkit, ponas Oleka-Zilinskis —
bus jūm už šiuos nuopelnus rėtų vainikėlis.

APIE ANTŠNUKIUS IR APINASRIUS

Tėvelis Herbačiauskis juo senyn, juo links-
mesnis darosi. Tikrai malonu skaityti jo straips-
nius „Lietuvos Aido“, kuriuose jisai nuolankiai
maldauja žurnalistam antšniukui, nes „be apinas-
rių jie visų žmonių blauzdas kandžioja“ („L. Ai-
das“ Nr. 68). Su ponu Herbačiauskiu negalima
nesutikti: — juk iš tikrųjų nemalonu, kai kas
nors ima blauzdas kandžioti. Atsimenam laikus,
kada ponas Herbačiauskis labai įkyriai kandžiojo
Druskiaus blauzdas, bet dabar, kai dantys išby-
rėjo, pats įkasti nebegalėdamas, piktinasi kitų
sveikais dantim. Nieko nepadarysi: — tokia jau
bejėgė senatvės logika.

DAINAVOS ŠALIES SENŲ ŽMONIŲ PADAIVIMAI

Suveluotai gautas į mūsų ankietą toks A. Ri-
mydžio atsakymas:

„Ankieta biurokratiška. Atsakau bendrai.

„Tr. Fr.“ kultivuoja lietuvišką kaimo berną
tuo tarpu, kai tas lietbernas visais atvejais temp-
tinai už ausų. Sunku dabar rasti tokį kraštą, kur
bernas (analoginis mūsų bernui) būtų taip at-
kakliai nusistatęs prieš kultūrą ir civilizaciją.
Mūsų bernas dargi laukiniškai pasileidęs, daug
akmenimis traukinių langus. Ar „T. Fr.“ neįau-
žia, kad jis yra tikras tokio berno pramokslintas
atstovas, atėjęs į miestą, bet jokia būdu neeinąs
į kaimą.

Lietbernas dar ilgai daužys traukinių lan-
gus, nes mažai kas juo rūpinasi ir kalba su juo
suprantama kalba. Lietbernas nesupranta ir „T.
Fr.“. Ką duoda bernui sieksninės citatos iš Pisa-

Atsakymai

Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Tėlas malonus ponas Pr. Kvietkus „Varpo“
1 nr. atspaudė straipsnį apie dulkę kėlimą, pa-
vadinęs „Literatūros Frontas“. Tačiau kas yra
bendro tarp dulkę kėlimo ir ideologinės bei lite-
ratūrinės kovos, ponas Kvietkus nenurodė. Ir kol
kas tai jam vienam tėra žinoma.

Kaip didelis literatūros srovų atsiradimo ir
rutuliojimosi žinovas, ponas Kvietkus rašo: „pė-
niausia reikia pabrėžti (pamanykit, kokios gillon
mintys, kad reikia net pabrėžti! V. Dr.), kad visi
plunksnos mėgėjai pradėda darbą, būdami apie
savo labai geros nuomonės. O paskui triukšmas ir
aplombas“. Iš kur ponas Kvietkus žino, kad mes
apie save labai geros nuomonės? Jis žino. Jis net
per daug žino.

Mes, pavyzdžiui, iš „Trečio Fronto“ nežinom,
jog mes manom, kad mes „dideli“ ir kad tik mes
turim formalios ir moralės (ponas Kvietkus, rei-
kia rašyti: formalinės ir moralinės. V. Dr.) teisės
atstovauti lietuvių literatūrą. Be to, mes neži-
nom, jog mes manom, kad „Trečias Frontas“
„paskutinis grožinės literatūros žodis“ ir kad
mes atrandam Amerikas. Mum nežinomas „mūsų“
mintis išskaltė ir žino ponas Kvietkus. Tas ponas
Kvietkus, kaip ponas viešpats dievas, žino ne tik
kas ką daro, bet ir kas ką mano.

Pasirodo, esama įvairių rūšių „plunksnos mė-
gėjų“. Vieni apie save labai geros nuomonės, kiti
užuot davę nuodugnį literatūrinio reikšnio kri-
tiką, operuoja iš literatūrinio sąslavyno ištrauk-

revų, Kėranų, ką duoda tos ilgos neskanios pole-
mikos, susidedančios iš tarptautinių žodžių ir ter-
minų (kaip oficiozų vedamieji)?

Jei „T. Fr.“ netaikomas bernui, tai juo labiau
jis nėra literatūrinė mokykla. Išskyrus iš dau-
gybės vieną kitą dailiosios prozos gabalą, visa
kūryba neišlaiko elementarinės kritikos ir sudaro
storo žurnalo balastą. (Taip buvo per tris nume-
rius).

„T. Fr.“ yra šauliškės „Kultūros“ giminaitis
ir dargi taip artimas, kad sunku kartais atskirti,
kuri redakcija iš kurios skolinosi raštus. Taigi
ar ne vėčiau būtų, užuot „atštrinus“ kovas su
visokiais pseudais, atjauninti savo gerai išsijotais
raštais pusiau archeologiką „Kultūrą“ ir su įgy-
jamais patyrimais grįžti atgal į kaimą. Žymi da-
lis bernų to laukia.“

A. Rimydis.
Manom, kad šiam atsakymui tinkamiausia
vieta šiame skyriuje. Apie šiuos „Dainavos šalies
senų žmonių padavimus“ „iš esmės“ pakalbėsime
vėliau.

tais ponakinis: dulkę kėlim, išvaizdėtais keliais
vaizinėja, mano, kad „dideli“. Žinoma, šios rūšies
kritikos ir polemikos metodas labai pigus, bet
tiem „jauniems“ plunksnos mėgėjams atrodo efek-
tingas.

Pagaliam ar taip jam bloga vaizinėti „išvaizinė-
tais“ keliais? Pientas — išdai vaizinėjamais keliais.
Ji ji mes ir sukamė. Užtektinai be mūsų lietuvių
buržuazinė literatūra vaizinėja literatūros šunke-
liais: sentimentalizmo, mistiizmo, urupatriotiz-
mo. Mes stengiamės vaizinėti ne taip pašliurk-
siais keliais. Tiesa, mūsų brika ne bajoriška ir gal
net perlaug kukli ir paprasta. Bet čia nieko ne-
padarysi — lietuviams esame mes gimę.

Ponas Kvietkus gali būti ramus, — mes ne-
sijaučiam turį „formalios ir moralės“ teisės atsto-
vauti lietuvių buržuazinę literatūrą. Ties „forma-
lios ir moralės“ teisės atstovauti lietuvių buržu-
azinę literatūrą turi „Grūnitas“, „Piūvis“, „Vape-
va“, „Gaisai“, „šv. Pranciškaus Varpelis“. Čia
„Trečiam Frontui“ nėra kas daryti. Mes stovim
nuošaliai nuo buržuazinės literatūros tolkuokės.
Mūsų uždavinys sukurti (ar bent praskinti kelias)
tendencingų utilitarinę miesto ir kaimo proletar-
iato literatūrą. Ir tam turim užtektinai „for-
malios ir moralės“ teisės. Atstovauti lietuvių
buržuazinę literatūrą mes paliekam „Gaisam“,
„šv. Pranciškaus Varpeliui“, „Piūviui“ ir gerb.
ponui Kvietkui (jei tam jis turi gerų norų).

Ponas Kvietkus tarp kitko labai nuoširdžiai
stebisi „Trečio Fronto“ ideologine evoliucija.
Nuostabus daiktas: — evoliucinės teorijos šali-
ninkas daro liūdną veidą, matydamas, kad „Tre-
čiam Frontui“ vyksta evoliucija. Argi, pone Kviet-
kau, tamsta turi jau šį tą pareikšti ir prieš evolin-
ciją? O gal ponui Kvietkui dėl to nepatinka „Tre-
čio Fronto“ ideologinė evoliucija, kad ji eina ne
ta linkme, kuria ponas Kvietkus norėtų. Tačiau,
pone Kvietkau, laikas jau ir tamstai suprasti, kad
kiekviena evoliucija (taip, ir evoliucija!) eina ne
tais keliais, kuriais tamsta norėtum. Pagaliam,
ponas Kvietkus tai turėtų ne tik suprasti, bet ir
prie to priprasti.

Nesmagu konstatuoti, bet pone Kvietkaus
straipsnis apie literatūros frontus perdėm liū-
dnas ir abejojimų kupinas. Tamsta abejoji, kad iš
„Trečio Fronto“ pastangų kas nors „vieningo, po-
zityvaus galėtų išeiti“. Kad ponas Kvietkus abe-
joja, nieko nuostabaus. Pone kvietky antra pri-
gimtis — abejojimas. Tai iš įpratimo. Jau 14 me-
tų kaip abejoja, panbejos ir dar keturiolika, kas
čia tokio. Kiekvienas ponas Kvietkus taip į abe-
jojimus įprato, kad iš jų tik ir gyvena. Truputį
kas nors vyksta ne taip, kaip to norėtų ponas
Kvietkus, tai šis tuoj ir pradeda abejoti. Jei ma-
lonu, prašom vartyti abejojimus toliau, mes nepa-
vydim. Mes manom, kad „Trečias Frontas“ pajėgs
visokiariopas kliūtis nugalėti. Tas faktas, kad
„Trečiam Frontui“ išsitenka „nuo eserų iki maksi-

malistų markistų" nekaltai nei jo naudai, nei jo nenaudai. Kairysis ir dešinysis sparnas neišvengiamas nė vienoj visuomeninėj organizacijoj, juo labiau jis neišvengiamas literatūriniam kolektyvui. Tokius elementarius daiktus pona Kvietkus turėtų žinoti.

Berods, baigdamas pona Kvietkus dar tvirtina, kad „Trečias Frontas“ tampa socialdemokratų jaunomenėi skiriama gazietė. Jei mus socialdemokratinė jaunomenė supranta, mes tuo tik galim džiaugtis. Tačiau ta proga turim pareikšti, kad pono Kvietkaus šaldantys straipsniai apie „Trečią Frontą“ neukirs mums kelio ir į liaudininkų kaimo jaunomenę ir darbą žmones. Tame pačiame „Varpo“ numery įdėta apie „Trečią Frontą“ palanki recenzija (tik, berods, ten per daug jau buvo komplimentų ir per maža „iš esmės“).

Ponas Kvietkus turi gerų norų mus pastūmėti socialdemokratų glėbį. Įdomu, iš ko jie tikisi už supiršimą pyrago. Mes iš anksto pranešame — nuo mūsų nebus.

„Trečias Frontas“ — savarankiška literatūros srovė. Vadinas, turi savo nuomonę ir apie socializmą, ir apie valst. liaud. Būtų labai zabauna, jei pasirodytų, kad prisiekę laisvos minties šalininkai imtų tuo piktintis.

Mum reikalingas pažangiosios visuomenės simpatijos. Tačiau mes nemanom, kad jas įgytini patikaudami vieni ar kiti politinei ar ideologinei buržuazinei srovei. V. Drazdauskas.

MES GAVOME

1. Daugava. *Latvių literatūra, mokslo ir meno mėsūninis žurnalas*, Red. J. Grīns, 1931 m. nr. nr. 2—5.
2. L. Dodvydėnas. *Cenzūros leista*. Novelės, 1931 m. Kaina 3,50 lt.
3. E. Kue (E. Coue). *Sąmoningos autoangestijos įtaka mūsų veikimams*. A. Deksnio leid. 1931 m. 3 lt. Sukrauta „Sakalo“ b-vėje.
4. E. Kästner. *Emilia ir jo žmogai*. Vertė Pr. Mašiotas. „Spaudos Fondo“ leid. 1931 m. 2,50 lt.
5. Abdul-Kazim-Manzur (Pirdusis). *Rustemas ir Zorabas*. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
6. Rinktinės *įvydų apysakos*. Išvertė O. Finkelšteinas, Ch. Lemchenas, G. Zimanas. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
7. Viljamas H. Hilderis. *Zamettos ekspedicijos žurnalas*. Vertė B. Vaitiekūnas. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.

P A D Ė K A

„Trečio Fronto“ Redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas širdingiausiai dėkoja savo rėmėjams: gerb. N.N., paaukojusiam „Trečiam Frontui“ leisti 1.500 litų ir gerb. A. Margeriu, paaukojusiam 50 litų. Šių aukų dėka „Trečias Frontas“ techniškai tobulėja ir pradeda eiti iliustruotas.

Redaktorius - leidėjas ANTANAS VENCLOVA
Redakcinę kolegiją sudaro BRONYS RAILA, JONAS SIMKUS ir ANTANAS VENCLOVA

Kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune, Kestučio 44. Tel. 758.

Karo cenzūros leista.

Įdomiausios literatūros naujienos

1. *Salomėjos Nėries* PĖDOS SMĖLY. Naujas eilėraščių rinkinys, sukėlęs nepaprastą literatū ir kritikų susidomėjimą. Išleista labai gražiai, 64 pusl. Kaina 1 lt. 2.—
2. O. V. de L. Milėnas POEMOS. Su autoriaus portretu ir Miomandre įtanga. Iš prancūzų kalbos vertė J. Vaidulaitis. Autorius yra Prancūzijoje labai ilgarsėjęs savo nepaprastai gilia poezija: nors rašo prancūziškai, tačiau save laiko tikru lietuviu. Knygos yra 64 pusl. Kaina 1 lt. 2.—
3. E. M. Remarko KELIAS ATGAL. Romanas. Apie šią knygą daug netenka kalbėti. Ji yra visiem žinoma. Kas dar nežino, kaip Didysis karas sudemoralizavo visą žmoniją, ypač jaunąją kartą, būtinai turi šią knygą perskaityti. 410 pusl. Kaina 1 lt. 5.—
4. H. Allorge DIDYSIS PASAULIO SUKRĖTIMAS. Simtojo amžiaus romanas, Prancūzų Akademijos eilėraščių. Tokio romano dar lietuviškai neturėjome. Turinys yra be galo įdomus, autorius pasako, kaip žmonės gyvens dar po 8000 metų. Kiekvienas žmogus labai nori žinoti, kas bus ateityje. Vadinas, kiekvienam be galo įdomu ir šią knygą perskaityti. 256 psl. Kaina 1 lt. 3.—

Knygos gaunamos visuose knygynuose ir

„Sakalo“ b-vėje Kaunas, Kalnų 14

8. Jonas Zimulskis. *Pajūrio himnas*. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
9. M. Volkova. *Vedghos ir jų higiena*. Vertė D. Brazulius, 1931 m. Kaina 1,80 lt.
10. E. M. Remarque. *Kelias atgal*. Romanas, iš originalo vertė Bronys Raila. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 5 lt.
11. Salomėja Nėris. *Pėdos smėly*. Eilėraščiai. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 2 lt.
12. Henri Allorge. *Didysis pasaulio sukrėtimas*. Simtojo amžiaus romanas. Vertė J. Žiugžda. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 3 lt.
13. O. V. de L. Milėnas - Milėnas. *Poemos*. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 2 lt.
14. Lėta Kaperanto - Reruo. NN 1—3, 1931 m.
15. Romain Rolland'as. *Mahatma Gandhi*. Vertė S. Povilavičius, 1931 m. Kaina 2,50 lt.
16. Broliai Lembui. *Šekspyro raštai jaunimui*. Vertė Pažvirgėdys. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 5 lt.

TREČIAS FRONTAS

RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATŪROS GAZIETA

PIRMA KNYGA

(Nr. 1—5)

KAUNAS, 1930 M. SAUSIO MĖN. — 1931 M. GEGUŽĖS MĖN.

Apsėdels, Aragon Louis, Becher Johannes R., Biliūnas Antanas, Boruta Kazys, Butkų Juzė, Cvirka Petras, Čiurlys Petras, Daugnora Pranas, Drazdauskas V., Erika E., Gelvainis Kostas, Grigulis Arvids, Grotas Janis, Jakubėnas Kazys, Hughes Langston, Kamilius, Korsakas Kostas, Kulvietis E., Kurcijs A., Laičėnas L., Lino K., Margeris A., Morkūnas Pranas, Nėris Salomėja, Parland Henry, Plaudis Janis, Radžvilas Jonas, Raigaila A., Raila Bronys, Sandlūrg Carl, Skujenicks Emilis, Šimkus Jonas, Vilips Pavils, Venclova Antanas, Whitman Walt, Tysliava Juozas, Tulya Antanas.

Redaktorius-leidėjas Antanas Venclova

Redakcinė kolegija: Bronys Raila, Jonas Šimkus, Antanas Venclova

pasirūpinti (Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo manifestas N 1)

Eilėraščiai apie Baltiją

Baltijos peizažas

Meilė iš tolo

Moteris Baltijos kranto

Baltijos vėjų daina

Kavinė prie operos

Kalėjimų demokratija

Pabaltijos menininkam

Bronys Raila. Autoportretas

Antanas Venclovas apysaka. Žmogus tarp piūklų

Petrus Cvirka. Kodėl kelneris liūdnas

Jonas Šimkus. Aktyvizmo maršas

Petrus Čiurlys. Akmuo

Antanas Gelvainis. Kalėjimo Kalėdos

Antanas Morkūnas. Šaipėrantas

DERNINĖ LATVIŲ LYRIKA

Butkų Juzė. Latviem

Emilio Skujenicko moderninės latvių lyrikos vertimai:

Antanas Grotas. Laiškas iš Honolulu

Peteris Kikuts. Ispėjimas pramogų yachtai

Antanas Plaudis. Traukinys naktin

Emilis Skujenicks. Vakaras

Arvids Grigulis. Smuklėje

Erika. Invalidas su gramofonu

Petrus Cvirka. Kaip viršaitis vieškelius vedė

Emilis Skujenicks. Latvių modernistiniai lyrikai

Daugnora. Realizmo renesansas

Raigaila. Platyn

Antanas Lino. Dvylikta valanda turi išsukti

Lino. Pro vokiško knygyno langą

Radžvilas. Pasmokas broliam

PASTABOS: Literatūros senienų sandėliai. Ilgų metų istorijėlė

dirbame („Trečio Fronto“ kronika)

literatūros broliam

Kazys Boruta. Su minia

Kazys Jakubėnas. Ilgu be vėtrų

Antanas Venclova. Žemiausias tavo tarnas

VERTIMAI:

W. Whitman. Iš „Daina apie parodą“ (A. Venclova)

L. Hughes. Nėgros kalba apie sroves (R. Raila)

„ „ Amerikos negro poezija (Br. Raila)

L. Aragon. (J. Tysliava)

P. Vilips. Ave soli (E. Skujenicks)

J. Radžvilas. Aktyvizmo pagrindus tiesiant

Antanas Biliūnas. Žirantais. Apysaka

Pr. Daugnora. Dėl kai kurių neorealizmo formalių faktų

K. Lino. Reportažo ir montažo principas literatūroje

Kazys Boruta. Nauji eilėraščių faktai

Bronys Raila. Kritikai iš literatūrinio liūno

PASTABOS: Jūs ne tie. 20.000. Literatūros krizis nėra. Draugas be butelio. Ko mes skundžiamės. Apie visokias glorifikacijas

Už Lietuvos sienų: Iš vokiečių žemės. Iš rusų žemės. Tragiška kasdienybė.

Mūsų kronika. Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas. Pas brolius latvius rašytojus.

Jauniesiems mūsų broliam

Redakcijos ir administracijos pranešimai etc. Mes gavome

3

Lietuva šaukia mus

Jonas Šimkus eilėraščiai:

Medžiaga literatūros metraščiui

Kai žiogai ir varlės eina

Kai jokia filosofija nieko nepadaida

Menas pievoj

Antanas Tulya. Bankas užkardė. Apysaka

Antanas Venclova. Jei versmė išdžiūsta. Apysaka

Kosto Korunko eilėraščiai:

Pilka afiša

Varpos pro rūką

Jonas Šimkus. Prie krantančio vandens. Apysaka. I dal.

Petrus Cvirka. Kai laukų nieks nearia

Kazys Boruta. Prieš saulėtę su berlais

Iš Carlo Sandburgo poezijos

Cibulių dienos

Šių dienų tauzytojui

Kazys Boruta. Nykos valėčių saulėlydžiai

Petrus Cvirka. Iš romano „Nemunas įydi“

Nuo 2 ligi 5 Nr. viršeliai dail. T. Kulakauskos

Metranpažai Pranas Stiklius, Stasys Dambrauskas

Jonas Radvilas. Bernas literatūroj. Placsnės studijos šikis

J. R. Intelligentijos klausimu

Bronys Raila. Aristokratai, „meisteriai“, gizečiai, anlonai ir misticismo amarvė (atsak. J. A. Herbachiuskui)

PASTABOS: Amen ties „Piūviu“. Graberiam yra darbo. Snobai slapstosi už pompastikos. Rafinuota tešla. Stilizacija aukštyn kojom. Kaip poetai praleidžia atostogas. Primityvai

Už Lietuvos sienų: 1) Iš Vokiečių žemės — Romanque — nebylys! 2) Iš Rusų žemės — Majakovskio mokrologas, Kova už metedą. 3) Iš Prancūzų žemės — Surrealizmas, Populizmas. 4) Iš Latvių žemės — Iš traukminių kolekt. gyvenimo. 5) Iš Lenkų žemės — Mečislovas Ščuka

Ką dirbame („Trečio Fronto“ kronika)

Mūsų padėka

Mes gavome

4

Vedamasis atr.

Bronys Raila. 20.000.000 fotomontažs.

Kozys Boruta. Mediniai stebuklai. Apsysaka.

Jonas Šimkus. Prie krintančio vandens. Apsysaka II dal.

Petras Cvirka. Žmogus gimė.

Johannes R. Beeher. Asfaltas. J. Šimkaus vertimas.

Latvių lyrikos vertimai (K. Korsakas):

L. Laicens. Viena beldėsi naktį.

A. Kureija. Poetas.

Apsaulėta. Na, gerai.

Jonas Radvilas. Tendencija ir literatūra.

Ką dirbame.

Pr. Merkūnas. Romain Rollandui 65 metai.

V. Drazdauškas. Flirtas ir kultūra (apie J. Savickio knygas)

V. Dr. Iš lentynos (Jakūtas — Lyrika. Herbachiuskas — Dievo žypanos. Venclova — Beržai vėtroje. Ilja Solvinskij — Puštor)

PASTABOS: Meno parodos. „Jaunatvės klaidos“ ir „senatvės griekai“. Lietuviški Slunkiai ir Pelėdos. Bukietas jubiliejaus proga. Konkurentai. Krūvo perpylimas ir kitos mediciniškos operacijos. Gyvenimas kaip pasaka.

Už Lietuvos sienų:

Iš Vokiečių žemės: Apie Werfelį ir Edschmidą. Lampelio byla.

Iš STRS žemės: Iternac. revoliucinių rašytojų konferencija. Baltųjų literatūros orientacija.

Iš Skandinavų žemės: Jaunosios literatūros srovės Skandinavijoje.

Iš Žydų žemės: Jaunoji hebrajų literatūra.

Iš Estų žemės: Naujesnioji estų literatūra. Estų svečias.

Tragiška kasdienybė:

Knygos, pateisinančios karą.

Monarchistinis indeksas.

Mes gavome ir kt.

5

Bronys Raila. Man patinka mūsų planeta. Poema A. Margeria. Mūsų oda juoda! Novelė

Salomėja Nėris. Poemos:

Matrosai meta inkarą

Žvejai audroje

Skambėk, laisvės vasara!

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm (Vertė A. Venclova)

Petras Cvirka. Gyventi taip malonu. Apsysaka

Antanas Venclova. Apie visokius daiktus:

Keista misterija, klaidūs niurnėjimai ir nachališkas vaikas.

Kiaulėnas su „laptiną viečnia“ kalbasi apie meilę ir Lindą Girą. Galas tragiškas

Apie šinkas, čebatus, gumelastiką ir aukštą poeziją

Apie machorką, sopolius ir revoliuciją.

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laužiamas duris

Ką jie atakė (Auklėta)

Jonas Radvilas. Atakymas | atakymas

A. Ragaila. Proletarinė literatūra prasiveržimas

V. Dr. Iš lentynos: Sidabraitė — Eskizai, Hulek — Sveikas, Indūra — Ant ežerėlio rymojau, Beeher — Graus Kolonnen, Lavruchin — Po sleidam geroja, Istrati — Confiante.

PASTABOS: V. Dr. Ir teatro fronte neramu. E. Kulvietis. Biurgeriai ir balbaitai mumi patiekia filmus. Noizaiškinama slaptybė

Už Lietuvos sienų:

Iš Latvių žemės: „Kreiso Fronte“ uždarytas

Iš STRS žemės: Naujoji Sovietų literatūra

Iš USA žemės: Amerikos proletarinė literatūra Juokų skyrius

Atsakymai:

V. Drazdauškas: Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Mes gavome

Padėka

„Trečio Fronto“ Nr. Nr. 1—5 sudaro pirmąjį mūsų kolektyvinio darbo etapą. Siunčiame šių numerių antraštinį lapą ir bendrą turinį. Viso ligi šiol išėjusių „Trečio Fronto“ Nr. Nr. komplekto kaina 6.50 litai. Nr. Nr. 1 ir 2 visai baigiami parduoti. Atskirų Nr. Nr. kaina: Nr. Nr. 1 ir 2 — po 1 lt., Nr. Nr. 3, 4, 5, — po 1.50 lt. Galima užsisakyti, tik iš anksto slunčiant pinigais, iš administracijos: „Trečio Fronto“ administracija, Kaunas, Prūsų g-vė 8, buto 4.

Tebeskaitomos, tebemėgiamos ir plačiausiai paplitusios beletristikos knygos pastaruoju laiku mūsų originalinėj literatūroj tėra

Antano Venclovos

BERŽAI VĖTROJE

Apsysakos

256 pusl.

Apie šią knygą plačiai kalbėjo, rašė, diskutavo ir visa pažangioji spauda vienu balsu pripažino vyriausią, Stiliaus priemonę, jo sūdrumas, intrygos žutulojimas, lietuviškas peizažas ir lietuviškas mogus reljefiškai iškyla prieš skaitytojo akis.

KAINA 3 LIT.

Reikalaukite visur! Galima išsirašyti iš „Spaudos Fondo“, Kaune, Laisvės al. 62 nr. arba per „Trečio Fronto“ admin.

Plačiai skaitomos, literatūros kritikos teigiamai įvertintos moderninės poezijos knygos:

Bronys Raila

BARBARAS RĖKIA

Lyrika ir poemos

ironiško Railos poezijos temų aktualumas, tvirta ir anksti poetinė technika, naujojo žmogaus pergyvenimų ir jų meniško vaizdavimo tikrumas šiai nygai užkariavo visuotinį pašėkimą.

KAINA 4.50 C.

Petro Cvirkos

SAULĖLYDIS NYKOS VALSČIUJE

Apsysakos

250 pusl.

Tokia knyga būtina turi pasiekti visuomenės ir šalies užkampius. Per 10 mūsų nepriklausomo gyvenimo metų tokių knygų pažangioji visuomenė visai maža tesusilaukė, rašo vienas recenzentas. Šios knygos neužneigė ir reikalingoji spauda. Ji pilna lengvo lyriškumo, vykusios poetiškos vietų. KAINA 3 LIT.

Jonas Šimkus

PASAKOS IŠ CEMENTO

Lyrika

Jono Šimkaus pažangioji poezija rodo pastangas aprėpti ir naujaip konstruoti visą mūsų ateities gyvenimą. Literatūros kritikos šis eilių rinkinys visuotinai pripažintas vienas geriausių pastarųjų laikų poezijos knygų.

KAINA 2 LIT.

Reikalaukite visur!

Kaina 1,50 lt.

Skaitykime ir platinkime periodišką
laisvos socialistinės minties žurnalą

AUŠRINĖ

1 nr. turinys: 1. Lėdėjų žodis, 2. Aušrininkų istorijos bruožai, 3. Utopiškas ir moksliskas socializmas, 4. Jonas Mostas, 5. Naujos radikalios socializmo kryptys, 6. Petras Krupotkinas, 7. Kazio Borutos apyanka, 8. K. Jakubėno eilėraščiai, 9. Kritika, recenzija, kronika ir t. t.

Atskiro numerio kaina 1 lit. Reikalaukite visuose knygynuose ir kioskuose arba iš „Spaudos Fondo“ Kaune, Laisvės al. 62.

Visi demokratijos šalininkai
1931 m. skaitykite vienintelį laisvos
ir progresyviškos minties
dienraštį

LIETUVOS ŽINIOS

Kaina: Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje metams 60 lt., pusė metų 30 lt., mėn. 5 lt. Stud. metams 3⁴ lt., pusė metų 1⁴ lt., 3 mėn. 9 lt. Ir kitose valstybėse metams 8 dol., pusė metų 4 dol. Ir viename mėnesiui 7 litai.

Kaunas, Gedimino g-vė 38 nr.

„Kultūros“ žurnalą skaity visi

Šiame žurnale žymiai padidintas, ypač literatūros skyrius

Prenumeratos kaina: Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje **šmėjam rėmėjam** metams — 24 lt., pusė metų — 12 lt.; **šilpėjau šmėjam** metams — 20 lt., pusė metų — 10 lt., ketvirtėjam — 5 litai; **Kultūros būrelėjų nariams ir moksleiviams** metams — 16 lt., pusė metų — 8 lt., ketvirtėjam — 4 lt.

„Kultūros“ ž. administracijos adresas: Šiauliai, Aušros alėja 15.

Vasara atėjo!

Artistai, dailininkai, literatai
ir visa meniškoji inteligentija
šiandien siūdinasi sau rūbus
tik pas jų skonį suprantanti
siuvėją

Mačeržinską Juliją

Kaunas, Laisvės alėja 3 nr.
Tel. 40-58.

Vasaros sezonui

gavau transportą dviračių,
firmos

„Naumann“ ir „Elite“

Cia pat parduodama siuvamosios
mašinos „NAUMANN“, rašomosios
mašinėlės firmų „UNDERWOOD“,
„IDEAL“ ir „ERIKA“.

KACAS,

Kaunas, Laisvės alėja
57 nr. Tel. 388 ir 995

Jei nori suprasti

pasaulio darbininkų kovas dėl socializmo, pažinti jų
milijonines organizacijas, Lietuvos darbo žmonių sunkią
būklę, skaityk

„SOCIALDEMOKRATA“

Prenumeratos kaina:

Metams 6 litai, pusė metų — 3 litai

Adresas:

„Socialdemokratas“, Ožeskiėnės g-vė
11-a nr. Kaunas.